

ISSN 1905-9582

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Mae Fah Luang University

皇太后大学

Journal of Sinology

วารสารจีนวิทยา 汉学研究

Vol.16 No.2 (July – September 2022)

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – กันยายน 2565)

第 16 期 第 2 期 (2022 年 7-9 月)

ศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมจีนสิรินธร

Sirindhorn Chinese Language and Culture Center

诗琳通中国语言文化中心

Journal of Sinology

Vol. 16 No.2 (July - September), 2022

Sirindhorn Chinese Language and Culture Center
Mae Fah Luang University

About the Journal

Journal of Sinology was established in 2007 by Sirindhorn Chinese Language and Culture Centre, Mae Fah Luang University. Jsino publishes articles in Thai, Chinese and English intending to provide a platform for researchers in the Chinese studies to share their innovative research.

Aim and Scope

Journal of Sinology is a journal for the dissemination of research and academic works related in Chinese studies such as language, literature, translation, history and teaching Chinese language, as well as other related fields of Chinese studies. To allow the academic work to be widely published and accepted by an academic's field. The published articles are moderated by a specialist in Chinese studies, and Triple-blind peer review with an unidentified author.

Journal of Sinology is accepting academic articles in 3 languages: Thai, Chinese and English. In the form of research articles and academic articles. **Journal of Sinology** is *two volumes per year*, consisting of the 1st edition (*January-March*) and the 2nd edition (*July-September*).

Content Scope

Main subject category: Social Sciences	
Arts and Humanities	Social Sciences
<p>Language and Linguistics: Chinese Language, Chinese Grammar, Chinese Translation, Teaching Chinese Language, etc.</p> <p>Literature and Literary Theory: Chinese Literature, Traditional Chinese Characters</p>	<p>General Social Sciences: Social Sciences, Chinese Philosophy, Economics and Trade, etc.</p> <p>Cultural Studies: Chinese Arts, Chinese Culture, Chinese History, Chinese Folklore, etc.</p> <p>Political Sciences and International Relations: International Relations, Political, Chinese Strategy and Policy, etc.</p>

Editorial Team

Editor in chief

Prof. Ronglin Cen

Assistant editors

Dr. Teeraparp Predeepoch

Dean of School of Sinology

Asst. Prof. Suppakorn Khonklong

Assistant Director of Sirindhorn Chinese Language and Culture Center

Editorial board

Prof. Gu Ming

Guizhou University of Finance and Economics

Prof. Qiu Rong

Guizhou University of Finance and Economics

Assoc. Prof. Mei Fan

Guizhou University of Finance and Economics

Assoc. Prof. Zhou Rui

Southwest University

Assoc. Prof. Dr. Surasit Amornwanitsak

Thammasat University

Assoc. Prof. Dr. Sitthiphon Kruarattikan

Thammasat University

Assoc. Prof. Dr. Pittaya Suvakunta

Thammasat University

Assoc. Prof. Dr. Kanokporn Numtong

Kasetsart University

Assoc. Prof. Dr. Metcha Metjiranont

Ubon Ratchathani University

Asst. Prof. Dr. Naris Wasinanont

Huachiew Chalermprakiet University

Asst. Prof. Dr. Theerawat Theerapojjanee

Chulalongkorn University

Dr. Narumit Hinshiranan

Chiang Mai University

Prof. Dr. Lee Lai To

Mae Fah Luang University

Asst. Prof. Dr. Nutdhavuth Meechaiyo

Mae Fah Luang University

Asst. Prof. Caijun Lin

Mae Fah Luang University

Dr. Kanlaya Khaowbanpaew

Mae Fah Luang University

Dr. Nisareen Wangtakwadeen

Mae Fah Luang University

Dr. Pratuangporn Wiratpokee

Mae Fah Luang University

Secretary of Journal

Chayanat Srijaruneruang

Nuttida Wongputtarungsee

Publication Ethics

Duties of Authors:

1. The author must certify that his/her paper is new and has never been published anywhere before.
2. The author must quote other authors' work if a part/parts of their work are included in the author's paper. Furthermore, it must be stated in the reference section.
3. The author must correctly write an academic article or research paper based on the "Author Guidelines" format.
4. Co-author (s) name (s) appearing in the article must be a person (s) who has truly been involved in the writing of (s) the article.
5. The author must put forward evidence stemming from research that has been conducted without distortion or bias.
6. The author must indicate the source of any supporting funds.
7. The author must indicate any data that could signal a conflict of interest.

Duties of Editors:

1. One of the editor's tasks is to consider the quality of articles submitted to the editorial board.
2. The editor is obliged to check for plagiarism by using a reliable program. This aims to ensure that all articles published in the journal do not copy other articles.
3. If plagiarism is found, the editor must quit the assessment process and contact the author immediately seeking an explanation. This will then serve as the basis for the article's acceptance or rejection.
4. In the case of uncertainty or suspicion, the editor must find evidence to verify it. However, the editor must not reject the publication solely based on his/her suspicion.

5. The editor must not disclose any personal data of the author or the person assessing the article to other people who are not involved while the article is being assessed.
6. The editor must decide on selecting published articles after they have passed the article assessment process. This should be based on the article's contribution, innovation, clarification, and the consistency of its content with the journal's policies.
7. The editor/s must not have conflicts of interest with the author of the article's assessor.

Duties of Reviews:

1. The reviewer must strictly observe confidentiality. He/she must not disclose any data found in the submitted article to other people who are not involved.
2. After receiving the article from the editorial board, the reviewer may inform the editor or reject the assessment if he/she believes that there is a conflict of interest such as having participated in the project, personal acquaintance with the author or any other reason/s which might hinder him/her from doing their work.
3. The reviewer should indicate any article which the author has not quoted but which is important and consistent with the article being assessed. Also, if it is found that the article resembles another one, the article assessor must notify the editor.
4. The reviewer should choose to assess the article because it relates to the field in which he/she specializes and base their assessment on the importance of its content, the quality of its analysis, and concentration of the article. Personal opinions having no supporting data as a criterion for assessing the article must be avoided.
5. The reviewer should not judge the article based on his/her persona; opinions having no supporting evidence.

Author Guidelines

Submission Preparation Checklist

- 1) The manuscript must be in Thai, Chinese or English.
- 2) Length of Academic article is not over 15 page and length of Research article is not over 20 pages of A4 type only 1 side (Including of photo, table, referent document and appendix).
- 3) Font requirement
 1. Font of Thai and Chinese letter is required only to use **TH Sarabun New** respectively.
 2. Font of the English letter is required only to use **Times New Roman** respectively.
 3. Font of the Chinese letter is required only to use **FangSong** respectively.
- 4) Title of Article, font size is 18 pt. (Bold), centre of page both of Thai (Chinese) and English.
- 5) Name of authors are required to identify their original affiliation/address / and email address (only for the main author), font size 16 pt., the centre of page both of Thai (Chinese) and English. Spaces 1 line from the title of the article. (English article only requires one language)
- 6) Abstract, keywords, both of Thai (Chinese) and English; font size is 16 pt. (bold) left edge. Spaces 1 line from Email Address.
- 7) Length of abstract in the article, Thai is no longer than 200 words, English is 250-350 words, and Chinese 200-250 words. Content of abstract both of Thai (Chinese) and English have required a paragraph of 1.25 cm., typing at left and right margins (For Thai abstract requires Thai distributed).
- 8) Keyword of Article is typed after the Keyword topics. Font size 16 pt. and no line spacing.
- 9) Heading Name, font size 16 pt. (bold), left edge, not numbered—Spaces 1 line from the previous content.
- 10) Subheading Name, font size 16 pt. (bold), a paragraph of 1.25 cm. and no line spacing.

- 11) Article content, paragraph 1.25 cm, typing at left and right margins (For Thai article requires Thai distributed) font size 16 pt. Suppose some clauses do not include the number. Use the hyphen (-) of the same article as the headline without any line spacing.
- 12) Name and number indicate the table, font size 16 pt. (Bold). Specify on the left edge table, such as Table 1. Cost comparison. Spaces 1 line from the content before the table. And under the table showing content sources, left edge and no spacing lines.
- 13) Typing the table according to the APA format (no vertical lines, horizontal lines, there are only 2 table lines: above 1 table details, 1 line under table details and 1 table line ending). The next page doesn't have to be a grid line. And on the next page, insert the table head (continued)
- 14) Name and number of images chart, font size 16 pt. (Bold). Specify under the image or chart in the centre of the page, such as picture 1, the research framework under the chart image, indicate the source of data, left edge and no spacing lines.
- 15) Margins, top 2.54 cm., under 2.54 cm., left 2.54 cm., right 2.54 cm.
- 16) Page number is required at under right, from the beginning of the article until the end.
- 17) Reference list is required font 16 pt. (bold), left edge.
- 18) The content of reference is required font 16 pt. (follow APA format). For Chinese reference needs Romanization.

Manuscript

The manuscript must be in Thai, Chinese or English. All pages should be numbered consecutively. The first page of the manuscript should contain: (1) the main title; (2) all authors' names, affiliations, and email addresses; (3) an abstract of not more than 300 words; (4) up to five keywords. The second page should contain the same data, except (2). All text must be in a one-column format and justified.

Abstract

The abstract of a research article should contain the theme sentence(s), research objectives, research methods, and research results. Research arguments and recommendations should be given if applicable. An abstract should not contain a reference or a footnote.

Body text

The main title of a research article should contain the following: (1) an introduction giving the background and rationale of the research; (2) objectives; (3) methods; (4) results and discussion; (5) conclusion; (6) acknowledgements; and (7) references. A recommendation is optional depending on the type and discipline of the research.

References

Following the APA (Modified) style, references should be cited in the text by giving the last name of the author(s) followed by the year of publication in parentheses, e.g. Barton and Hall (1993); (Olson, 1991a, 1991b). Citations of particular pages should be in the following form (Jacobs, 1992: 5).

Contact

The Sirindhorn Chinese Language and Culture Center
333 Moo1, Thasud, Muang, Chiang Rai 57100, Thailand
<https://journal.mfu.ac.th>

Principal Contact

Asst. Prof. Suppakorn Khonkhlong
Assistant Director of Sirindhorn Chinese Language and Culture Center
Tel: 0-5391-6693, 0-5391-7096
Email: suppakorn.kho@mfu.ac.th

Support Contact

Chayanat Srijarunerueng Tel: 02-679-0038 (5105)
Nuttida Wongputtarungsee Tel: 0-5391-7097
Email: jsino.sclc@mfu.ac.th

Message from Editor

This Vol. 16 No. 2 (July - September 2022) issue of The Journal of Sinology brings even more unique research content. The eight original studies that follow address various Chinese studies, including two articles on Chinese language and linguistics, three articles in Chinese literature novel and media, and three articles in Social Science. Disseminating the findings of studies to Chinese studies field researchers who are constantly striving to improve the quality of their studies remains an essential function of The Journal of Sinology. Moreover, this issue is included book review of “Chinese Proficiency Grading Standards for International Chinese Language Education” from the lecturer of school of Sinology.

Our primary focus will continue to be publishing high-quality research articles that help the Chinese studies research circle. We thank all submitting authors who toiled in the production of their work and have made The Journal of Sinology their journal of choice.

We want to take this opportunity to express sincere gratitude to the scholars on the editorial board and those in the editorial office for their collective effort and dedication to The Journal of Sinology. We have been highly impressed by the insightfulness of reviews performed for the Journal, which in many cases have substantially improved the quality of published articles. Thanks, are also owed to the Sirindhorn Chinese Language and Culture Center and the School of Sinology at Mae Fah Luang University for their continuous supports in the publishing process of this Journal.

CONTENTS

Message from Editor	I
From “The Fierce Wife” To “MIA 2018”: The Gender Ideology and Media Representation in Taiwanese & Thai TV Drama 从《犀利人妻》到《MIA 2018》： 台泰婚姻偶像剧的性别意识与媒体再现 Ying-Ying Chien; Atchra Chaianansin; Hsuan Li	1-36
A Comparative Study on Two Thai Versions of Li Sao การศึกษาเปรียบเทียบ หลี่เซา ฉบับแปลภาษาไทยสองฉบับ Yinchuan Zhao	37-68
Syntactic Symmetry and Cognitive Hierarchy of Chinese - Thai's "you+NP" 汉泰“有+NP”的句法对称性考察及认知层级 Fenglong Zhang	69-85
Countermeasures and Research on the Current Situation of Chinese Enterprise Investment in Thailand 中国企业对泰国投资现状研究及对策建议 Kirattaya Laotrakunchai; Yupawanee Laotrakunchai	86-107

- Differences in Similarities: Love Sick and Heroin-Are you addicted? 108-145
 ความเหมือนที่แตกต่าง : Love Sick ชุมนุมทางเงงน้ำเงิน และ
 คุณเสพติด 'ความรัก' หรือเปล่า (Heroin- Are you addicted?)
 Usama Mahapasuthanon
- The Reciprocal Constructions of Chinese and Thai from the Perspective of Linguistic Typology 146-184
 从语言类型学视角看汉泰语相互结构
 Sarita Sukoltham
- The Current Situation and Challenges of Sino-Japanese Cooperation in the Greater Mekong Sub-region under the RCEP Background 185-221
 RCEP 背景下中日在大湄公河次区域合作的现状与挑战
 Zijing Gao; Ning Che; Siyi Li; Caiyun Luo; Siyi Qin; Yuan Zhao
- Study on the Security for Smart City: A Perspective of Taking Shanghai for Example 222-248
 智慧城市安全实践路径—以上海为例
 Peng Lu
- Book Review: Chinese Proficiency Grading Standards for International Chinese Language Education 249-255
 Caijun Lin

From “The Fierce Wife” To “MIA 2018”: The Gender Ideology and Media Representation in Taiwanese & Thai TV Drama

Ying-Ying Chien¹; Atchra Chaianansin²; Hsuan Li³

Heping E Rd, Section 1, No.129, Taipei, Taiwan

Doctor Degree Program of Teaching Chinese as a Second
Language National Taiwan Normal University

Email: yychien19@gmail.com

(received 18 April,2022) (revised 17 June, 2022)

(accepted 21 June, 2022)

Abstract

This paper brings aspects of gender and media on the reading of two trendy dramas set in Thailand and Taiwan: “MIA 2018” (2018) and “The Fierce Wife” (2010). Thai drama “MIA 2018” (2018) was a remake of the Taiwanese drama “The Fierce Wife” (2010). We took two dramas as the research subject, try to explore the representation and

¹ Professor in the Doctoral Degree Program “Teaching Chinese as a Second Language”; Corresponding author.

² Graduate student in the Doctoral Degree Program “Teaching Chinese as a Second Language”

³ Ph.D. in the Doctoral Degree Program “Teaching Chinese as a Second Language”

the social culture reflected in the media. The result shows that in Taiwan and Thailand have the same and the different understandings of gender awareness and gender issues. In terms of the image of the wife, in the two versions, the wife's attitude towards marriage and divorce is different: the Thai version presents a more independent and modern woman image; the image of the husband represents typical male images of Taiwan and Thailand respectively; in terms of the image of the other woman, the Taiwanese version presents an image of lack of love, and the Thai version appears more aggressive. About the social attitude, in terms of male affair, Taiwanese society shows more serious negative perceptions and boycott than Thai society. In terms of the other woman, Taiwanese and Thai societies are both unacceptable.

Keywords: Television Marriage Drama ; Media and Gender Ideology; Cross-cultural Remakes; “The Fierce Wife”; “MIA 2018”

从《犀利人妻》到《MIA 2018》： 台泰婚姻偶像剧的性别意识与媒体再现

简瑛瑛⁴、蔡月蓉⁵、李瑾⁶

台湾台北市和平东路1段129号

国立台湾师范大学华语文教学研究所 邮编 10610

邮箱: yychien19@gmail.com

收稿日期 2022. 4. 18 修回日期 2022. 6. 17

接收日期 2022. 6. 21

摘要

泰国偶像剧《MIA 2018》翻拍自台湾剧《犀利人妻（The Fierce Wife）》。本文以此二部剧为研究对象，探讨媒体中性别议题、角色形象及其反映的社会文化。研究结果显示，两个版本中妻子对婚姻的态度不同，泰国版呈现出坚强的新时代女性意象；丈夫角色为台、泰社会中典型的男子形象与期待；第三者部份，台湾版呈现缺爱倾向，泰国版则显得更加强势。男性外遇方面，台湾比泰国社会表现出更多负面观感；女性第三者，台泰社会同样无法接受。整体而言，台湾原版和泰国翻拍版所呈现的性别角色大都受到当地社会价

⁴ 国立台湾师范大学华语文教学研究所專任教授

⁵ 国立台湾师范大学华语文教学研究所博士生

⁶ 国立台湾师范大学华语文教学研究所博士

价值观的影响，虽然两个社会的媒体仍隐舍不少父权意识形态的作用，然而原版和翻拍版的角色还是有差异，不是完全相同的。

关键词：婚姻偶像剧、媒体与性别意识、跨文化翻拍、《犀利人妻》、《MIA 2018》

1、引言

泰国偶像剧《MIA 2018》翻拍自台湾偶像剧《犀利人妻 (The Fierce Wife) 》。2018 年《MIA 2018》在泰国播出之后，受到了观众们的关注，收视族群女性较男性多。根据 TV digital Watch 报导，《MIA 2018》平均收视率为 3.157，大结局收视率则高达 6.421，创下数位电视的记录，是 one31 channel⁷ 史上最高收视率的电视剧 (TV Digital Watch, 2018)⁸，剧中著名台词「不要把你自己，当做理所当然! (อย่าให้ของเก่ากลายเป็นของตาย)」成为流行语。原版《犀利人妻》由台湾电视公司、三立电视联合出品，2010 年在台湾播出时也受到观众的欢迎，亦创造高收视率，平均达 9.45，「小三」、「可是瑞凡，我回不去了」

⁷ 泰国的一条地面数位电视频道，由演艺公司 GMM Grammy 持有。

⁸ TV Digital Watch (2018), บทสรุป “เมีย 2018” ,

<https://www.tvdigitalwatch.com/analysis-mea2018-08-2561/>, 查阅日期: 2022/01/15。

也成为台湾当时流行语。在泰国和台湾，这一类文本——婚后生活的故事——都受到阅听者的喜爱。

台湾《犀利人妻》描绘台北市一位中产阶级家庭主妇“谢安真”的婚后生活，刚开始她有圆满、幸福的家庭，后来被丈夫背叛，第三者甚至是她的远房表妹。她后来改变自己的生活，最后变成一位新时代的女性。而泰国《MIA 2018》使用跟台湾版同样的题材，即一位曼谷的家庭主妇，原本有幸福的家庭，不料表妹勾引自己的丈夫，得知遭丈夫外遇，心碎离婚且重新返回社会。两部偶像剧都以妻子与第三者的对立吸引观众的注意力，剧中的内容不仅以爱情纠葛情节当作戏剧重心，也处理外遇、出轨、女性复仇等题材，在电视媒体中反映出许多现实生活的画面与婚姻生活的问题——有毒单一配偶制（Toxic Monogamy Culture）。Nattatii（2020）“单一配偶制（Monogamy Culture）是目前多数国家的主流婚姻意识形态，但是在实际上没有真正的一夫一妻制。人类不符合一夫一妻制，却是社会中所梦想、渴望、迷惑的爱情⁹”，这类理想爱情在剧中描绘呈现，能令观众一看就沉迷。张金华（1996，5）说：“电视作为一种

⁹ Nattatii K. (2020), “A World of Married Couple” ภาพผัวเดียวเมียเดียวเป็นพิษในชีวิตจริง, sanook, <https://www.sanook.com/movie/98465/>, 查阅日期: 2022/01/15。

影像的媒体，号称『世界之窗』。媒体就像镜子一般，所表达的现象、价值、或态度，不过是现实的社会的反映罢了。”剧中呈现的划面是反映人们在社会所想像，而且是人们生活中难言的无奈与黑暗面。

台湾《犀利人妻》、泰国《MIA 2018》两部偶像剧，以婚姻、外遇为主题，由男、女主角、第三者角色反映出台湾和泰国婚姻现象、家庭互动和性别意识。本文主要目的借由探讨这两部代表偶像剧，进一步了解台、泰的社会文化下对婚姻问题看法的异同。研究问题如下：

（一）台湾和泰国偶像剧中，「妻子、丈夫、第三者」呈现什么样的形象？

（二）台湾和泰国的社会中，民众对外遇的事件的态度有何不同？

（三）台湾与泰国的社会文化中，如何看待「小三」、或「第三者」？

本文从性别意识论述为方向进行文本分析。文章首先通过台湾版与泰国版的主题、人物和叙事角度进行对比分析。以跨文化对比方式分析偶像剧中反映的台、泰两国文化相同和差异处。其次、透过媒体与性别意识论述，比较两个版本的「妻子、丈夫、第三者」角色在剧中的呈现方式，探讨剧情所塑造的角色是否

受到两个社会的价值观影响。最后，从两部偶像剧中分析台湾和泰国社会对婚姻问题的态度差异。

2、文献研究与性别媒体相关理论

本部份整理台湾《犀利人妻》与泰国《MIA 2018》的相关研究，并梳理媒体与性别论述研究。

2.1、《犀利人妻》与《MIA 2018》文献研究

在台湾全国博士论文知识价值系统¹⁰中以「犀利人妻」为「论文名称」、「关键词」和「摘要」进行查询，所得资料为六本，如表一。

以偶像剧文本进行解构的论文有：吴亚倩（2013）《从偶像剧探索台湾女性未来意象》，在其针对《犀利人妻》的研究中指出，女主角虽在离婚之前还是依照父权意识与传统思维，但在离婚之后她渐渐地改变、思考自己的人生，在剧末时重新开始新的生活。王宝嫔（2014）《〈犀利人妻〉电视剧研究》论文中，思考人类婚姻现象「第三者」的「社会文化」问题，并且观察阅听人的「读者反应」态度，还进一步反思「婚姻之外」的相关议题。

表一、台湾全国博士论文知识价值系统查询《犀利人妻》结果（以「犀利人妻」搜论文名称、关键词和摘要）

題目	作者	年份
婚姻、爱情与情慾自主：都市年轻世代第三者的女性叙事	譚琪	2010
《犀利人妻》之接收分析—以台湾大学生阅听人为例	王骏杰	2011
从讯息设计动机原则探讨国内三部偶像剧之前导广告	王咏筑	2012
八卦在偶像剧的功用—以《犀利人妻》为例	郑巧雯	2013
从偶像剧探索台湾女星未来意象	吴亚倩	2013
《犀利人妻》电视剧研究	王宝婵	2014

接下来以《MIA 2018》为「论文关键词」在泰国 Thailand Library Integrated System 进行搜寻，所得资料为 2 笔期刊论文，结果如表二。

表二、泰国 Thailand Library Integrated System¹¹
《MIA 2018》结果（以「MIA 2018」搜论文名称、关键词和摘要）

題目	作者	年份
The Communication of the Value of Wife and Other Thai Values In the Thai Digital TV Drama called “Mia (Wife) 2018”	Sirasa Chalainanont & Asawin Nedpogaeo	2021
The Power Relations and Signs in TV Drama “Wife 2018”	Saiwaroon Soontherotoke	2018

Sirasa Chalainanont & Asawin Nedpogaeo (2021) 探讨《MIA 2018》如何呈现「妻子的意义和价值」与「泰国人民的价值」。研究显示，泰国现代的妻子可以创造自己的生活，不需要依靠丈夫，更不依附于古代妻子的形象。Saiwaroon Soontherotoke (2018) 主要论《MIA 2018》的文本中的权利关系和符号的现象，针对偶像剧里婚姻关系中的女性权利和男性的家庭领袖角色。

¹¹ <https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php>

综上所述，关于台湾和泰国以「犀利人妻」与「MIA 2018」相关研究，从研究者观察发现，依据剧中的文本内容来分析还是不多，并且缺乏剧中针对文本内容与性别关系的研究，且目前为止仍未见将偶像剧原版与翻拍版来做对比。因此本文章特别针对「犀利人妻」原版与「MIA 2018」翻拍版如何呈现性别形象再现的异同。

2.2 偶像剧之刻板形象和外遇研究

台湾偶像剧中男女主角部份，李素月、陈延昇（2015）分析台湾偶像剧中的性别刻板印象，发现偶像剧里男女主角的形象呈现传统刻板印象：男强女弱与男尊女卑，而且强化女主角在表现传统女性时所需的阴柔特质。而林歆婕（2011）吴亚倩（2013）在研究中发现：女主角在《败犬女王》、《犀利人妻》剧中虽然内容依照传统思维持续发展，仍然逃不开父权意识形态，但是后来女主角遇到某种转机，却出现女性主体翻转父权，成为一个女强人。王宝婵（2014）归纳台湾女性作家的外遇书写，发现「第三者」的优越条件，如貌美、温柔、性爱刺激、体贴等性格，认为外遇是由生物科学角度和心理因素导致的。

在泰国戏剧中一般女主角的性格是甜美、温柔、良心的女性，经常被配角欺负，不过随着时代的改变，女主角也有转变，变成充满自信，聪明，不给其他配

角欺负，且不一直依靠男主角的帮助（Sangpattana，2015），而男主角在泰国戏剧被视为罗曼史 วีรบุรุษ（Hero），呈现一个完美的男性形象，对女性的观众们有很大的影响（Netwong，2016）。

至于第三者部份，王骏杰（2012）分析台湾阅听人，以《犀利人妻》的大学生阅听众为主体进行调查，研究显示大多观众们认同对「第三者」现象的出现代表为台湾社会问题的看法表示认同。王宝婵（2014）从《犀利人妻》看婚姻之外议题，研究发现，「第三者」虽为普遍存在的现象，却因为社会文化而对其秉持负面评价的态度。学者徐秉愉描写中国传统社会说：「由殷墟卜辞的研究，可知商王室已有一夫多妻的情形，这或许和商代已是父系社会，王室需要男子来继承世系，分封各地，并构成征伐主力的情形有关。」因为，男性有多位妻子，表示其有相对当稳定的地位（张丽英，2007）。王维邦与陈美华（2017）研究显示男性的婚外性开放度明显高于女性。陈昭如（2013）从法律的观点指出，看推动平等婚姻关系的可能性；但是在传统的婚外性规范婚姻下，男性外遇多被宽恕，女性被不对称遭受处罚（曾秀云、谢文宜，2021）。¹²

¹² 曾秀云、谢文宜（2021）。《婚姻关系的信任修复与重建》。教育心理学报，52（3），619-642。

在泰国戏剧中，「第三者」被视为不好的、没有道德的女人，违法社会行为规范，主要借由服装、暴力行为来展现这女性是「第三者」（Artharn，2012）。泰国社会对第三者、外遇的态度由于泰国古代是非单一配偶制的社会，男人可以有很多妻子，尤其在上流社会，因此在戏剧上经常呈现男人已结婚仍有外遇的状态，以致于有些人会觉得这些事情都是正常的。（Suklarpkit，2013）。

综合以上，台湾与泰国戏剧中的性别形象是多元，且形象再现随着社会结构演变发展。然而，剧中的情节均仍呈现父权下的刻板印象。

2.3 媒体与性别意识

西蒙娜·德·波伏娃（Simone de Beauvoir）（1949）在《第二性》（Le Deuxième Sexe）主张「女人不是生而为女人，而是成为女人」，她认为虽然人类在生理上男女有差别，然而是由养育和教育才分离出男性和女性。一直以来社会习俗更强调男性与女性有差异，这种想法框架是人类自己制造出来，非自然性，并且还控制、圈住人类意识，让人们不能逃脱。女性是男性的附属品世界中的「他者」（the other）（梁庭嘉，2010）。游美惠（2014）对「性别意识形态」的解释则是：「男女之间的生理差异被合理化（或称自然化）成为有尊卑优劣之别层级结构的

一套信仰系统与说辞。社会上所流行的男女有应各自发挥所长的论调，常常用来作为局限个人发展的借口，合理化男尊女卑的层级结构，更可说是一种性别意识形态¹³。」（2014，19）偶像剧作为媒体的一种，内容展演人们的价值、态度，当地的社会现象，是现实的社会反映。偶像剧以爱情故事为主题，所呈现的男女关系、形象塑造，内容都隐藏了性别意识意涵于其中。媒体主流是将女性物化，在媒体上女性成为男性欲望的对象。女性在萤幕的形象多是：打扮的很漂亮，扮演附和及配合男性的角色。罗拉·莫尔维（Laura Mulvey）（1975）在《视觉快感与叙事性电影》强调「男性凝视（male gaze）」是一种「看」的快感。梁婷嘉（2010）：「在这『性不平衡』的世界中，看的快感分裂为主动的（男性的）与被动的（女性的），起决定性作用的男人眼光将他的幻想投射到女性形体上」（2010，75）。

在台湾偶像剧文本性别意识形态研究中，（林歆婕，2011）以台湾本土的三部偶像剧《王子变青蛙》、《命中注定我爱你》和《败犬女王》进行文本分析，结论指出台湾偶像剧所展演的女性，总是被设定在弱勢的位置，剧中的情节仍然无法完全逃离父权意识形态，也反映父权社会的文化气氛。女性形象确实出现

¹³ 游美惠（2014）。性别教育小词库。台北：远流。

一些变化，但主要仍持续之前的性别刻板形象（李素月、陈延昇，2015）。泰国媒体通过戏剧内容和角色建构，重现柔弱女性形象，因此人们不只受到家庭父母培养及形塑的性别意识，媒体也对人们产生了性别意识很大的影响（Sirisophana and Chansatitporn，2018）。整体来说，后天的社会文化因素才是形成个人特质的关键，强调社会文化观念影响人们的性别意识。

3、《犀利人妻》与《MIA 2018》的叙事分析

台湾《犀利人妻》与泰国《MIA 2018》剧情介绍

图一、《犀利人妻》与《MIA2018》偶像剧海报

《犀利人妻》由台湾三立电视公司出品，于2010年11月5日首播（台视每周五22:00），导演为徐辅

军，并在 2011 年创造高收视率，而「小三」（形容婚姻中之女性第三者）一词也成为时下流行用语，更引发「人妻」热潮，周边商品热销海内外（维基百科，2022）。故事主角为一对幸福的夫妻—丈夫温瑞凡与妻子谢安真，与第三者黎薇恩。温瑞凡和谢安真的婚姻和谐美满：安真是一个做事认真负责、公认，很棒的家庭主妇，丝毫不会令丈夫担忧，而能够全力拼搏自己的事业。这对夫妻的婚姻和谐美满，一直到妻子的远房表妹薇恩从美国回来。薇恩是在一个破坏碎的家庭中长大，渴望温暖的家庭，这种缺乏爱的情形，使得她嫉妒表姐的美满家庭，以为姐夫瑞凡是她的真爱，因此成了婚姻中的第三者。¹⁴

泰国电视剧《MIA 2018》则翻拍自 2010 年台湾偶像剧《犀利人妻》，于 2018 年播放。故事主角为丈夫 Tada 与妻子 Aruna，以及第三者 Kanya。女主角本来是一位全职女性，为了让婚姻生活完美，结婚后选择辞去工作成为全职家庭主妇，而 Tada 也改变自己的性格，成为一位完美的丈夫，他们组成了令许多人都嫉妒的幸福家庭。后来妻子的远方表妹 Kanya 从国外回来，并与 Aruna 家人同住。随后当 Kanya 与 Tada 发生性关系，他们三人的生活情况变得复杂。最后，Aruna

¹⁴ 维基百科（2022）。《犀利人妻》。维基面科。

<https://zh.wikipedia.org/wiki/%E7%8A%80%E5%88%A9%E4%BA%BA%E5%A6%BB>，查询日期：2022/01/15。

决定跟丈夫离婚，返回职业圈，重新开始自己的新生活。

3.1 偶像剧名称

「犀利」：这个词汇在台湾教育部国语辞典简编本中的形容词定义有两个意思：「1、坚固锐利。多指器具而言。2、形容语辞、感觉、目光等灵敏锐利。」在剧中不是说明形塑安真是一个厉害的女人，她没有什么手段可以解决家庭里的问题，没办法抢回她的丈夫，也不能保护自己的家庭。然而在剧中「犀利」这个意思即是安真可以原谅伤害她的人，不让其他伤害的人继续控制她，破坏她的快乐，扭曲她的性格，这才是最大的犀利。

《MIA 2018》：这部偶像剧中 MIA 的意思在泰文是「新时代的妻子」。编剧想传达给观众们新时代女性的形象，像是不要等着丈夫照顾、不要陷在丈夫外遇不可自拔、可以负责孩子和自己的生活，并对自己的新生活充满自信，而能创造美好的未来。在剧中，虽然丈夫 Tada 利用各种理由想要说服她不要离婚，但是 Aruna 一点犹豫也没有，她仍然坚决选择离婚。

3.2 人物分析

3.2.1 女主角：谢安真/Aruna

台湾版的女主角：谢安真是一个保守、传统式的家庭主妇、在小城市出生、非常崇拜丈夫、没有自己的生活，觉得离婚是一件非法的事情，而其本来的个性温柔纯朴，天真又善良，是一位很称职的妻子和母亲。高职毕业后即嫁给丈夫瑞凡，没有进入过职业圈，知道丈夫跟表妹外遇后，还是希望能够继续维持十年的婚姻，不希望与丈夫离婚；即便离婚后还是期望能够将家庭变回原来的模样，希望透过抢回丈夫来报仇。最后她才觉醒，拒绝复合，并重新开始新生活。

泰国版的女主角：Aruna，泰国版的女主角被塑造成一位坚强、独立自主的新女性。结婚之前她是一位职业女性，为了婚姻生活，辞掉自己的业务，变成一位全职家庭主妇，虽然很爱丈夫，但是也因此感到迷惑。仍然爱自己并希望维护自己的尊严。当她知道丈夫跟她的表妹外遇后，就立刻跟丈夫谈及离婚，并很快地离婚，一点儿也没犹豫，很快重新开始自己的生活与工作，让自己的人生变得更好。

3.2.2 男主角：温瑞凡/Tada

台湾版的男主角：温瑞凡，大学毕业后即与安真结婚，他们结婚十年，感情和睦，事业亦得心应手且成功。因为是家里的长子，所以要承担许多事情，因此压力非常大，需要有人来跟他分享生活，后来遇到安真的表妹薇恩，让他重燃对爱情的憧憬，觉得后者

是最了解他的人，因此他选择追求自己向往的爱情，进而与自己的妻子离婚。此举也将其建立的优良形象破坏，最后搞砸了工作，同时也因为外遇，第三者又是自己妻子的表妹，严重影响他在业界的声誉，各单位公司都畏于其负面形象，没有人敢任用他。后来跟薇恩分手后才清醒，并向妻子提出复合要求，但是被拒绝。

泰国版的男主角：Tada，丈夫角色被塑造为典型的泰国男主角形象。是一个完美的男生，很自私，需要妻子为其服务，结婚前是一个花心的男生，出轨成瘾，但是结婚后为了美好的婚姻，改变自己的性格和生活习惯。在剧中，在其婚姻初期出现许多女人的诱惑，但他并没有接受，然而当见到妻子的表妹时，本来没有要外遇的想法，但是后来忍不住 Kanya 的诱惑勾引，最后背叛了自己的妻子。

3.2.3 第三者：黎薇恩/Kanya

台湾版的第三者：黎薇恩，外表看似一个活泼的女孩，内心却是机警的刺猬。幼时生长在破碎家庭中，父母离异并各自再婚，同时也因被长期的忽视，导致心理生病。因缺乏家庭温暖，渴望爱情和美满的家庭，所以当见到表姐有温暖的家庭时感到嫉妒，并且觉得姐夫是一个完美的男人，更以为姐夫是自己的真爱，

进而和姐夫外遇。最后薇恩知道自己的错误，离开姐夫回到美国。

泰国的第三者：Kanya，虽然在泰国版 Kanya 的背景跟台湾版类似，但是泰国版将她塑造成泰国小三的刻板形象，让观众看完后都讨厌这个角色。Kanya 有小孩脾气，且非常不讲道理，只要是自己想要的事物，都会想方设法将其抢夺到手，变成自己的。她是一位极具嫉妒心与醋坛子的女性，且是利用性诱惑来勾引姐夫。

3.3 情节分析

《犀利人妻》与《MIA 2018》情节分析对比如表三。两部偶像剧的女主角皆是目前这个时代的妻子，核心主题皆是从家庭、妻子、丈夫、第三者出发，但是剧中的内容描述有些差异。女主角部份：安真是传统家庭主妇，没进入过职业圈，但 Aruna 不是，她是结婚后才当家庭主妇，所以对离婚的态度在台、泰版中是不一样的：安真有保守的想法，离婚的事情不能随便说出来，对她是一件大事情，要是不到不能接受的程度，她还是会选择忍住，保护好她的家庭。Aruna 是从职业女性变成家庭主妇，所以决定离婚当下没有丝毫犹豫，相较之下能够看出跟台湾版是用不同手段来解决问题。男主角部份：相较于瑞凡和 Tada，由于瑞凡是家中长子，因身为长子需要做好榜样而备感压力，

觉得妻子无法帮忙分担自己的担子；Tada 在剧中所塑造的是一个花心的男生，结婚后才改变自己的生活习惯，所以外遇时，两个角色是由不同原因产生。到薇恩与 Kanya 小三的角色，台湾版是用渴望温暖家庭来当理由，但是泰国版则是用小女孩的脾气，透过任性的性格，只要喜欢一定要得到，也因此利用性作为手段来勾引男人。

表三、《犀利人妻》与《MIA 2018》偶像剧情节分析

	台湾《犀利人妻》	泰国《MIA 2018》
开场	安真太崇拜丈夫了，爱到没有维护好自己的尊严。	Aruna 虽然爱她的丈夫，但是没有爱的很迷惑，她仍有自己的独立性。
婚姻 + 外遇	觉得妻子不能帮忙分担压力，而且不理解自己的情绪。因此遇到薇恩时，瑞凡觉得自己要找了解自己的人，找到真爱。	Tada 本就是一个花心公子，很自私。第三者 Kanya 是自己喜欢的风格，所以出轨沉迷在性关系中。
离婚	妻子车祸住院，瑞凡强迫她签离婚证，刚开始安真不愿意签名，但她还是妥协	Tada 不想跟妻子离婚，以众多理由想说服 Aruna 改变想法，还跟她道歉，

	了。比泰版较为残酷。	承认自己的错误。
离婚后	安真个性柔弱本来不能接受成为一个失败的人，后来为抢丈夫回来，开始装扮自己从黄脸婆变成淑女。最后想通放弃瑞凡，开始新生活。	Aruna 很坚强，离婚后重新开始新生活，回復原来的自己、並进入职场。
结局与转变	安真变成一个完美的女人，对自己的新生活充满自信有美好的未来。而瑞凡也得到报应，最后连一个爱他的人也没有，失去所有东西。	Aruna 成为一个厉害女人，在职场成功，并开始交往新男友。而 Tada 也重新开始自己的生活。

4、《犀利人妻》与《MIA 2018》之媒体与性别意识

4.1 台泰妻子、丈夫和“第三者”形象比较

- 台湾：「纯朴妻子 vs 优雅淑女」、泰国：「现代家庭主妇 vs 现代职业女性」

在本论文的文本分析个案中，台、泰两个女主角角色比较如表四。在离婚之前，剧中不管是《犀利人

妻》中的安贞还是《MIA 2018》中的 Aruna，两人皆是妻子典型的刻板印象，和之前台湾偶像剧及泰国电视剧中的女性形象相同（林歆婕,2011；吴亚倩, 2013；黄琼德,2017；Sangpattana ,2015），塑造出类似于传统一女性文静、温柔、软弱、被动没有自我等形象。

表四、《犀利人妻》、《MIA 2018》中「妻子」角色比较

比较项目	《犀利人妻》谢安贞	《MIA 2018》Aruna
整体性格	刚离婚面对困难时选择逃避，后来慢慢成长，转变成淑女，成功的女性。符合剧名《犀利人妻》，最大的犀利就是原谅。	塑造泰国都市女性的形象（Singaharach, 2015）拥有自己的个性与想法，具有自主性、独立坚强的性格。符合剧名新时代的妻子，不等丈夫照顾、可负责孩子和自己的生活。
结婚前	传统家庭主妇，没有进入过职业圈。	婚前为职业妇女，结婚后当家庭主妇。
对离婚的	有保守的想法，离	决定离婚当下没有

态度	婚事情不能随便说出来，对她是一件大事情，不到不能接受的程度，还是会选择忍住，保护好家庭。	丝毫犹豫
离婚后性格	还是软弱，后来慢慢成长，变成淑女。	拥有自己的个性，具有自主性
服装与妆容	<p>离婚前：扎一团发髻在脑袋，喜欢在跳蚤市场买衣服，不介不介意穿衣服，「黄脸婆」形象。</p> <p>离婚后：头发散下来，打扮精致优雅。</p>	<p>离婚前：泰国 Aruna 跟安贞同样的形象。</p> <p>离婚后：短头发、时髦漂亮、自信魅力。</p>
经典语录	<p>安贞：「超越伤痛的唯一办法就是原谅伤害你的人」</p> <p>天蔚：「谢安贞，你很犀利，决定原</p>	<p>Aruna：「2018 年当妻子毫无不容易。要解决外遇的问题，不只是让女方要解决，男人也要</p>

	谅，却需要更大的勇气。」（《犀利人妻》：第 30 集）	一起解决这件事。而若你已经全力以赴地做，但他还不满意，还觉得你不够好，那就放他走吧！」（《MIA 2018》：第 23 集）
--	-----------------------------	--

离婚之后，安贞与 Aruna 两个角色不断透过新时代女性内心反抗主流社会对于女性的刻板印象，但可看出两个角色呈现差异：不管是性格，安贞刚离婚仍然软弱，后来慢慢成长，先转变成为能装扮自己的淑女，逐渐再到进入职场、拥有自己职业的女性；而 Aruna 很快就回归原来的自己，还更坚强、更有自信，变成独立的女性。她们俩的外貌也有差别，安贞的打扮，从不化妆变成精致优雅；Aruna 改变更大，短头发、打扮非常时尚。整体来说，不管是前后期，在妻子的意象方面，泰国版呈现出更坚强、独立的新时代女性形象。

· 台湾「压力山大男性」vs 泰国「自私自利男性」

《犀利人妻》温瑞凡和《MIA 2018》Tada 的形象，皆属于在父权文化下期待男性努力追求事业与成就，是偶像剧中男性角色无法摆脱的形象。而这样的男性

形象，也反映出台湾和泰国受到父权结构影响所建构出来性别关系（林歆婕 2011）。

表五、《犀利人妻》、《MIA 2018》中「丈夫」角色比较

比较项目	《犀利人妻》温瑞凡	《MIA 2018》Tada
整体性格	为家中长子，要承担许多事，导致非常庞大的压力。形象塑造符合华人传统长子的责任（陈奕华，2015） ¹⁵ 。	是一个完美的男性，很自私需要妻子为其服务。属于泰国社会的男性角色，反映出以男性为中心的社会。 (Chuatong and Rojjanaprapayon, 2016)
对离婚的看法	瑞凡跟薇恩外遇时，一点不觉得自己有什么错，很冲动跟安贞离婚。认为薇恩是他的真爱，承认爱上别人，只不敢面对自	Tada 很后悔，一点也没觉得爱 Kanya，只是被性吸引所以背叛妻子。在离婚后，Tada 对自己进行惩罚，虽知道 Kanya 正在摧

¹⁵ 陈昭如（2013）。《还是不公平——妇运修法改造父权家庭的困境与未竟之业》。女学学志，33，119-170。

	己的父亲，但毫不在乎别人的眼光。为了可以跟薇恩在一起，他可以付出所有。	毁他的生命，却仍然跟她在一起。他需要承受因果报应。
对外遇的态度	瑞凡会外遇是因他跟安贞夫妻之间感情缺乏沟通逐渐淡化掉了，刚好这时出现了薇恩，成为一种致命的吸引力。重要是他觉得薇恩可跟他分担工作和家庭上的压力。	Tada 外遇发生性关系，他认为 Kanya 是床友，只是克服不了自己的性欲。根本不想跟 Aruna 离婚，很怕 Aruna 知道，尽量隐瞒这事。
经典语录	瑞凡：「我感谢她嘛！我什么东西都给她啊！但是我不能否认我爱上别人。」（犀利人妻：第 26 集）	Tada：「以后每天我要向你道歉，向女儿道歉。虽然你会听不到，我还是要坚强地做。还有一件事我一定要说，若现在不说，以后也不合适说出

		来，我爱你，一直以来都爱你。」 (《MIA 2018》：第19集)
--	--	--------------------------------------

从表五中可以看到，台湾《犀利人妻》和泰国《MIA 2018》版本中反映出的丈夫的形象、性格有差异，并在面对问题时的处理方式，如外遇事件的态度，都是有差别，符合台湾与泰国各自社会文化中对男性的期待。

· 台湾「可爱活泼的缺爱第三者」vs 泰国「漂亮性感的暴力第三者」

在本文的文本分析个案中，台湾与泰国塑造「第三者」异同处比较如表六。

表六、《犀利人妻》、《MIA 2018》中「第三者」角色比较

比较项目	《犀利人妻》黎薇恩	《MIA 2018》Kanya
整体性格	可爱、内心纯洁天真的小女孩。薇恩自觉是爱情选了她，让她爱上姐夫，加上她得了精神相关官能症没自觉自己做错事。	性感、漂亮、打扮时尚的潮女，极具嫉妒的女性，喜以暴力、胁迫抢夺男人。Kanya 是泰国小三的刻板印象，她会为抢男人，吵

		架、打架和尖叫。
成为「第三者」的原因	缺乏家庭温暖，渴望爱情和美满的家庭，以为姐夫是自己的真爱。	Kanya 小孩脾气，非常不讲道理。一见到姐夫就喜欢，想要抢夺成自己的所有物，利用性诱惑来勾引姐夫。
经典语录	薇恩：「我根本不是第三者，在爱情的世界里，不被爱的那个，才是第三者。」（犀利人妻：第 10 集。）	Kanya：「这件事由我一个人停手也不行，Aruna 姐你也要叫你老公跟我一起停手才对吧！」（《MIA 2018》：第 11 集）

从表六中可看到，台湾《犀利人妻》和泰国《MIA 2018》版本中反映出的「第三者」的形象、性格都有差异，当第三者的原因也有差别。台湾《犀利人妻》的第三者得了心理疾病，并展现出崇拜爱情，性格类可爱、纯真的形象，而泰国《MIA 2018》中的第三者被塑造成具有嫉妒心的女性，有暴力倾向的行为。

4.2、台泰社会对外遇事件的接受度

《犀利人妻》瑞凡遇到薇恩之后，觉得薇恩可以唤醒他沉睡的一面，分担他的压力，所以想逃脱清淡

的婚姻生活、面对一场冒险，背叛妻子。虽然台湾在华人社会影响之下，相较女性外遇，男性外遇较为合理化，丈夫可以风流，但不管瑞凡是基于什么理由外遇，在偶像剧中，许多场景呈现台湾社会文化下对男性外遇事件也难以接受，外遇的行为导致负面观点、社会惩罚，影响到工作，社会位置等，最后失去所有的东西。

在《MIA 2018》Tada 被发现外遇时还没被开除，因为泰国古代是一夫多妻制的社会，一个男人不管是哪个社会阶级都被默认可有很多妻子，没受到社会谴责。直到 20 世纪因为受到西方文化的影响才开始有一夫一妻制的概念 (Burananjaroenkij, 2017)。针对 Tada 外遇的元素，沉迷在色情诱惑中不可自拔，在戏剧中可看到在泰国社会中对外遇事件的议题有不同态度：有些人认为男主角是个没有道德的人，他会有报应；也有些人觉得，这是他的事，我不需要管；也有只谴责第三者的民众，对于外遇的议题，泰国社会文化不是人人都可接受，但基本上还是属于负面观感的。

4.3、台泰社会文化对第三者的态度

王宝婵 (2015) 研究从《犀利人妻》观众们的调查中看社会对第三者的态度，发现台湾人一般不认同第三者，虽然第三者是普遍存在的现象，但是因社会

文化对其负面评价的态度，不容易现身与公开讨论。在泰国的社会也不认同第三者（Artharn ,2012），第三者是一个没有道德的人，一个不好的人。泰国父权社会观念无法接受第三者，何况若哪个家庭发生婚姻问题，不管是任何元素导致问题，首先被社会谴责就是第三者，然后才谴责男性，因此在媒体的社会建构下，《MIA 2018》小三 Kanya 被泰国媒体公司制造成一没有德行的女性。目前在台湾和泰国法律上有一个共同点，第三者若是介入夫妻婚姻之间的关系，且有性行为之情状，发生外遇配偶的另一半有权提出起诉。

16

5、结语

本文从媒体与性别意识论述的理论架构探讨台湾 2010 年偶像剧《犀利人妻》与泰国 2018 年偶像剧《MIA 2018》，从主题、主要人物和情节探讨两部偶像剧中妻子、丈夫、第三者的形象，并且比较台、泰的社会文化对外遇事件以及对女性第三者的态度。台湾《犀利人妻》和泰国《MIA 2018》的性别形象塑造中，剧中两位女主角的前半段形象是类似的形塑，即典型妻子的刻板印象，依靠男性，而到离婚后的情节，

¹⁶ 叶雪鹏（2020）。〈通奸罪违宪，从刑法除罪了〉。台湾高等检查署。

<https://www.tph.moj.gov.tw/4421/4475/4483/806954/>，查阅日期：2022/4/2。

台湾版女主角的形象还是软弱，后来才慢慢成长，转变成优雅淑女，进而进入职场。泰国翻拍版，跟台湾版不同，泰国女主角比台湾坚强，拥有自己的个性，更具自主性，符合剧名《MIA 2018》新时代的妻子。丈夫的角色，台湾版塑造符合华人传统负责任长子的形象，泰国版丈夫外表可说是一个完美的男性，但内心自私，属于泰国以男性为中心的社会，关于外遇事件，台湾社会持负面态度，而在泰国社会若男性外遇是会稍微妥协。台湾版和泰国版的第三者有不同形象，且成为第三者的原因也有差异；此外，台泰社会文化皆是无法接受第三者的。电视作为一种影像媒体，我们借比较台、泰婚姻偶像剧的影像再现内容，可以窥见台、泰性别意识与社会文化对婚姻问题看法的异同处。未来亦可借由此方式，比较更多亚洲原版与翻拍影视作品，从影像媒体再现中了解更多不同国家、共时或历时上社会文化对某一议题表述方式及态度上的异同。

本論文以台湾偶像剧与泰国翻拍台湾偶像剧来做对比，观察了性别于两个婚姻剧中的形象。现今泰国翻拍台湾偶像剧颇多元，然而，以台湾与泰国翻拍台湾电视剧文本切入的研究中，探讨不同的性别形象和性别意识却甚少，因此研究者希望为电视剧研究增添

更多元的视角，并能给未来相关的媒体与性别议题进一步探究的面向。

参考文献：

- Artharn, N. (2012). *Kār s̄rāng khwām pěn cring thāng s̄angkhm k̄hxng meīy n ni lakhr thorthaṣṅ* [The Social Construction of Reality of the Second Wife in Soap Operas] Master’s Thesis, M.S., Thammasart University. Bangkok.
- Chalainanont, S. and Nedpogaeo, A. (2021). *Kā r̄s̄ x̄s̄ r khā niym khwām pěn meīy læa khā niym x̄n k̄hxng khn thiy nī lakhr thorthaṣṅ yukh dicithal reūxng “meīy 2018”* [The Communication of the Value of Wife and Other Thai Values In the Thai Digital TV Drama called “Mia (Wife) 2018”]. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 11(1), 288-304.
- Chang, Li-Ying. (2007). 《*Nanxing hunwaiqing yanjiu : yi wei nüxing xinwen gongzuozhe de guandian*》 [A Study on Male Marital Affair: A View From a Female News Worker] Master’s Thesis, M.S., Shih Hsin University. Taipei.

- Chien, Ying-Ying. (1998). <zhongxi xiandaiwenxue de xin nixing xingxiang > 《Xing/bie yanjiu duben 》 [Gender Studies Reader] Taipei: Rye Field Publishing, 135-159.
- Chien, Ying-Ying. (2000). 《Nixing xin / ling zhi lu: nü zu shanghen yu bianjie shuxie 》 [Journey of Women's Spirit]. Taipei: Fembook Press.
- Chuatong, R. & Rojjanaprapayon, R. (2016). Khā niym xudmkārṇṇ læa rūp bæb kār sū̀x̄sār thī̀ s̄ædn̄g th̄ung lāk̄s'ṇa thāng wạt'hnt̄hrrm k̄hxng khn thiy [Values, Ideologies, and Communication Patterns Indicated Thai's Culture]. *Journal of Langugage and Communication*, 21(29), 110-143.
- Dornsomjit, T. (2019). *Tạw lakhr meīȳn̄xy ni nwniȳy thiy r̄wm s̄m̄ay* [Mistress in Contemporary Thai Novels: Representation and Social Construction of Meaning] Master's Thesis, M.S., Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Huang, Chiung-Te. (2017). 《Quanqiuhua xia de wenhua shunliu yu niliu ; Hanguo fanpai Taiwan Ouxiangju de zhengjing yu wenhua yiyi 》 [Global Flow and Contra-Flow: A Cultural Analysis on Korean

- Remake of Taiwanese TV Drama] Master’s Thesis, M.S., National Chiao Tung University. Hsinchu.
- Kaewthep, K. (2006). *Thritsadī læ nēothāng kānsuksā sīsānmūanchon (Phim khrang thī 4)* [Theory and Approach of Mass Communication (4th ed.)] Bangkok: Brand Age Press.
- Kaewthep, K. (2014). *Sāt hēng sū læ watthanathamsuksā (Phim khrang thī 3)* [The Science of Media and Cultural Studies (3th ed.)] Bangkok: Phāpphim, Chula Book Press.
- Lee, Shu-Yuen. & Chen, Yen-Shen. (2015). «Ouxiangju Zhong aiqing yu xingbie jue de zaixian yu misi: yi Taiwan Ouxiangju de nan nü zhujue hudong weili» [The Representation and Myths of Gender & Romance: A Case Study of Leading Characters in Taiwan’s Trendy Drama]. *Chinese Journal of Communication Research*, 28 (12) , 157-196.
- Leong, Ting-Chia. (2010). «*Dishini gongzhu yu nüsheng de zhanzheng* » [Disney Princess: Making Wars of Women] . Taipei: Showwei Press.
- Li, Tai-Fang. (1996). «*Nüxing dianying lilun* » [Theory of Women’s Cinema]. Taipei: Yang-Chin Book Press.

- Lin, Fang-mei. (1999). 《*Nüxing yu meiti zaixian --- Nüxing zhuyi yu shehui jiangoulun de guandian*》 [Women and Media Representation --- Feminism and A Social Construction Perspective]. Taipei: Chuliu Press.
- Lin, Hsien-Chienh. (2011). 《*Cong cao dao baiquan : Taiwan Ouxiangjuzhong de xingbie yishi yu xingxiang jiangou*》 [From being Weeds to being “Makeinu” The Gender Ideology and the Construction of Women Images in Taiwan’s Idol Drama] Master’s Thesis, M.S., National Chung Hsing University. Taichung.
- Sangpattana, L. (2015). *Śamphanth bth taw lakhr nāngxek ni s̄x̄ lakhr thorthaṣṅṅ kr̄ñī ṣ̄uk̄s̄’ā lakhr thorthaṣṅṅ reṅxng ræng ngeā* [Intertextuality of the Main Actress in Thai TV Drama: Case Study of Reang Ngao] Master’s Thesis, M.S., Bangkok University. Bangkok.
- Sirisophana, A. & Chansatitporn, P. (2018). *Kār prakxb s̄rāng khwām h̄māy k̄hxng p̄hūh̄ying th̄i th̄āythxd p̄hān taw lakhr h̄ying ni lakhr thorthaṣṅṅ thiy yxd niym th̄i th̄ūk p̄hlit s̄ā ra h̄wāng p̄iph.Ṣ. 2530 – 2560*[Meaning Construction of Women Through

Female Characters In Thai Remake TV Drama
Between 1987-2017]. *Journal of Communication
and Innovation Nida*, 5(1), 23-40.

Tai, Sunny Y. (1994). Dazhong Meiti yu Zhenshi jiangou -
-- yici xianxiang shehuixue de tantao[Mass Media
and Reality Construcation ; A Phenomenological
Study]. *Mass Communication Research*, 48 (1) ,
169-192.

Wang, Bao-Hua. (2014). 《<Xi li ren qi> Dianshiju
yanjiu 》 [TV. Series Study – The Fierce Wife]
Master's Thesis, M.S., National Chung Cheng
University. Chaiyi.

Wu, Ya-Chien. (2013). 《Cong Ouxiangju tansuo Taiwan
nüxing weilai yixiang 》 [Exploring The Future
Images of Taiwanese Women through TV Drama]
Master's Thesis, M.S., Tamkang University. New
Taipei.

Zhang, Chin-hua. (1997). 《Meijia wenhua , yishi xingtai
yu nüxing --- lilun yu shili 》 [Media Culture ,
Ideology and Women--- Theory and Examples].
New Taipei: Cheng Chung book Press.

A Comparative Study on Two Thai Versions of Li Sao

Yinchuan Zhao

Thai section, Institute of Oriental Language and Culture,
Sichuan International Studies University, P.R. China

Email: 99002376@sisu.edu.cn

(received 8 November, 2021) (revised 23 January, 2022)
(10 March, 2022)

Abstract

The dissertation aims to make a contrastive research on two Thai versions of Li Sao. The two versions are analyzed in the perspective of traditional linguistics. On the one hand, it would evaluate three aspects of two versions: faithfulness, expressiveness and appropriateness translation principles. On the other hand, it would analyze the error or the defects of the translations, and try to seek out the relation between the differences of the translator's decision and the quality of translations.

Keywords: Li Sao; Thai versions; faithfulness; expressiveness; appropriateness

การศึกษาเปรียบเทียบ *หลี่เซา* ฉบับแปลภาษาไทยสองฉบับ¹

Yinchuan Zhao²

ภาควิชาภาษาไทย คณะภาษาและวัฒนธรรมตะวันออก
มหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน
อีเมล 99002376@sisu.edu.cn

วันรับบทความ 8 พฤศจิกายน 2564 วันแก้ไขบทความ 23 มกราคม
2565 วันรับตีพิมพ์บทความ 10 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

งานนิพนธ์ชิ้นนี้มุ่งที่จะศึกษาเปรียบเทียบ *หลี่เซา* ฉบับแปลภาษาไทย ซึ่งเป็นบทแปล *หลี่เซา* เพียงสองสำนวนที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบัน โดยจะศึกษาจากมุมมองการวิจัยการแปลเชิงภาษาศาสตร์ **ด้านหนึ่ง** ศึกษางานแปลมีความหมายที่สื่อตรงต่อต้นฉบับหรือไม่ มีภาษาที่ลื่นไหลและเป็นภาษาที่มีระดับเท่าเทียม

¹ บทความนี้เป็นการสรุปจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทฤษฎีและปฏิบัติในการแปลจีน-ไทย มหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีต้นฉบับเป็นภาษาไทย และเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย *การแปลและการเผยแพร่ คู่มือ ในประเทศไทย* ของมหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเลขที่โครงการ Sisu201647

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะภาษาและวัฒนธรรมตะวันออก มหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน

กับต้นฉบับหรือไม่ รวมทั้งงานแปลมีลีลาสอดคล้องกับต้นฉบับหรือไม่ด้วยหลักการแปล “ซิ่น (信) ต๋า (达) เชี่ย (切)” อีกด้านหนึ่งวิเคราะห์ข้อผิดพลาดหรือความไม่สมบูรณ์ของงานแปล เพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการดำเนินการแปลระหว่างผู้แปลทั้งสองจะส่งผลอย่างไรต่อคุณภาพงานแปล

คำสำคัญ หลี่เซา ฉบับแปลภาษาไทย ความหมาย ภาษา ลีลา

บทนำ

บทกวี หลี่เซา มีทั้งหมด 373 วรรค รวม 2490 ตัวอักษร อันเป็นบทกวีที่พรรณนาอารมณ์และความรู้สึกที่มีความยาวที่สุดในประวัติศาสตร์ของจีน มีฐานะสูงในประวัติศาสตร์จีน และเป็นที่ยอมรับของประชาชนชาติจีนตลอดระยะเวลาหลายพันปีที่ผ่านมา หลู่ซวี่น³ กล่าวชื่นชม หลี่เซา ในหนังสือ *เค้าโครงประวัติศาสตร์จีน*⁴ ว่า “เป็นผลงานบทกวีที่ยอดเยี่ยมที่สุดในโลก เมื่อเปรียบเทียบกับชื่อจริง หลี่เซา มีจำนวนคำที่ยาวกว่า มีความคิดที่พิสดารกว่า มีภาษาที่สละสลวยกว่า มีประเด็นที่ชัดเจนกว่า...ผลกระทบของ หลี่

³ 鲁迅(Lu Xun) นักเขียนและนักวรรณคดีที่มีชื่อเสียงของจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้รับการยกย่องว่าเป็นปรมาจารย์วรรณคดีจีนยุคใหม่

⁴ 《汉文学史纲要》 เป็นผลงานทางด้านวิชาการของหลู่ซวี่น ซึ่งได้รวบรวมเอกสารบรรยายในการสอนวิชาประวัติศาสตร์จีนของหลู่ซวี่น โดยหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 10 บทและภาคผนวกอีก 25 บท

เขา ที่มีต่อบทกวีจีนจะอยู่เหนือกว่า ซื่อจิง”(Zhao Kuifu,1996:9) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบทกวีชิ้นนี้ได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันประเทศจีนมุ่งมั่นที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมจีนไปสู่ทั่วโลก ต้องยอมรับว่าการแปลวรรณคดีจีนคลาสสิกแสดงบทบาทสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนไปยังประเทศอื่น ๆ เพื่อให้รับรู้ถึงความลึกซึ้งของวัฒนธรรมจีน ฉะนั้นการศึกษาวินิจฉัยผลงานแปลวรรณคดีจีนคลาสสิกนับได้ว่ามีความสำคัญต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนเฉกเช่นกัน *หลี่เซา* ซึ่งเป็นอมตะวรรณคดีจีนเรื่องหนึ่งได้รับการแปลเป็นภาษาเยอรมัน ฝรั่งเศส อังกฤษ ญี่ปุ่น รัสเซีย รวมทั้งภาษาไทยด้วย แต่การวิจัยเกี่ยวกับงานแปลของ *หลี่เซา* นั้นยังมีจำนวนไม่มากนัก โดยเฉพาะการวิจัยบทแปลฉบับภาษาไทย ดังนั้นการวิจัยบทแปล *หลี่เซา* ฉบับภาษาไทยนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก และควรค่าแก่การวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

งานแปล *หลี่เซา* ที่ผู้วิจัยจะนำมาวิจัยนั้น คัดมาจากหนังสือ *วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน ซื่อจิง ฉู่ฉือ* ของ ยง อิงคเวทย์ ที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป ปี พ.ศ.2532 (ต่อไปเรียกโดยย่อ ๆ ว่า ฉบับยง) และหนังสือ *ประวัติวรรณคดีจีน* ของสุภัทร ชัยวัฒนพันธุ์ ที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สุภาพใจปี พ.ศ. 2549 (ต่อไปเรียกโดยย่อ ๆ ว่า ฉบับสุภัทร) ซึ่งเป็นผลงานแปล *หลี่เซา* ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ล่าสุดที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้

หลี่เซา ฉบับแปลภาษาไทย ทั้งสองฉบับนี้ไม่ว่าจะในด้าน

รูปแบบ ด้านภาษาหรือด้านลีลานั้นมีความแตกต่างกันอย่างมาก ในบทความนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบฉบับแปลในด้าน การถ่ายทอดความหมายของต้นฉบับ สำนวนภาษา และลีลาของงาน แปล พร้อมประเมินคุณภาพของงานแปลโดยใช้หลักการแปล “ซิ่น (信) ต๋า(达) เชี่ย(切)” โดยหวังว่าจะสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของการดำเนินการแปลระหว่างผู้แปลทั้งสอง และจะส่งผลอย่างไรต่อคุณภาพงานแปล

ศึกษาจากมุมมองการวิจัยการแปลเชิงภาษาศาสตร์

แม้ว่าการแปลจะเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ระหว่างภาษาต้นทางกับภาษาปลายทางที่ซับซ้อนมากเพียงใดก็ตาม เริ่มแรกการแปลเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างสองภาษา พจนานุกรมภาษาอังกฤษออกซฟอร์ดฉบับใหม่⁵ นิยาม “การ แปล” ว่า “เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อความหรือตัวบทจาก ภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง” การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ แปลใด ๆ ไม่ควรจะละเลยปัญหาในด้านภาษา ซึ่งเป็นประเด็นขึ้น พื้นฐานการศึกษาวิจัยด้านการแปลในเบื้องต้น เพราะภาษาไม่ เพียงแต่เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการแปลเท่านั้น หากยังเป็นเครื่อง รองรับของตัวบทต้นฉบับกับตัวบทฉบับแปลอีกด้วย งานแปลนั้น

⁵ *The New Oxford of English*

ได้ถ่ายทอดความหมายของต้นฉบับไว้ในระดับใด และแสดงให้เห็นถึงลีลาของต้นฉบับอย่างไร สิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับการใช้สำนวนภาษา เช่น การเลือกคำศัพท์ การเรียบเรียงภาษาและการจัดเรียงรูปแบบประโยค เป็นต้น

ไม่ว่าในประเทศจีนหรือในโลกตะวันตก ปัญหาที่นักแปลกับนักทฤษฎีการแปลศึกษาวิจัยมากที่สุดก็คือ ความเชื่อตรงต่อต้นฉบับและการแสดงให้เห็นถึงลีลาต้นฉบับของงานแปล ในโลกตะวันตกซีเซโร⁶ ได้ให้ความเห็นว่า “แก่นแท้ของการแปลคือการถ่ายทอดความหมายจากต้นฉบับ ควรหลีกเลี่ยงการแปลแบบคำต่อคำ ผู้แปลควรคงลีลาของต้นฉบับเอาไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้” (Tan Zaixi, 1991:42) ไทท์เลอร์⁷ ให้ความสำคัญอย่างมากกับความเชื่อตรงต่อต้นฉบับและการคงลีลาของต้นฉบับ ในประวัติการแปลของจีน เริ่มตั้งแต่การแปลพุทธคัมภีร์เป็นต้นมา ประเด็นปัญหาที่วงการแปลศึกษาวิจัยมากที่สุดก็คือปัญหาด้านความหมาย สำนวนภาษาและลีลาของงานแปล จาก “ซิ่น (信) ต๋า (达) หย่า (雅)” ของเหยียนฟู⁸ ไปจนถึง “ความเชื่อตรง (信)” กับ “ความลื่นไหล (

⁶ Cicero นักแปลชาวโรมันโบราณผู้มีชื่อเสียง

⁷ Tytler นักแปลและนักทฤษฎีการแปลชาวอังกฤษที่มีอิทธิพลมากในคริสต์ศตวรรษที่ 18

⁸ 严复(Yan Fu) นักแปลสมัยราชวงศ์ชิง แปลหนังสือปรัชญา เศรษฐศาสตร์และการเมือง การปกครองตะวันตกเป็นภาษาจีนจำนวนมาก โดยมีหลักการแปล คือ “ซิ่น (信) ต๋า (达) หย่า (雅)”

顺)” ของหลู่ซวี่น “ความซื่อตรง (忠实)” “ความลื่นไหล (通顺)” และ “ความงดงาม (美)” ของหลินอู่วีถิง⁹ “งานแปลควรมีจิตวิญญาณที่เหมือนกับต้นฉบับ (神似)” ของฟูเหลย¹⁰รวมทั้ง “การแปลงสภาวะ (化境)” ของเฉียนจงซู¹¹ ล้วนเป็นหลักการที่เน้นการถ่ายทอดความหมายจากต้นฉบับอย่างเต็มที่ หรือการคงลีลาของต้นฉบับ หากมองจากการแปลในเชิงภาษาศาสตร์ ประเด็นปัญหาที่สำคัญที่สุดของงานแปลคือ เนื้อความกับรูปแบบ Liu Miqing (1990:1) ให้ความเห็นว่าภาษาเป็นเครื่องรองรับของลีลา และลีลานั้นสะท้อนให้เห็นจากรูปแบบ Yang Yan (1982:11) เห็นว่าลีลาของงานแปลปรากฏให้เห็นจากสำนวนภาษาและรูปแบบเป็นหลัก เนื้อความแสดงให้เห็นว่างานแปลมีความหมายซื่อตรงต่อต้นฉบับหรือไม่ ส่วนสำนวนภาษาและรูปแบบนั้นแสดงให้เห็นว่างานแปลคงลีลาของต้นฉบับเอาไว้หรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ หลี เซา ฉบับยงกับฉบับสุภัทธรในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้เป็นหลัก ประการแรก งานแปลได้ถ่ายทอดความหมายจากต้นฉบับอย่างถูกต้องแม่นยำ

⁹ 林语堂(Lin Yutang) นักภาษาศาสตร์ นักประพันธ์ นักปรัชญา และนักแปลชาวจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20 แรกฉานทั้งภาษาจีนและภาษาอังกฤษ มีทั้งผลงานแปลคลาสสิกจีนเป็นภาษาอังกฤษ และผลงานที่ศึกษาวัฒนธรรมจีนโบราณที่ประพันธ์ขึ้นด้วยภาษาอังกฤษ

¹⁰ 傅雷(Fu Lei) นักแปลที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เคยเรียนที่ฝรั่งเศส ศึกษาด้านศิลปะ ไต่แปลวรรณกรรมฝรั่งเศสเป็นภาษาจีนจำนวนมาก

¹¹ 钱钟书(Qian Zhongshu) นักประพันธ์ นักแปลและนักวิชาการด้านวรรณกรรมชาวจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20

หรือไม่ ซึ่งประกอบด้วยงานแปลมีข้อผิดพลาดและความไม่สมบูรณ์
อะไรบ้าง รวมทั้งสาเหตุที่ทำให้เกิดข้อผิดพลาดและความไม่สมบูรณ์
นั้น ๆ

ประการที่สอง ลีลาที่ปรากฏในงานแปล ซึ่งประกอบด้วย
สำนวนภาษา การเลือกศัพท์ การจัดเรียงรูปแบบประโยค รวมทั้ง
งานแปลนั้นได้คงอรรถรสและอารมณ์ของต้นฉบับเอาไว้หรือไม่ ฯลฯ
และผู้วิจัยจะให้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพโดยรวมของงานแปลทั้ง
สองฉบับจากมุมมองของผู้วิจัยในตอนท้าย

หลักการแปล “ ซิ่น (信) ต๋า (达) เขี่ย (切) ”

“ซิ่น (信) ต๋า (达) หย่า (雅)” คือหลักการแปลของเหยียนฟู
ที่เสนอไว้ในหนังสือแปลเรื่องเทียนเหยียนลุน (天演论)¹² ของท่าน
โดยสรุปแล้ว “ซิ่น (信)” หมายความว่า ถูกต้อง “ต๋า (达)” หมายถึง
สื่อความ ส่วน “หย่า (雅)” นั้นเหยียนฟูตีความไว้สองอย่าง หนึ่งคือ
ความงาม สองคือภาษาแบบแผนหรือต้นติภาษา ซึ่งหมายถึง
ภาษาจีนโบราณนั่นเอง (Liu Zhongde 1993:31) มาตรฐาน “ซิ่น
(信)” “ต๋า (达)” ของเหยียนฟูได้รับการยอมรับมาตลอด แต่มาตรฐาน
“หย่า (雅)” เปรียบที่ถกเถียงกันมากในยุคปัจจุบันทั้งในแง่ของ
ความหมายที่แท้จริงและความจำเป็นหรือไม่ที่ต้องยึดถือเป็น
มาตรฐาน Liu Zhongde (1993:32-33) แสดงความสงสัยกับ

¹² แปลจาก Evolutions and Ethics ของ T.H. Huxley เมื่อค.ศ.1898

มาตรฐานนี้ว่า หากตนฉบับไม่งาม จะแปลใหงามไตอยางไร และควรหรือไมที่จตองแปลใหงาม เพราะหากแปลสิ่งที่ไม่งามใหงามก็ยอมเทากับถายทอดคลาดเคลือนไปจากตนฉบับ สําหรับการแปลด้วยตันติภาษาที่เหยียนฟูเสนอนั้น Liu Zhongde (1993:31) กลาวว่าเหยียนฟูเสนอมาตรฐานการแปล “หย่า (雅)” กอนหนาขบวนการสี่พฤษภาคม¹³ เบนเวลานาน การสนับสนุนใให้แปลดวยภาษาจีนโบราณจึงเปนเรื่งที่เขาใจได้ แต่เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป จึงเห็นวาทศนะนี้พนสมัยไปแลว...

หลิวจ้งเตอ¹⁴ จึงได้หยิบยกหลักการแปลที่มีชื่อว่า “ซิ่น(信) ต๋า(达) เชี่ย (切)” ซิ่นมาบนพื้นฐานหลักการของเหยียนฟู รวมทั้งได้รวบรวมประสบการณของตน โดยเสนอว่า “ซิ่น(信)” หมายถึง ถูกต้องซื่อตรงตามความหมายของต้นฉบับ “ต๋า(达)” หมายถึง ทั้งสื่อความและสำนวนภาษาที่ดีจะต้องเป็นภาษาที่ลื่นไหล ไม่ติดขัด ไม่กำกวม และเป็นภาษาที่มีระดับเท่าเทียมกับต้นฉบับ “เชี่ย(切)” หมายถึง งานแปลต้องมีลีลาตรงกับต้นฉบับ (Liu Zhongde, 1993:33)

หลิวจ้งเตอ ยังแสดงความคิดเห็นกับมาตรฐานการแปล “หย่า

¹³ ขบวนการสี่พฤษภาคม ค.ศ.1919 ของจีนเกิดความเคลื่อนไหวณรงคให้ใช้ภาษาสามัญในการเขียนแทนภาษาโบราณ

¹⁴ 刘重德 (Liu Zhongde) นักแปลและนักการศึกษาของจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษมหาวิทยาลัยครูหูหนาน (Hunan Normal University) ไดแปลวรรณกรรมโลกตะวันตกเปนภาษาจีนจำนวนมาก

(雅)”ไว้ว่า “การที่ผมเหลือใช้คำว่า ‘เฉีย(切)’ แทนที่จะใช้คำว่า ‘หย่า(雅)’ ของเหยียนฟู่ นั้น ก็เพราะว่า ‘หย่า(雅)’ หมายถึงงามหรืองดงาม อันที่จริง ‘หย่า(雅)’ เป็นเพียงลีลาใดลีลาหนึ่งของงานประพันธ์เท่านั้น เพราะฉะนั้น เวลาแปลไม่จำเป็นต้องแปลให้ ‘งาม’ ทั้งนั้น ควรที่จะให้แปลตามความเป็นจริง ก็เป็นไปได้เพื่อให้งานแปลนั้นถ่ายทอดความลึกซึ้งของตนฉบับได้ดี ส่วน ‘เฉีย(切)’ เป็นคำที่เป็นกลาง ซึ่งมีความหมายว่า ‘เหมาะสม’ ในที่นี้หมายถึง ‘เหมาะสมกับลีลาต้นฉบับ’ นั้นเอง” (Liu Zhongde, 1993:33)

หลักการ “ซิ่น ต้า เชีย” ทั้งสามประการนี้แสดงให้เห็นว่า ความหมาย ภาษาและลีลาเป็นหัวใจสำคัญของการแปล หลาย ๆ ปีมานี้ ความหมาย ภาษาและลีลาของงานแปลก็ได้รับความสนใจจากวงการแปลทั้งภายในจีนและนอกประเทศจีน ไนดาเคยเสนอว่า “การแปลคือการถ่ายทอดสารจากภาษาต้นฉบับสู่ภาษาของผู้รับสารได้อย่างใกล้เคียงและเป็นธรรมชาติที่สุด ทั้งในแง่ความหมายและลีลา”(Nida, 2001:22) ปฐมมา อักษรจรง (2545:45) ได้เสนอหลักการแปลสามประการดังนี้ หนึ่ง ความถูกต้อง แม่นยำ ตรงตามต้นฉบับ (accuracy) เป็นการถ่ายเนื้อหาสาระและท่วงทำนองรวมทั้งอารมณ์จากต้นฉบับไปสู่ภาษาปลายทางได้ครบถ้วน สอง ความชัดเจน (clarity) สำนวนแปลที่ดีจะต้องมีความชัดเจน ไม่คลุมเครือและตีความได้เพียงหนึ่งความหมาย สาม ความเป็นธรรมชาติ (naturalness) หมายถึง ข้อความภาษาที่ใช้ในงานแปล

จะต้องเป็นภาษาที่เจ้าของภาษาใช้จริงเช่นถ้าแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยก็ต้องเป็นภาษาไทยที่คนไทยทั่วไปใช้ ทฤษฎีการแปลทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความหมาย ภาษา และลีลาที่มีต่อคุณภาพงานแปล ทฤษฎีดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นหลักการที่ผู้แปลต้องปฏิบัติตามระหว่างการแปล หากยังเป็นมาตรฐานที่นำไปประเมินคุณภาพงานแปลอีกด้วย ดังนั้นงานแปลที่ดีจึงควรเป็นงานแปลที่รักษาความหมายของต้นฉบับไว้อย่างเต็มที่มีภาษาถิ่นไหน เป็นธรรมชาติและเป็นภาษาที่มีระดับภาษาเท่าเทียมกับต้นฉบับ รวมทั้งมีลีลาที่ตรงกับต้นฉบับ ต่อไปนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ *หลี่เซา* ฉบับยงกับฉบับสุภัทรในด้านความหมาย ภาษาและลีลาด้วยทฤษฎีของหลิวจิ้งเต๋อ

การศึกษาเปรียบเทียบชื่อเรื่อง รูปแบบ ส่วนวนภาษาของสองฉบับ การศึกษาเปรียบเทียบชื่อเรื่องของสองฉบับ

สำหรับชื่อบทกวีของ *หลี่เซา* ฉบับยงแปลว่า “หลี่เซา” ซึ่งเป็นการแปลแบบทับเสียง ส่วนฉบับสุภัทรแปลว่า “นิราศกำสรวล” ซึ่งเป็นการแปลแบบถอดความหมาย

ความหมายของ “หลี่เซา” ยังไม่ได้ข้อยุติที่แน่นอน และมีการอธิบายตีความกันต่าง ๆ นานา แต่การอธิบายตีความที่ได้สืบทอดมาเป็นเวลานานและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปมีอยู่สองประเภท

ประเภทที่หนึ่งคือ การตีความอธิบายของปิ่นกุ¹⁵ โดยท่านเห็นว่า “หลี่” หมายถึงประสบ และ “เซา” หมายถึงความเศร้าโศก เพราะฉะนั้น “หลี่เซา” จึงมีความหมายว่า “ประสบความเศร้าโศก” ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือ การตีความอธิบายของหวางอี้¹⁶ โดยท่านเห็นว่า “หลี่” หมายถึงการจากไป หรือการพลัดไป “เซา” หมายถึงความเศร้าโศก “หลี่เซา” จึงมีความหมายว่า “ความเศร้าโศกอันเนื่องจากการพลัดพราก” ชื่อหม่าเซียน¹⁷ นิยาม “หลี่เซา” ใน “สี่อจี้” ว่า “ความเศร้าโศกเนื่องจากการพลัดพราก” (Wu Guangping, 2008:1) ซึ่งตรงกับ การตีความอธิบายของหวางอี้

ฉบับสุภัทธแปล “หลี่เซา” ว่า “นิราศกำสรवल” หมายถึง “ความเศร้าโศกเกิดจากการพลัดจาก” ซึ่งตรงกับ การตีความอธิบายของหวางอี้และชื่อหม่าเซียน และถือว่าเป็นคำแปลที่กระชับ กะทัดรัดดี ทั้งยังเหมาะกับชื่อของกวีนิพนธ์ ส่วนฉบับยงใช้วิธีแบบ ทับเสียงมาแปลชื่อบทกวี อาจมีสาเหตุสองประการ

ประการแรก เพื่อให้ชื่อบทกวีมีความกะทัดรัด

¹⁵ นักประวัติศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงที่สุดผู้หนึ่งในประวัติศาสตร์จีน มีชีวิตอยู่ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ท่านใช้เวลา 20 กว่าปีในการเขียนหนังสือประวัติศาสตร์จีนที่ชื่อ ฮั่นชู (汉书) ซึ่งเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ที่บันทึกเรื่องราวของราชวงศ์ฮั่นตะวันตกไว้อย่างละเอียด และถือเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ประเภทเฉพาะยุค (断代史) เล่มแรกของจีน

¹⁶ นักวรรณคดีในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ผู้ทำบทออรรถาธิบาย “หลี่เซา”

¹⁷ นักประวัติศาสตร์และนักวรรณคดีในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก

ประการที่สองคือ มีการตีความอธิบายเกี่ยวกับ “หลี่เซา” ต่าง ๆ นานา ผู้แปลจึงมอบให้ผู้อ่านเป็นคนตีความ ทำให้ผู้อ่านมีสิทธิ์จะตีความเป็นอย่างอื่นต่างจากผู้แปลได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงกลวิธีการแปลของอาจารย์ ยง อิงคเวทย์ที่ยึดหลักการรักษารสและอารมณ์ของต้นฉบับมากที่สุดเพื่อเชื่อมตรงต่อต้นฉบับมากที่สุด การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบของสองฉบับ

หลี่เซา ฉบับยงเป็นรูปแบบร้อยกรองที่มีลักษณะคล้ายกับกลอนแปดที่มีสัมผัสนอกตรงตามฉันทลักษณ์และมีสัมผัสในอีกด้วย อย่างไรก็ตามเมื่อแต่งเป็นร้อยกรองผู้แปลจะต้องคำนึงถึงศัพท์และจำนวนคำในวรรค ตลอดจนมีสัมผัส ฉะนั้นแม้กลอนจะอ่านได้ไพเราะ แต่ก็เข้าใจได้ยากกว่าร้อยแก้วหรือกลอนเปล่าที่ไม่มีฉันทลักษณ์ ส่วนฉบับสุภัทระเป็นกลอนเปล่า ตัวอย่างเช่น

ต้นฉบับ	帝高阳之苗裔兮，朕皇考曰伯庸。
ภาษาจีน	摄提贞于孟陬兮，惟庚寅吾以降。 皇览揆余于初度兮，肇锡余以嘉名。 名余曰正则兮，字余曰灵均。(Zhu Xi, 2001:7)
ฉบับยง	อังกูรเจ้าเภาหยางราชเอย ชนกนาถ <u>ข้าว่า</u> ป้อหยง (“เจ้า” กับ “เภา” “ข้า” กับ “ว่า” สัมผัสใน) พฤหัสจรัส <u>เที่ยงเดือนเจียงตรงเอย</u> ฉันทได้ลงกำเนิดวัน ฤกษ์งาม

	<p>(“เที่ยง” กับ “เจียง” สัมผัสใน)</p> <p>ธ <u>วิตรรกัลคณาเวลาสุติเอย</u> จึงดำริประสาทชื่อถ้อยคำ <u>หาม</u></p> <p>(“วิตรรก” กับ “ลัค” “นา” กับ “ลา” สัมผัสใน)</p> <p>ให้แจ้งเจอเป็นมิ่งมงคลนามเอย ชื่อรองตามว่าหลัง<u>จุน</u> <u>สุนทรีย์</u> (ยง, 2532:176)</p> <p>(“มิ่ง” กับ “มง” “จุน” กับ “สุน” สัมผัสใน)</p> <p>(“งาม” “หาม” “นาม” สัมผัสนอก)</p>
ฉบับ สุภัทร	<p>ฉันเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขกษัตริย์เกาเอียง บิดามีนามว่า ป้อหยง ฉันกำเนิดในวันฤกษ์งาม ขึ้นเจ็ดค่ำเดือนอ้ายปีชาล บิดาเห็นฉันมีฤกษ์วันเกิดดี อย่างนี้ จึงได้ตั้งมงคลนามสอดคล้องกับฤกษ์วันเกิด ตั้งชื่อ ต้นมีความหมายว่า ความยุติธรรม ตั้งชื่อสมญามีความหมายว่า เซาว์นปัญญาดี สม่าเสมอ (สุภัทร, 2549:73-74)</p>

จะเห็นได้ชัดว่าฉบับยงกับฉบับสุภัทรนั้นมีความแตกต่างกัน โดยฉบับยงจะเป็นร้อยกรองซึ่งมีลักษณะคล้ายกลอนแปดและพยายามทำให้มีสัมผัสในและสัมผัสนอก เพื่อให้มีจังหวะอัน

ไพบเราะทำให้เมื่อผู้อ่านอ่านแล้วบังเกิดความรู้สึกทันทีว่าเป็นกลอน
อีกลักษณะหนึ่งของฉบับยงคือวรรคคี่แต่ละวรรคมีกลางท้ายด้วย
“เอย” เฉกเช่นเดียวกับที่แต่ละวรรคคี่ของต้นฉบับภาษาจีนซึ่งลง
ท้ายด้วย“ซี(兮)” ส่วนฉบับสุภัทรมีความไพเราะในรูปแบบกลอน
เปล่าอธิบายโดยตรงแบบปราศจากสัมผัสใด ๆ ทั้งสิ้น ทำให้เมื่อ
ผู้อ่านอ่านแล้วสามารถเข้าใจความหมายได้ทันที ชวนให้ผู้อ่านเกิด
ความรู้สึกเข้าใจได้ง่ายมากกว่าของฉบับยง จึงอาจช่วยให้การ
เผยแพร่วรรณคดีจีนเผยแพร่ออกไปยังกลุ่มผู้อ่านได้กว้างกว่า แต่
ทว่าก็ไม่ได้คงรูปแบบของต้นฉบับเอาไว้ บางส่วนถึงกับกลายเป็น
คำอธิบายเนื้อหามากกว่าการแปล เช่น “ตั้งชื่อต้นมีความหมายว่า
ความยุติธรรม ตั้งชื่อสมณามีความหมายว่าเขาวนปญญาตี
สมาสมา” เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าทั้งสองฉบับนั้นต่าง
ก็มีคุณค่าและข้อดีข้อด้อยที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ฉบับยงได้คง
รูปแบบของบทกวีต้นฉบับมากที่สุด พยายามทำให้งานแปลมีสัมผัส
ในและสัมผัสนอกตามฉันทลักษณ์ไทยดังเช่นต้นฉบับภาษาจีนที่
พิถีพิถันในสัมผัส โดยเฉพาะผู้แปลแปลคำว่า “ซี” ที่ลงท้ายแต่ละ
วรรคคี่ออกมาเป็น “เอย” ทำให้ผู้อ่านที่ไม่เคยอ่านต้นฉบับมาก่อน
นั้นสามารถเข้าถึงอรรถรสของ “หลีเซา” อันเป็นบทกวีรูปแบบ
กลอน “เซาลี” ในสมัยจั้นกั๋วได้ไม่น้อย ถือว่าเป็นการรักษาลีลาของ
ต้นฉบับไว้ได้ดีในระดับหนึ่ง ถาวร ลิกขโกศลกล่าวชื่นชมว่า

“อาจารย์ยัง อิงคเวทย์เป็นผู้เชี่ยวชาญกวีนิพนธ์จีนอย่างสูง
แตกฉานภาษาไทยถึงขั้นแต่งร้อยกรองได้ดี ท่านจึงสามารถ
ถ่ายทอดกวีนิพนธ์จีนเป็นกวีนิพนธ์ไทยได้ลึกล้ำและอรรถรสใกล้เคียง
กับพากย์เดิมมากที่สุด” (ยง อิงคเวทย์, ถาวร สิกขโกศล.
[ม.ป.ป.]:11) แต่การที่ฉบับยงเน้นฉันทลักษณ์และการเล่นคำเพื่อให้
มีความไพเราะนั้นจะทำให้เกิดความกำกวมในบางที่ ตัวอย่างเช่น
“ชนกนาถข้าว่าป้อหยง” ผู้แปลพยายามทำให้มีสัมผัสใน โดยให้
“ข้า” กับ “ว่า” เข้าสัมผัส จึงทำให้ผู้อ่านตีความได้สองอย่าง หนึ่ง
คือ “ชนกนาถข้าชื่อว่าป้อหยง” สองคือ “ชนกนาถข้าพูดว่าป้อห
ยง” และความหมายตามต้นฉบับคือ “ชนกนาถข้าชื่อว่าป้อหยง”
ถ้าหากว่าผู้อ่านตีความตามกรณีที่สอง จึงทำให้ความหมายงานแปล
ผิดเพี้ยนไป

การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาของสองฉบับ

ฉบับยงใช้ภาษาร้อยกรองแบบกลอน ซึ่งเป็นภาษาที่
สละสลวยและงดงาม ส่วนฉบับสุภัทธน์นั้นใช้ภาษาไทยร่วมสมัยแบบ
ธรรมดาและเข้าใจได้ง่าย ตัวอย่างเช่น

ต้นฉบับ	哀民生之多艰兮，长太息以掩涕。
ภาษาจีน	余虽好修姱以鞿羈兮，謇朝諝而夕替。(Zhu Xi, 2001:12)
ฉบับยง	เฝ้าสะท้อนถอนฤทัยให้สังเวชเอย เพราะชาวชนบท

	<p>ทเวซไร้สุชี</p> <p>ฉันเหน้อยหนักรักประดิษฐ์วีจิตรมาลีเอย เข้าทำดีตก คำถูกทำลาย (ยง, 2532:182)</p>
ฉบับ สุภัทร	<p>ฉันทอดถอนใจและหลังน้ำตาด้วยความทุกข์ระทม</p> <p>เพราะสงสารประชาชนมีชีวิตลำเค็ญ</p> <p>ฉันรักสวয়รักงามปะติดประตอยดอกไม้หอมเป็น เครื่องประดับ แต่ตอนเข้าทำสำเร็จตกคำก็ถูกทำลาย (สุ ภัทร, 2549:77)</p>

“อุทัย” “ชาวชน” และ “ วิจิตรมาลี” ในฉบับยง เป็นภาษา
กลอนที่สละสลวยและงดงาม ส่วน “ใจ” “ประชาชน” และ
“ดอกไม้” ในฉบับสุภัทร ล้วนเป็นภาษาที่ร่วมสมัยแบบธรรมดาและ
เข้าใจได้ง่าย

ฉบับยงยังนิยมใช้ศัพท์สูงและเข้าใจได้ค่อนข้างยากเพื่อให้ได้
ใจความกระชับและมีรสของบทกวีต้นฉบับ อันเป็นกวีนิพนธ์โบราณ
ของจีน ตัวอย่างเช่น

ต้นฉบับ	帝高阳之苗裔兮，朕皇考曰伯庸。
ภาษาจีน	<p>摄提贞于孟陬兮，惟庚寅吾以降。</p> <p>皇览揆余于初度兮，肇锡余以嘉名。(Zhu Xi, 2001:7)</p>

ฉบับยง	<p>อังกูรเจ้าเกาหยางราชเอย ขนกนถข้าว่าป้อหยง พฤหัสจรัสเที่ยงเดือนเจียงตรงเอย ฉันได้ลงกำเนิดวัน ฤกษ์งาม</p> <p>ธ วิตรรกัลคณาเวลาสูติเอย จึงดำริประสาทชื่อถื่อคำ หาม (ยง, 2532:176)</p>
ฉบับ สุภัทร	<p>ฉันเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขกษัตริย์เกาเอียง บิดามีนามว่า ป้อหยง ฉันกำเนิดในวันฤกษ์งาม</p> <p>ขึ้นเจ็ดค่ำเดือนอ้ายปีขาล บิดาเห็นฉันมีฤกษ์วันเกิดดี อย่างนี้</p> <p>จึงได้ตั้งมงคลนามสอดคล้องกับฤกษ์วันเกิด ตั้งชื่อ ตันมีความหมายว่า ความยุติธรรม (สุภัทร, 2549:73-74)</p>

จะเห็นได้ชัดว่า ภาษาในฉบับยงค่อนข้างยาก “อังกูร” “ขนก” “วิตรรกะ” และ “ประสาท” ในฉบับยงล้วนเป็นคำบาลีหรือคำสันสกฤต ซึ่งส่วนมากจะใช้ในกลอนและไม่นิยมใช้ในภาษาพูดประจำวัน ทำให้ผู้อ่านแม้แต่คนไทย ก็ยังรู้สึกเข้าใจค่อนข้างยาก แต่ด้วยการใช้ภาษาที่ยากนั้นก็กลับทำให้ฉบับยงสามารถรักษาสำนวนและกวีโวหารเดิมเอาไว้ได้ดี รวมทั้งทำให้ฉบับยงมีภาษาที่มีระดับเดียวกันกับต้นฉบับภาษาจีน ดังที่ถาวร ลิกขโกศลกล่าวว่า “อาจารย์ ยง อิงคเวทย์นิยมใช้ศัพท์ยากเพื่อให้ได้ความกระชับและ

มีรสแห่งบทกวีนิพนธ์ของจีน แต่ก็เป็นโทษอย่างฉกรรจ์ต่อความง่าย
ชวนอ่าน” (ยง อิงคเวทย์, ถาวร สิกขโกศล. [ม.ป.ป.]:54) หากนำ
มาตรฐานที่ว่า“ต่ำ”ของหลิวจิ้งเต๋อ ซึ่งหมายถึงงานแปลที่ดีจะต้อง
มีภาษาที่ลื่นไหลและมีระดับเท่าเทียมกับต้นฉบับมาวิเคราะห์
สำนวนภาษาในฉบับยงถือได้ว่าเป็นภาษาที่ดี และได้บรรลุถึง
มาตรฐานที่ว่า“ต่ำ” ส่วนภาษาในฉบับสุภัทรนั้น ถือว่าเป็นภาษาที่
ลื่นไหล ไม่กำกวม แต่ไม่ถึงระดับเดียวกับภาษาในต้นฉบับ

ฉบับยงเน้นการรักษาน้ำเสียงของต้นฉบับเอาไว้มากที่สุด
ส่วนฉบับสุภัทรนั้นไม่ได้คงน้ำเสียงของต้นฉบับเอาไว้เท่าไรนัก ดัง
ตัวอย่างต่อไปนี้

ต้นฉบับภาษาจีน	ฉบับยง	ฉบับสุภัทร
苟余情其信夸以 练要兮， 长顛頔亦何伤！ (Zhu Xi, 2001:11)	หากใจฉันงาม จริงเป็นศฤงคารเอ๋ย แม้สังขารโรยร่วง ห้วงไปไย (ยง, 2532: 181)	ขอแต่เพียงจิตใจ ฉันดั่งามผุดผ่อง แม้ร่างกายจะ ซุบผอมร่วงโรยฉันก็ ไม่เสียใจ (สุภัทร, 2549:77)
虽体解吾犹未变 兮， 岂余心之可惩？	โทษถึงฉีกกายา หาเปลี่ยนไซ้เอ๋ย จะชู่เช็ญเช่นใจข้า	แม้ต้องโทษฉีก ร่างกายบรรลัยก็ไม่ แปรผัน

(Zhu Xi, 2001:15)	ได้ฤ (ยง, 2532: 184)	มีหรือจิตใจของ ฉันจะถูกข่มขู่ให้ยอม จำนนได้ (สุภัทร, 2549: 80)
夫孰非义而可用 兮, 孰非善而可服? (Zhu Xi, 2001:17)	คนอสังข์ฤควร ใช้ให้ทำดีเออ คนอธรรมฤจะมี ใครศรัทธา (ยง, 2532:187)	มีหรือคนไร้คุณ ธรรมสามารถครอบ ครองแผ่นดินได้ มีหรือคนเลวจะ ได้รับความเชื่อถือ ศรัทธาจาก ประชาชน (สุภัทร, 2549: 82)

จากตัวอย่างด้านบน เช่น จากต้นฉบับภาษาจีนที่ว่า “长 顛 顛 亦 何 伤 ! ” เป็นการใช้รูปประโยคย่อนถาม ซึ่งฉบับยงก็ได้ใช้รูป ประโยคย่อนถามเช่นเดียวกัน โดยแปลเป็น “แม้สังขารโรยร่วงห้วง ไปโย” ทำให้รูปแบบภาษามีความเท่าเทียมกัน ในขณะที่ฉบับสุ ภัทรกลับใช้เป็นรูปประโยคปฏิเสธ “แม้ร่างกายจะซุบผอมร่วงโรย ฉันทก็ไม่เสียใจ ” เหมือนเป็นการสรุปความ แม้ความหมายจะ ไกลเคียงกัน แต่ความนัยและอารมณ์ ความรู้สึกที่แฝงอยู่กลับ

แตกต่างออกไป น้ำหนักของการเน้นย้ำก็ลดลงตามไปด้วย และจากข้อความ“虽体解吾犹未变兮，岂余心之可惩”จากในต้นฉบับภาษาจีน ได้ใช้คำว่า “ไซร์เอย” หรือ “ฤ” ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงน้ำเสียงของบทกวีของต้นฉบับเดิมออกมาได้มากกว่า ผู้วิจัยพบว่าเมื่อในบทกวีจีนมีคำว่า “ซี(兮)” อาจารย์ ยง อิงคเวทย์ก็มักจะแปลออกมาเป็นคำว่า “เอย” เพื่อสื่อให้เห็นถึงอารมณ์ของบทกวีนั้น ๆ ตามต้นฉบับ ส่วนฉบับสุภัทรนั้นเลือกที่จะใช้คำว่า “มีหรือ” แทน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้วิจัยเห็นว่ก้ถ่ายทอดน้ำเสียงของบทกวีออกมาได้เช่นกัน แต่อาจจะแสดงออกมาได้ไม่เท่ากับฉบับยง

เมื่อเปรียบเทียบแล้ว ผู้วิจัยพบว่าฉบับยงได้รักษาน้ำเสียงของต้นฉบับไว้ได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านสามารถสัมผัสถึงอารมณ์ความรู้สึกของซูวี่หยวน¹⁸ได้บ้าง

บทกวี หลี่เซา มีการใช้คำซ้ำและคำซ้อนอยู่หลายแห่งเพื่อให้มีจังหวะอันไพเราะทำให้ผู้อ่านท่องจำติดปากได้ง่าย การคงไว้ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวในฉบับแปลจะเชื่อมโยงไปถึงความสามารถในการถ่ายทอดลีลาของต้นฉบับได้ ขอยกตัวอย่างดังนี้

ต้นฉบับภาษาจีน

ฉบับยง

ฉบับสุภัทร

¹⁸ 屈原(Qu Yuan) ผู้ประพันธ์บทกวี หลี่เซา เป็นกวีผู้รักชาติที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์จีน เกิดในสมัยจั้นกั๋ว มีผลงานโดดเด่นที่สุดในการแต่งบทกวีประเภท “ฉู่ฉือ”

高余冠之岌岌兮 (Zhu Xi, 2001:14)	สวมประจกทรงเทิด เข็ดเข็ด ตั้งเอย (ยง, 2532: 183)	ฉันทประกอบหมวก ให้สูงชัน (สุภัทร, 2549:79)
路漫漫其修远兮 (Zhu Xi, 2001:18)	อันหนทาง ว่างว่าง ห่างไกลครั้นเอย (ยง, 2532: 189)	แม่หนทางจะไกล แสนไกล (สุภัทร, 2549:83)
芳菲菲而杂难兮 (Zhu Xi, 2001:26)	หอม รวยรวย ขวยขึ้น ระรื่นใจเอย (ยง, 2532: 200)	กลิ่นหอมยังอบอวล ไม่เสื่อมคลาย (สุ ภัทร, 2549:90)

เพื่อรักษาลักษณะของประโยคในต้นฉบับไว้ให้มากที่สุด ฉบับ
ยงจึงพยายามเลียนแบบคำซ้ำที่ปรากฏในประโยคภาษาจีน เช่นการใช้
คำว่า “**เข็ดเข็ด**” และ “**รวยรวย**” แทนที่จะใช้ไ้ม้ยมก “เข็ด ๆ” และ
“รวย ๆ” อย่างภาษาร้อยแก้ว จึงทำให้แม้แต่ผู้อ่านที่ไม่รู้ภาษาจีน ก็
ยังสามารถสัมผัสถึงความไพเราะในท่วงทำนองของต้นฉบับภาษาจีน
ได้ไม่น้อย และจะเห็นว่าฉบับสุภัทรไม่ได้เน้นการรักษาคุณลักษณะ
เช่นนี้ของต้นฉบับไว้เท่ากับฉบับยง จึงประเมินได้ว่าด้อยกว่า
เพราะทำให้ผู้อ่านไม่ได้รับถึงรสของบทกวีจีนดังเช่นในฉบับยง

ข้อผิดพลาดหรือความไม่สมบูรณ์ในสองฉบับ

ในด้านหนึ่ง *หลิวเซา* เป็นตัวแทนของ “ฉู่ฉือ”¹⁹ อันเป็นบทกวี

¹⁹ 楚辞 (Chu Ci) แวดวงวรรณคดีคลาสสิกจีนเห็นว่า “ฉู่ฉือ” นั้นมีอยู่สามความหมาย

แห่งรัฐคู่ การใช้ภาษาถิ่นของรัฐคู่จึงเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของภาษา เนื่องด้วยภาษาถิ่นของรัฐคู่นั้นเต็มไปด้วยเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของรัฐคู่ ซึ่งคนต่างวัฒนธรรมไม่อาจเข้าใจได้ ทำให้ภาษาของต้นฉบับเข้าใจได้ยากขึ้น จึงจำเป็นต้องชี้แจงว่า เนื่องจากภาษาจีนโบราณโดยเฉพาะภาษาจีนก่อนสมัยราชวงศ์ฉินนั้นแตกต่างไปจากภาษาจีนสมัยปัจจุบันเป็นอย่างมาก ยังไม่ต้องเอ่ยถึงความแตกต่างระหว่างภาษาจีนกับภาษาไทย ผู้แปลจึงจำเป็นต้องมีการตัดสินใจไม่ว่าจะในด้านการตีความหรือด้านการเลือกใช้ภาษาระหว่างการแปล ดังนั้นไม่ว่าผู้แปลคนใดจะมีความเชี่ยวชาญในสองภาษาเพียงใด ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงการแปลผิดได้

เมื่อได้อ่านหนังสืออธิบายของ *หลี่เซา* มาแล้วหลายเล่ม ประกอบกับได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างต้นฉบับภาษาจีนกับฉบับแปลทั้งสองฉบับแล้ว ผู้วิจัยพบว่าฉบับแปลทั้งสองฉบับนี้ต่างมีความไม่สมบูรณ์อยู่บ้าง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

ด้วยกัน หนึ่ง หมายถึง รูปแบบกลอนใหม่ประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นและแพร่หลายในรัฐคู่สมัยจั้นกั๋ว “ฉู่ฉือ” จึงมีความหมายว่า “บทกวีดินแดนรัฐคู่” ขิวีหยวนเป็นคนแต่งขึ้นบนพื้นฐานเพลงพื้นบ้านรัฐคู่ สอง หมายถึงผลงานกวี ที่คนรัฐคู่ในสมัยจั้นกั๋วและคนรุ่นหลังแต่งขึ้นด้วยรูปแบบกลอนดังกล่าว สาม หมายถึงชื่อของชุมนุมกวีนิพนธ์ที่หลิวเซียง (刘向) นักวรรณคดีในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตกได้รวบรวมบทกวีของขิวีหยวนและบทกวีของคนอื่น ๆ ที่แต่งตามทำนองของขิวีหยวนเข้าเป็นเล่ม เช่น บทกวีของซ่งอวี (宋玉) เจียอี่ (贾谊) หลิวอัน (刘安) หลิวเซียง (刘向) และคนอื่น ๆ และตั้งชื่อว่า *ฉู่ฉือ*

ประเภทที่ 1 การแปลผิดเนื่องจากความต่างทางวัฒนธรรม

“การตีความผิดเนื่องจากความต่างทางวัฒนธรรมเป็นกรณีที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้”(Yue Daiyun,1995: 111) ในฉบับยงกับฉบับสุภัทรมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นเฉกเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างเหล่านี้

ต้นฉบับ	长余佩之陆离 (Zhu Xi, 2001:14)
ภาษาจีน	
ฉบับยง	ต่อสายสังวาลรัตนจักรศีรี (ยง, 2532:183)
ฉบับสุภัทร	ร้อยสร้อยประดับให้ยาวขึ้น (สุภัทร, 2549:79)

คำว่า“佩”ในที่นี้หมายถึง “เครื่องประดับหยก” (Zhu Xi, 2001:14) ซึ่งแฉวนไว้ตรงเอวของผู้ชายจีนสมัยโบราณ ส่วน “สังวาล” ในฉบับยงกลับหมายถึง “สร้อยเครื่องประดับชนิดหนึ่งใช้คล้องเฉียงบ่า”(ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.) ซึ่งเป็นเครื่องประดับที่เป็นที่นิยมของชาวไทยสมัยโบราณ ส่วนฉบับสุภัทรนั้นแปลว่า “สร้อย” ซึ่งหมายถึงเครื่องประดับที่ประดับไว้ที่คอ ไม่ได้เป็นเครื่องประดับชนิดเดียวกันในต้นฉบับ เพราะผู้อ่านในเป้าหมายคือคนไทย ชวิหยวนผู้แต่ง *หลี่เซา* กับผู้อ่านคนไทยเกิดคนละยุคสมัยและอยู่ต่างวัฒนธรรมกัน ผู้อ่านคนไทยอาจไม่เคยเห็นเครื่องประดับของผู้ชายสมัยโบราณของจีน ผู้แปลจึงนำเอาสิ่งที่คนไทยคุ้นเคยมาแทน ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านชาวไทยรู้สึกวุ่นวายในสมัยชวิหยวนนั้นชาวจีนก็

ล้วนแต่งกายเหมือนกับชาวไทยในสมัยโบราณ แต่ต้องยอมรับว่าวิธีการแปลแบบการแทนที่ทางวัฒนธรรม (cultural substitution) เช่นนี้ สามารถตัดอุปสรรคในการเข้าใจของผู้อ่านปลายทางได้ไม่น้อย

ประเภทที่ 2 การแปลผิดเนื่องจากความหมายที่แตกต่างกันของภาษาจีนโบราณและภาษาจีนปัจจุบัน

เนื่องด้วย หลี่เซา ประพันธ์ขึ้นเมื่อสองพันกว่าปีก่อน โดยคำหลายคำที่ใช้ในบทกวีมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปจากความหมายในสมัยปัจจุบัน จึงทำให้ผู้แปลเกิดการตีความต้นฉบับผิด ซึ่งการตีความผิดที่ปรากฏในฉบับยงกับฉบับสุภัทรมีดังนี้ เช่น

ต้นฉบับ	帝 高阳之苗裔兮 (Zhu Xi, 2001:7)
ภาษาจีน	
ฉบับยง	อังกูรเจ้าเกาหยางราชเอย (ยง, 2532: 176)
ฉบับสุภัทร	ฉินเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขษัตรีย์เกาหยาง (สุภัทร, 2549: 73)

คำว่า“帝”ในที่นี้หมายถึง “เทพดา”(Wu Guangping,2008:2) ทั้งสองฉบับนี้แปล “帝” ออกมาว่า “ราช”และ“กษัตริย์”เพราะคำว่า “帝” ก่อนสมัยราชวงศ์ฉินมีความ หมายถึงว่า “เทพ” หรือ “เทพดา” ภายหลังฉินซีฮ่องเต้ได้รวมจีนเป็นปึกแผ่น “帝”ถึงจะมีความหมายว่า

“กษัตริย์” ดังนั้น ผู้แปลทั้งสองจึงแปลผิด

สรุป

หลักการแปลที่มีชื่อว่า “ซิน (信) ต๋า (达) เซี่ย (切)” ของหลิว จิ่งเต๋อเน้นหนักไปทางความเชื่อตรงต่อต้นฉบับ การใช้สำนวนภาษาที่ลื่นไหล และเป็นภาษาที่มีระดับเท่าเทียมกันกับภาษาของต้นฉบับ รวมทั้งการรักษาลีลาต้นฉบับของงานแปล ผู้วิจัยจะประเมินคุณภาพของบทแปล *หลี่เซียว* ฉบับแปลภาษาไทยทั้งสองฉบับนี้ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวโดยรวมจากการศึกษาวิเคราะห์ข้างต้น

ด้านความหมาย

กล่าวโดยรวมแล้ว *หลี่เซียว* ฉบับแปลภาษาไทยทั้งสองฉบับนี้ ได้ถ่ายทอดความหมายจากต้นฉบับอย่างเต็มที่ ถึงแม้ผู้แปลของทั้งสองฉบับนี้ใช้กลวิธีการแปลที่ต่างกัน ทำให้รูปแบบ สำนวนภาษา และลีลาของงานแปลทั้งสองฉบับแตกต่างกันไป แต่ต่างก็สามารถรักษาความหมายของต้นฉบับไว้ได้เกือบสมบูรณ์และถูกต้อง แม้ว่าทั้งสองฉบับต่างมีข้อบกพร่องในบางที่ก็ตาม

ด้านสำนวนภาษา

รูปแบบงานแปลของฉบับยงเป็นร้อยกรองที่ยึดฉันทลักษณ์ร้อยกรองไทยที่มีทั้งสัมผัสนอก และสัมผัสใน โดยใช้ภาษาร้อยกรองแบบกลอนที่สละสลวยและงดงาม รวมทั้งใช้ศัพท์สูงและเข้าใจได้ยาก อาทิ ใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตมาก ส่วนฉบับสุภัทรมีความ

ไพเราะในรูปแบบกลอนเปล่า โดยใช้ภาษาร่วมสมัยและเข้าใจได้ง่าย หากนำมาตรฐานด้านภาษางานแปลของปฐมา อักษรจรงที่เน้นความชัดเจน ความเป็นธรรมชาติของภาษางานแปลนั้นมาวิเคราะห์²⁰ ทั้งฉบับยงและฉบับสุภัทรต่างมีภาษาที่ดี แต่หากนำมาตรฐานด้านภาษางานแปลของหลิวจ้งเต๋อที่เน้นภาษางานแปลต้องมีระดับเดียวกันกับต้นฉบับนั้นมาวิเคราะห์ ฉบับยงถือว่ามีภาษาที่มีระดับเดียวกันกับต้นฉบับ ส่วนฉบับสุภัทรไม่ถึงมาตรฐานที่ว่า เพราะในฐานะที่ *หลิวเซา* เป็นบทกวีอมตะของจีน ประพันธ์ขึ้นเมื่อกว่าสองพันปีก่อน ประกอบกับชวีหยวนยังนำเอาภาษาถิ่นรัฐฉู่มาแต่งกลอน ยิ่งทำให้ภาษาเข้าใจได้ยาก ดังนั้น ในกรณีที่ภาษาของฉบับยงนับว่าได้มาตรฐาน

ด้านลีลา

“ลีลาของงานแปลเป็นผลลัพธ์อันเกิดจากการตีความต้นฉบับและการตัดสินใจของผู้แปล ลีลาของงานแปลยังปรากฏให้เห็นจากสำนวนภาษาและรูปแบบเป็นหลัก” (Yang Yan, 1982:11) โดยเฉพาะในการแปลบทกลอน สำนวนภาษาและรูปแบบของงานแปลเป็นจิตวิญญาณในการถ่ายทอดลีลาจากต้นฉบับ “สำหรับการแปลแล้ว สำนวนภาษาเป็นพื้นฐานของลีลา อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่การแปลนำมาใช้ ถ้าหากว่างานแปลได้ถ่ายทอดลีลาของ

²⁰ ดูรายละเอียดได้ที่หัวข้อ **หลักการแปล** “ ซิน (信) ต้า (达) เชี่ย (切) ”

ภาษาต้นฉบับออกมาแล้ว ลีลาของต้นฉบับก็ย่อมปรากฏให้เห็นออกมาเช่นกัน” (Li Pan, 1986:15) ฟู่เหลยเห็นว่า “ในการถ่ายทอดลีลางานประพันธ์ สำคัญอยู่ที่วากยสัมพันธ์ มิเช่นนั้นแล้ว ‘ไซร์’ ก็ไม่อาจถ่ายทอดได้ด้วยวิธีอื่นใดอีก” (Fu Min, 2006:67) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สำนวนภาษาและรูปแบบเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการถ่ายทอดลีลาจากต้นฉบับของงานแปล การศึกษาวิเคราะห์ลีลาของงานแปลจึงไม่อาจแยกออกจากสำนวนภาษาและรูปแบบของงานแปล เพราะฉะนั้น การวิเคราะห์ลีลาของ *หลี่เซียว* ฉบับย้งกับฉบับสุภัทธรจึงจำเป็นต้องเริ่มจากการวิเคราะห์สำนวนภาษาและรูปแบบของงานแปลทั้งสองฉบับ

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในด้านหนึ่งฉบับย้งมีภาษาที่สละสลวย นิยมใช้คำบาลีและคำสันสกฤต ทำให้ภาษา มีความสละสลวย ความลื่นไหลเท่ากับต้นฉบับมากที่สุด ในอีกด้านหนึ่งเพื่อให้ได้ทั้งความสมบูรณ์ของเนื้อหาสาระและความกระชับรัดกุมของภาษา ฉบับย้งพิถีพิถันในการเล่นคำและการเรียงประโยค และในบางที่ถึงกับเลียนแบบโครงสร้างรูปแบบประโยคของต้นฉบับ จึงทำให้ฉบับย้งมีรูปแบบกะทัดรัดที่ใกล้เคียงกับต้นฉบับมากที่สุด และมีจังหวะอันไพเราะทั้งยังได้ถ่ายทอดอารมณ์ของต้นฉบับออกมาในระดับหนึ่ง ดังเช่นอาจารย์นิตยา พลพิพัฒน์พงศ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งได้รับปริญญาโทสาขาวรรณคดีจีน

จากมหาวิทยาลัยปักกิ่งซึ่งผมสำนวนแปลของอาจารย์ยง อิงคเวทย์ว่า “เข้าใจเลือกศัพท์ คกรสและภาพพจน์ของบทประพันธ์เดิมไว้ได้ดีเยี่ยม” (ยง อิงคเวทย์, ถาวร สิกขโกศล. [ม.ป.ป.]:11) ดังนั้น หากมองในแง่ดังกล่าว ฉบับยงนับว่าได้รักษาลีลาของต้นฉบับไว้ได้ค่อนข้างดี ส่วนฉบับสุภัทรนั้น ไม่ได้คงรูปแบบของบทกวีเดิมไว้ โดยถอดความจากบทกวีเดิมออกมาเป็นกลอนเปล่า ย่อมทำให้ อรรถและรสของบทกวีเดิมสูญไปบ้าง ในด้านสำนวนภาษานั้น ฉบับสุภัทรใช้ภาษาร่วมสมัยและเข้าใจได้ง่าย ซึ่งถือว่าไม่ได้คงลักษณะของภาษาเดิมไว้ อาจารย์สุภัทร ชัยวัฒน์พันธุ์เคยนำเอาทัศนคติการแปลของพระเถระกุมารชีพมาวิจารณ์งานแปลของตนเองว่า “การแปลเหมือนเคี้ยวข้าวป้อนคน คนหากไม่สามารถเคี้ยวข้าวเอง ก็ได้แต่กินข้าวที่คนอื่นเคี้ยวให้ เมื่อผู้อื่นเคี้ยวไปก่อนแล้ว แน่นออรสชาติของข้าว ความหอมของข้าวย่อมจืดชืดกว่าเดิมมาก” (ส. สุวรรณ. 2544:12) งานแปล *ทลีเซา* ของอาจารย์สุภัทร ชัยวัฒน์พันธุ์ก็เหมือนที่ท่านกล่าวนั้นมีรสจืดชืดกว่าต้นฉบับมาก

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

Aksornchung,P. (2002). *sinlapa kan plae Thai pen 'Angkrit.*
[The art of translating Thai into English]. Bangkok:

prapansān publishing house.

Chaiwatthana, S. (2006). *prawat wannakhadī Čhīn*.

[Chinese Literature History]. Bangkok: Sukphāpčhai.

Ingkhawēt, Y. (1989). *wiwatthanākān kawīniphon Čhīn sū*

čhīng chu čhū [The Evolution of Chinese Poetry, Si

Jing, Chu Chi]. Bangkok: Munnithi Sathīankōsēt -

Nākhapraphīp.

Ingkhawēt, Y. (2011). *wiwatthanākān kawīniphon Čhīn*.

[Evolution of Chinese poetry]. Bangkok: munnithi

phoeīphæ khunnatham phūā kān songkhroč čhīčhīn koč

Ingkhawēt, Y. & Sikokkōson, T. (?). *sū phlēng hēng čhīwit*

khōng Čhīn [Chinese song of life]. Bangkok:

Sinlapawatthanatham.

Suwan, S. (2001). *pratyā Čhīn čhāk khongčhū thung*

maočhētong [Chinese Philosophy from Confucius

to Mao Zedong]. Bangkok: Phirāp publishing house.

The Royal Society. (2013). *Phcnānukrm rāč bānthity*

ssthān ph.š.2554 [The Royal Academy Dictionary,

2011]. Bangkok: Nānmībukphaplikhēchan.

ภาษาอังกฤษ

Nida. (2001). *Language and Culture*. Shanghai: Shanghai

Foreign Language Education Press.

ภาษาจีน

Fu Min. (2006). *FuLei Tan Fanyi*. [Fu Lei on translation].

Beijing: The Contemporary World Press.

Hong Xingzu. (2007). *Chu Ci Buzhu* [Supplementary notes of Chu Ci]. Nanjing: Phoenix Press.

Liu Miqing. (1991). Fanyi de Fengge Lun (Shang) [On the Style of Translation (I)]. *Journal of Foreign language*, 1991(1), 1.

Li Pan. (1986). Yiwén Fengge Xiaoyi [On translation style].

Chinese Translation Journal, 1986(1), 14-16.

Liu Zhongde. (1993). Fanyi Yuanze zai Yi. [Translation principles reconsidered]. *Journal of Foreign language*, 1993(3), 29-33.

Tan Zaixi. (1991). *Xifang Fanyi Jianshi* [A brief history of Western Translation]. Beijing: Commercial Press.

Wu Guangping. (2008). *Chu Ci Quanjie* [Complete interpretation of Chu Ci]. Changsha: Yuemi Shushe Press.

Yang Yan. (1982). Tantan Yiwén de Fengge [On the style

of translation]. *Chinese Translation Journal*, 1982(3),
9-12.

Yue Daiyun. (1995). *Dujiaoshou yu Long—zai Xunzhao
Zhongxi Wenhua Pujianxing zhong de Wudu*
[Unicorn and dragon -- Misreading in the search for
the universality of Chinese and Western cultures].
Beijing: Peking University Press,111.

Zhan Taian. (2011). *Li Sao Jianshu Li Jing Li Yu Ci Jiaozhu
Hua Wai Ji Jianzhu*[Notes on Li Sao Li Jing and Li
Yu's Ci annotation Hua waiji's Annotation]. Shanghai:
Shanghai Classics Publishing House.

Zhao Kuifu. (1996). Li Sao zai Zhongguo he Shijie Wenxue
shi shang de Fazhan yu dui Xinshi Fazhan de Qidi
[The development of Li Sao in the history of
Chinese and world literature and Its Enlightenment
to the development of New Poetry]. *Journal of
Northwest University*, 1996(3), 8-13.

Zhu Xi. (2001). *Chu Ci Ji Zhu*[Notes on Chu Ci]. Shanghai:
Shanghai Classics Publishing House.

Syntactic Symmetry and Cognitive Hierarchy of Chinese - Thai's "you+NP"

Fenglong Zhang

Chinese Language Program, Faculty of Liberal Arts,
Prince of Songkhla University, Hatyai Campus,
Thailand 90110

E-mail: 185063651@qq.com Tel: +669 3583 5150

(received 22 November,2022) (revised 21 April, 2022)

(accepted 28 April, 2022)

Abstract

This paper presents a syntactic description and a comparative analysis of the syntactic and semantic aspects of the Chinese-Thai's "you+NP" structure, using the traditional structural grammar description and the concept of animate/non-animate cognition. The syntactic symmetry, container metaphor, and other related theories are used to demonstrate that Chinese-Thai's "you+NP" structure both have meanings of large quantity, and can explain a series of related grammatical phenomena.

Keywords: syntactic symmetry; container metaphor; cognitive hierarchy

汉泰“有+NP”的句法对称性考察及认知层级

张凤龙¹

泰国宋卡王子大学文学院中文专业（合艾校区）

邮编 90110 邮箱：185063651@qq.com

电话：+669 3583 5150

收稿日期 2021. 11. 22 修回日期 2022. 4. 21

接收日期 2022. 4. 28

摘要

本文运用传统结构语法描写，引用有生/无生认知概念，从句法、语义两方面对汉泰“有+NP”构式，进行了语法描写及对比分析，发现其存在对称与不对称性；其次通过认知语言学空间隐喻、容器隐喻等相关理论证明二者都具有大量义，并据此可解释一系列相关语法现象。

关键词：句法对称性、容器隐喻、认知层级

一、引言

泰语里面有 มีราคา 表示东西很贵这种语法现象，但是汉语不能这样说，“这件衣服有价格。”在汉语中只能理解为这件衣服有标价，不是免费的，如果想表

¹张凤龙（1983 —），男，泰国宋卡王子大学文学院中文专业讲师。

达衣服贵，只能说这件衣服价格很贵。这背后的原因到底是什么呢？我们对这个语言现象非常感兴趣，本文打算通过句法、语义等传统结构语法的描写，并结合认知语言学来弄清这背后的认知机制。

二、汉泰 NP1 有 NP2(CP) 句法对称与不对称

(一) NP1 无生，NP2 无生

“有生/无生”是语言中相当重要的一对语义范畴。名词的“有生”与“无生”义，指的是名词所指，是否有生命运动能力的生命体：人、动物、植物与微生物。从有生物到无生物，从生物学角度看实际上是生命运动度可感性强弱的连续统：“人类>动物>植物>微生物>无生物”（王珏，2001）。

以下例句中，短语 NP1 “这件衣服”为无生名词，短语 NP2 “价格”为无生名词。

a. 这件衣服有价格（存在义）

a'. เสื้อผ้าตัวนี้มีราคา

a1. 这件衣服的价格（领属义）

a1'. ราคาของเสื้อผ้าตัวนี้

b. *这件衣服有价格 100 铢（实量）

b'. เสื้อผ้าตัวนี้มีราคา100บาท

b1. ? 这件衣服的价格 100 铢（实量）

b1'. ราคาของเสื้อผ้าตัวนี้100บาท

c. *这件衣服有价格很贵（虚量）

c'. เสื้อผ้าตัวนี้มีราคาแพงมาก

c1. 这件衣服的价格很贵（虚量）

c1'. ราคาของเสื้อผ้าตัวนี้มีแพงมาก

d. *这件衣服有价格（大量义）

d'. เสื้อผ้าตัวนี้มีราคา

a 和 a1 句法形式可以互换，“这件衣服有价格”可转化为“这件衣服的价格”，但前者为短句，后者为偏正短语，句法上并不对等，语义上也存在差别，前者表示“存在义”，后者表示“领属义”。泰语短句 เสื้อผ้าตัวนี้มีราคา 同样可以转化为偏正短语 ราคาของเสื้อผ้าตัวนี้，意义上也是前者表“存在义”，后者表“领属义”。汉泰双语存在句法和语义上的对称性。

b 和 b1 两句后面带有确量“100 铢”时，b 句不成立，b1 句一般要补出系动词“是、为”等才能成立，即“这件衣服的价格是 100 铢”或“这件衣服的价格为 100 铢”。泰语 b' 和 b1' 均成立，没有句法上的限制，汉泰呈现句法上的不对称。

虚量和实量是量范畴的一组子范畴。李宇明(2000)最早提出这组概念，并认为虚量是“有意而为之”的“不真实的量”，而实量是“实实在在的量”，“量中不含虚说、夸张的因素”，虚量和实量相对。本文 b 和 b1 中的“100 铢”为实量，价格是确定不变的、客观存在

的,没有掺杂说话人的主观情感;c和c1中的“很贵”为虚量,是说话人认定的主观大量,并不是客观存在的。

c和c1两句后面带有虚量“很贵”时,c句不成立,c句中的“这件衣服很贵”单独成句,“有价格”不可以和“很贵”共现;c1句“这件衣服的价格”为主语,“很贵”作谓语,整句为主谓句,成立。泰语c'和c1'两句都成立。汉泰双语呈现句法上的不对称。

d和a句法形式上相同,但在语义上存在明显差异,a表存在义,d却表主观大量义,汉语没有这种说法,但泰语d'却成立。汉泰同样呈现出句法上的不对称。

李先银认为,抽象名词的存在样态决定其句法表现,主生抽象名词不能进入“有+N”格式,寄生抽象名词可以。当寄生抽象名词进入“有+N”框架,抽象名词和其寄生主体形成隐喻容器关系,使得“有+N”获得隐喻容器默认的大量义,这种大量义使“有+N”具有区别性,从而进一步属性化并形容词化(李先银,2012)。本文中的例句g中的“有价格”即体现出形容词化的倾向,表大量义。

(二) NP1 有生, NP2 无生

1. 有定与无定

有定和无定是就名词性词语在句子中的指称性质而言的。“有定”(也称“定指”)是指某个名词性词语所指称的是语境中的特定事物,一般来说,它是言语

双方所共知的事物；“无定”（也称“不定指”）是指某个名词性词语所指称的是语境中的不能确定的事物，一般来说，它是受话人（或言语双方）所未知的事物。

e. 小李有一件衣服很新颖。

e'. เสื้อหวลมีเสื้อผ้านึงตัวใหม่มาก

เสื้อหวลมีเสื้อผ้านใหม่มากหนึ่งตัว

เสื้อหวลมีเสื้อผ้านใหม่มาก

f. *小李有这件衣服很新颖。

f'. *เสื้อหวลมีเสื้อผ้านนี้ใหม่มาก

赵春利（2007）认为“NP1 有 NP2 很 AP”格式中的 NP2 前面往往有数量短语修饰，否则大多数情况下句子的合法度就会成问题。但通过考察发现，泰语有无数量短语作修饰句式都合法，而且数量短语句法位置灵活，可位于 NP2 后或句末。其实，汉语中所要求的数量短语强制出现于 NP2 前，是为了突显 NP2 的无定性，并帮助 NP2 承载新信息。比如下面例子 e 中的无定 NP2 “一件衣服”，如果替换成有定 NP2 “这件衣服”，句子就不合法。也就是说，汉语格式要求 NP2 必须为无定成分来传达新信息。与之对应的泰语格式也同样只能为无定 NP2，例如例句 f 和 f'，彼此形成句法上的对称性关系。

2. 有界与无界

在句法组合里，我们把指称有界事物的名词性成

分叫做“有界名词”，指称无界事物的叫做“无界名词”。凡是有数量修饰语的名词性成分都是有界名词，例如：两条鱼，四桶水，（睡）一个觉，（买）辆车，好些人。但也有一些是通指性的（generic），并不指称个体事物，因而是无界的（沈家煊，1995）。

g. 小李有一件衣服很新颖。（NP1 为人 NP2 为物）

g'. เสื้อหวลมีเสื้อผ้านึงตัวใหม่มาก

เสื้อหวลมีเสื้อผ้านใหม่มากหนึ่งตัว

h. *小李有衣服很新颖。

h'. เสื้อหวลมีเสื้อผ้านใหม่มาก

“衣服”与“一件衣服”同为无定 NP，为什么“衣服”在 NP2 汉语格式中不合法（参见例句 g 和 h），在泰语格式中却合法进入呢？这是因为“衣服”是总称，虽然它是有界名词，但因在例句中是表通指性的，并不具体指称某一件衣服，因而是无界的，“一件衣服”指的是具体的某件衣服，因而是有界的。汉语格式要求 NP2 必须是有界成分，泰语则不限制。彼此在句法上呈现不对称性关系。

（三）NP1 有生，NP2 有生

1. AP 单价

i1. 老张有一个女儿很聪明。（无歧义）

i1'. ล่าวจางมีลูกสาวหนึ่งคนฉลาดมาก（无歧义）

i2*老张有这个女儿很聪明。

i2'. *ล่าวางมีลูกสาวคนนี่ฉลาดมาก

i3*老张有女儿很聪明。

i3'. ล่าวางมีลูกสาวฉลาดมาก (无歧义)

i 类 AP 为单价形容词，根据毗邻原则或距离象似性原则，i 类 AP 紧邻 NP2，因此句法上优先指向 NP2，不存在歧义，聪明的语义指向都是“女儿”。i1 和 i1' 中的 NP2 为无定有界成分，句式合法；i2 和 i2' 中的 NP2 为有定有界成分，句式非法，汉泰承句法对称关系。i3 和 i3' 中的 NP2 可以认定是无定有界成分（从语义认知角度来分析，常识告诉我们一个人所拥有的孩子数量是有限的，因此 NP2 是有界的），但因为形式上缺少数量修饰语，因此句式不合法。泰语只限定 NP2 必须是无定的，以承载新信息，不限定是否有界，因而 i3' 句式成立。汉泰在句法上呈现不对称关系。

2. AP 双价

j1. 老张有一个女儿很骄傲。（有歧义）

j1'. ล่าวางมีลูกสาวหนึ่งคนภูมิใจมาก (有歧义)

j2. 老张有这个女儿很骄傲。（无歧义）

j2'. ล่าวางมีลูกสาวคนนี่ภูมิใจมาก (无歧义)

j3. 老张有女儿很骄傲。（无歧义）

j3'. ล่าวางมีลูกสาวภูมิใจมาก (无歧义)

AP 为双价形容词时分为三种情况。例 j1 和 j1' 中，NP2 为无定成分，AP 语义指向分化，既可以指向

NP2, 也可以指向 NP1, 存在歧义。可以是“老张有一个很骄傲的女儿”, 也可以理解为“老张很骄傲有一个女儿”。泰语亦然。例 j2 和 j2' 中, NP2 为有定成分, 句式消除歧义。例 j3 和 j3' 中, NP2 为无定有界成分(同 k3 和 k3'), j 类在省去数量短语后, 不但句法上成立, 还成功消除歧义, 并且“女儿”作为无定 NP 能够合法进入汉语格式与泰语形成对称性关系, 不同于 g、h、i 类的无定 NP 汉泰不对称性关系。

我们认为, 紧凑的结构可以帮助消除歧义。J3 为兼语句, “女儿”既是谓语动词“有”的宾语, 又是 AP 的主语, 是由“老张有一个女儿”和“一个女儿很聪明”两个句式套合在一起所形成的结构较为紧凑的句式, 认知上称为“糅合”(沈家煊)。由于省去了数量词, “老张有女儿”结构更为紧凑, 因此整体作为一个事件性的成分充当述语, “很骄傲”作谓语。

(四) NP1 无生, NP2 有生

k1. 面包有一条虫子很恶心。

k1'. ขนมปังมีหนอนตัวหนึ่งน่าขยะแขยง

k2. *面包有这条虫子很恶心。

k2'. *ขนมปังมีหนอนตัวนี้น่าขยะแขยง

k3. 面包有虫子很恶心。

k3'. ขนมปังมีหนอนน่าขยะแขยง

例 k1 和 k1' 中, NP2 为无定有界成分, AP 语义

指向 NP2, 即面包上的虫子很恶心。例 k2 和 k2' 中, NP2 为有定有界成分, 句式非法, 汉泰承句法对称关系。例 k3 和 k3' 中, NP2 为无定有界成分, k3 同样也是兼语句, “虫子”既是谓语动词“有”的宾语, 又是 AP 的主语, 是由“面包上有一条虫子”和“这条虫子很恶心”两个句式套合在一起所构成的紧缩句。

三、汉泰 NP1 有 NP2 (CP) 的认知层级及解释

(一) 隐喻概念

Lakoff and Johnson (1999) 指出: “概念是通过身体、大脑和对世界的体验而形成的, 并只有通过它们才能被理解。概念是通过体验 (embodiment), 特别是通过感知和肌肉运动能力而得到的。”我们可以想像, 我们的祖先从认识空间和自己开始认识世界, 因此空间概念和身体部位是我们形成若干抽象概念的两个主要基础, 它们成为人类原始思维的出发点, 也是人类最重要的隐喻源。因此祖先的思维具有“体认”特征, 常把人的身体和经验作为衡量周围世界的标准。人们在经验和行为中形成了概念和范畴, 语义与此同时形成。这就形成了认知语言学的一个基本观点: 在语言与现实之间存在认知和概念这一中间层次, 如果不依靠认知结构和范畴知识, 就无法接近现实。因此, 反映在语言中的现实结构是人类心智的产物, 而人类心

智又是身体经验的产物。

隐喻理论是认知语言学倡导的重要理论之一。由于隐喻不限于语言形式，更多的是指体现在语言表达中的隐喻概念或者说是概念隐喻。（吴为善,2011）所以也可以称为概念隐喻理论。其核心观点是，隐喻并不是传统语言学所谓的一种语言形式上的修饰或修辞现象，而是一个具体的概念域向一个抽象的概念域的系统映射，是人类赖以形成、组织和表达概念的一种思维方式和认知手段。（李福印 2008，卢卫中 2004）人类对于世界的认识总是基于自身的基本经验，遵循着一条用有形的、熟知的、简单的具体概念映射无形的、难以理解的、复杂抽象的概念的规律，从而完成对认知对象的概念化。

空间隐喻是在同一个概念系统内部，参照上下、左右、前后、内外、中心一边缘等空间方位组织起来的概念。人类的空间方位感知能力是一种最基本的能力，空间经验也是个体成长过程中较早获得的基本经验。（吴为善,2011）在隐喻化过程中，人类受制于认知顺序，经常把自己的身体作为认识周围事物的参照标准，对空间内静止或运动物体的位置进行空间定位。

人的身体本身就是一种符号，其肉体的各器官和功能就是一种语言。因此，人类在认识世界时，倾向于用身体作为媒介。“左”和“右”最初指左手和右手，

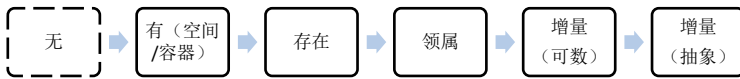
是人体的具体器官，因此，人类把它们作为空间认知的起点和参照标准是符合认知规律的。

（二）容器隐喻

容器不只是形状及边界清晰的几何图形，也包括从立体到平面、从下凹到上凸、从具体到抽象、从比较写实的到非常隐喻性的，变化万端。比如池里有水（典型的、下凹的、三维立体容器）、桌上有花（二维平面容器）、满头大汗（不太典型、向上凸起、介于二维和三维之间的容器）、满树果子（不典型的、准圆柱面容器）、满门抄斩（抽象的、更具隐喻性质的容器）、[内心]充满幻想/生活充实/日程排满（更加抽象的、饱含隐喻色彩的容器）等等（袁毓林，2004）。

（三）认知层级

我们将有+NP 的认知层级归结如下图：

相较于上和下等空间概念来说，有和无这对概念是人类思考的最底层逻辑，是我们认识世间万物的源起。佛家有四大皆空，空即是色，色即是空，天体物理学有宇宙大爆炸的奇点假说，老子《道德经》亦云：“道生一，一生二，二生三，三生万物。”从无到有，从实到虚，从具体到抽象，这是人类认知发展的一般过程与规律。

这里有一件衣服解决了从无到有的问题。衣服既可以看作平铺在桌面上的二维容器，也可以看作挂在衣架上或者穿在身上的三维容器，比如下面的例子：

11. 衣服上有花纹。

12. 衣服很合身。

这里的花纹是可看见的具体事物，是相对于二维平面来说的。衣服是否合身，包括大小、长短、肥瘦等，只有穿在身上才知道，所以它的预设是三维空间。在汉语中，可以说衣服上/衣服下/衣服外/衣服内/衣服底下等等，泰语也一样。因为空间隐喻、容器隐喻是人类认知的基本概念，所以虽然汉泰两国的语言文化不同，但是认知的规律具有普遍性。

衣服的尺寸、样式、颜色、肥瘦等，包括价格都是属于衣服的属性，也就是说衣服领属这些属性，这个很好理解。就像我们的身体不只有四肢、大脑这些看得到，摸得着的具体事物，也包括心情、思想、意识等等抽象的事物，都包含在身体这个容器之中。我们的身体本身就是一个容器，所以我们有心里、脑海里、体内、体外等表达。

所以衣服有价格首先指的是衣服的价格属性，然后才衍生出其它的意义。价格也有多少高低之分，这就涉及到量化的问题，所以衣服有价格可以是衣服的价格很低或者很高，这是可以量化的。

既然 NP 可以被量化,那么 มีราคา 当然可以表达大量义,所以如果补全,可以表述为 ราคาสูงมาก ซื้อไม่ได้ 或者 ราคาสูงมาก ใส่แล้วมีหน้ามีตา 等,至于为什么后面的不说,只用 มีราคา 来表达大量义,可以说是为了使语言表达简练,口语尤其是越熟悉的语言,重现率高的语言,或者说日常频繁使用的语言,我们越倾向于使之简洁化,达到沟通省力、高效输出的目的。比如“你吃饭了吗”,我们对自己熟悉的人常常省略成“吃了没”、“吃了?”等。语言中大量习语成语的运用,都是为了这个目的。

我们同意李先银(2012)的看法,即有+NP 在语法化的过程中,逐步实现了它的属性化,其表示大量义的形容词化。同样的例子在汉泰双语中并不鲜见,比如说同样表示增量或者大量义的,在汉语中有有名、有想法、有意思、有魅力、有特点、有钱等。泰语同样有 มีเงิน/มีความสุข/มีเสน่ห์/มีลักษณะพิเศษ/มีสกุล/มีชื่อเสียง 等等。

除此之外,汉语还可以有真有你的、有一手、有两下子等表示赞扬的固定搭配或惯用语,其实本质还是表达的大量义,可以看作是有+NP 的进一步语法化、隐喻化。大量本身就代表着褒义色彩。至于为什么在汉语里面不可以使用有价格来表示大量义,而在泰语里面可以,这完全是两国语言使用习惯及约定俗成方

面的原因，不可能做到二者一一对应，但是背后的认知机理及规律是相同的，符合一般语法化的过程。

四、结语

本文通过运用传统结构语法描写，从句法、语义两个方面对汉泰有+NP 构式，进行了语法描写及对比分析，引用“有生/无生”认知概念，将 NP1 和 NP2 分为四个部分，分别进行了详尽对比分析，指出汉泰存在对称与不对称性。其次通过认知语言学相关理论对这种语言现象作出了合理的解释，证明有+NP 具有大量义这一语义特征，汉泰都存在这种现象。有助于学者对这一现象的认识并推动汉语教学。

参考文献:

- Lakoff and Johnson. (1999). *Philosophy in the Flesh-The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books.
- Li, F.Y. (2008). *Introduction to Cognitive Linguistics*. Beijing: Peking University Press.
- Li, X.Y. (2012). The container metaphor and the quantitative character of "you + abstract nouns"-- An argument for the attribution of "you + abstract nouns". *Language Teaching and Research*, Vol.5, 78-85.
- Li, Y.M. (2000). *Research on Chinese Quantitative Categories*. Wuhan: Huazhong Normal University Press.
- Lu, W.Z. (2004). *Cognitive features of human metaphorization*. *Cognitive Studies of Language - Selected Papers in Cognitive Linguistics* (edited by Shu, D.F.) . Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.
- Shen, J.X. (1995). "Bounded" and "unbounded". *Chinese Language*, Vol.5 ,367-380.
- Wang, J. (2001). *Research and Teaching of Vital Adverbs*. Series on Teaching Chinese as a Foreign Language (2), Shanghai: East China Normal University Press

- Wu, W.S. (2011). *Cognitive linguistics and the study of Chinese*. Shanghai: Fudan University Press.
- Yuan, Y.L. (2004). Container metaphors, kit metaphors and related grammatical phenomena. *Chinese Language*, Vol.3, 195-208.
- Zhang, M. (1998). *Cognitive linguistics and Chinese noun phrases*. Beijing: China Social Science Press.
- Zhao and Shao. (2007). The differentiation rules of the "NP1 has NP2 very AP" ambiguous format. *Language Teaching and Research*, Vol.2, 79-83.

Countermeasures and Research on the Current Situation of Chinese Enterprise Investment in Thailand

Kirattaya Laotrakunchai¹

Thai Research Center of Changzhou University, P.R.China

E-mail: tayaliew@163.com

Yupawanee Laotrakunchai²

Krungsri Securities Public Company Limited,
Bangkok, Thailand. E-mail: yupawanee@hotmail.com

(received 8 February, 2022) (revised 21 April, 2022)

(accepted 28 April, 2022)

Abstract

Chinese companies have significantly increased their investment in Thailand in recent years, but they are also encountering difficulties in the investment process. Aside from the reasons for Chinese companies to invest in Thailand, it is more dependent on Thailand's favorable foreign investment policy, abundant market resources, and advantageous geographic location. This study

¹ Corresponding Author

² Assistant analyst

examines the current state of Chinese investment in Thailand and offers countermeasures and recommendations.

Keywords: Chinese enterprises; Thailand; direct investment

中国企业对泰国投资现状研究及对策建议

刘琪

中国江苏省常州市武进区滆湖中路 21 号

常州大学泰国研究中心邮编 213264

电话: + 86 18861250081 邮箱: tayaliew@163.com

刘静

泰国曼谷大城证券有限公司

邮箱: yupawanee@hotmail.com

收稿日期 2022. 2. 8 修回日期 2022. 4. 21

接收日期 2022. 4. 28

摘要

近年来中国企业对泰国投资力度逐渐增加,但中国企业也同样面临投资过程中出现的问题。中国企业在泰国投资除了中国方面的原因外,更多取决于泰国有着良好的吸引外资政策、丰富的市场资源以及自身优越的地理位置等因素。本文将对中国企业投资泰国的现状进行分析并提出对策建议。

关键词: 中国企业; 泰国; 直接投资

一、引言

中泰两国建交于 1975 年 7 月 1 日,中泰关系日益密切,贸易往来日趋频繁,而且双边贸易总量由 1975 年的 2500 万美元,到 2020 年的 986.3 亿美元,据中国商务部亚洲司 2020 年 1-12 月中国-泰国经贸合作简

况（2021年3月12日）指出：尽管新冠疫情肆虐，但2020年中泰双边贸易仍比2019年增长了7.7%，较建交初期涨幅接近4000倍。截止目前，中国已经连续八年成为泰国第一大贸易伙伴。中国企业早先以国有企业承包泰国项目工程的方式进入泰国，2000年之前，鲜有中国制造业投资泰国，如1989年中国向泰国申请投资项目只有14个。自2013年“一带一路”倡议以来，中国加快对外直接投资的步伐，泰国成为中国对外直接投资的重要国家。2015年中国已成为泰国第三大外资来源国，2016年则成为泰国第二大外资来源国，仅次于日本。2019年已成为泰国第一大投资国。据中国商务部统计，1975-2020年中国对泰国累计投资金额为370.18亿美元，位于日本、欧盟、美国、新加坡之后，排名第5位。目前中国企业对泰国直接投资仍有较大的空间。

二、中国企业在泰国投资现状

（一）中国企业在泰国投资项目及金额

根据泰国投资促进委员会（BOI）统计数据显示：2015年-2020年，中国企业对泰国的投资项目数量为742个，直接投资金额共为4211.53亿泰铢，如表一和图一：

表一：2015年-2020年中国企业在泰国投资项目数量

投资行业	投资项目数量
化学、纸制品和塑料	82
服务和公用事业类	144
金属产品、机械和运输设备制造类	184

电气和电子产品	137
矿物、陶瓷和基本金属类	45
农业和农产品	71
轻工业	79
合计	742

(信息来源:《泰国投资促进委员会统计数据》(2021))

图一: 2015-2020 年中国企业对泰国直接投资金额

(信息来源:《泰国投资促进委员会统计数据》(2021))

2018 年之前, 中国企业在泰国投资金额基本保持着同样的水平。2017 年泰国政府不断引入先进技术, 出台利好政策, 积极进行城市规划并投资 900 亿泰铢用于双轨铁路, 扩大快速公交线路和扩建高速公路, 而且大多数项目均在 2018 年和 2019 年实施。此外, 东部经济走廊 (EEC) 中选定的五个重点项目在 2018 年底获得批准。由于大型公共基础设施项目的实施, 尤其是交通运输项目的实施, 会刺激公共投资和个人投资建设。因此, 2019 年中国企业在泰国投资金额突

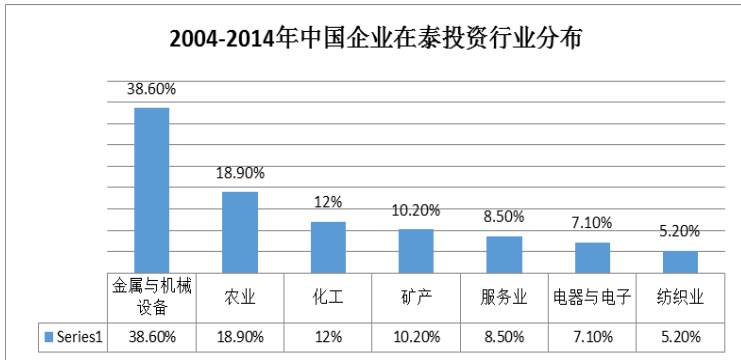
然上升至 261.706 百万泰铢。之后，由于疫情原因，2020 年中国企业在泰国投资金额又下降到之前的水平。

2021 年前 6 个月中国企业向泰国申请投资约 190,000 百万泰铢（35.8 亿人民币），主要集中在电子、家用电器、金属制品、服务业和轻工业等。

（二）中国对泰国直接投资的行业

2004-2014 年，中国对泰国直接投资行业主要为金属与机械设备、农业、化工、矿产、服务业、电器与电子及纺织业等，金属与机械设备成为中国对泰国投资最多的行业，占 38.6%。其次为农业投资，占 18.9%，化工、矿产、服务业、电器与电子、轻纺分别占 12%、10.2%、8.5%、7.1%、5.2%。

图二：2004-2014 年中国企业在泰国投资行业分布

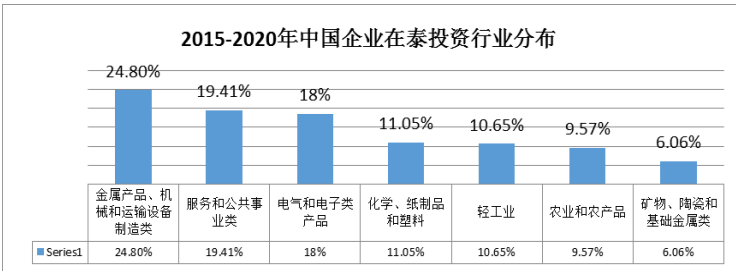

（信息来源：《泰国投资促进委员会统计数据》（2021））

2015-2020 年，中国企业通过 BOI 在泰投资项目 742 个，其中金属产品、机械和运输设备制造类占 24.8%，服务和公共事业类占 19.41%，电气和电子类

产品占 18.46%，化学、纸制品和塑料占 11.05%，轻工业占 10.65%，农业和农产品占 9.57%，矿物、陶瓷和基础金属类占 6.06%。

图三：2015-2020 年中国企业在泰国投资行业分布

(信息来源:《泰国投资促进委员会统计数据》(2021))

从行业细分来看，2015-2020年，占中国投资申请总量近60%的前三大投资类别分别是：1) 金属产品、机械和运输设备制造类，提交了许多用于汽车制造的子午线轮胎大型项目。其中一些项目已经获得了BOI的批准，如玲珑轮胎、通用橡胶、浦林成山和中策橡胶的投资项目。2) 服务和公用事业类，服务和公用事业类的申请金额主要部分是轨道交通大型项目（2019年达到峰值价值1620亿泰铢（52亿美元），占当年投资额61.83%），而该类别的其他大型项目为酒店业务。3) 电子电器类，主要的是LED灯具、PCBA产品居多。轻工业类别中以家具行业为主，而矿产、陶瓷和基本金属类重点项目主要是烧结产品、铝制品和铁管。

表二：中国企业在泰国投资排行前十名

中国企业泰国投资 TOP10			
序号	公司名称	投资时间	投资金额 (百万美金)
1	中国移动 CHINA MOBILE	2014	1,200.00
2	中国工商银行 ICBC	2010	936.41
3	长城汽车 GREATWALL CAR	2020	726.00
4	玲珑轮胎 LINGLONG TIRES THAILAND	2012	700.00
5	阿特斯光伏 CANADIAN SOLAR	2015	600.00
6	森麒麟轮胎 SENTURY TIRES	2014	400.00
7	上汽 SALC-CP (MG CAR)	2013	333.00
8	橡胶 GENERAL RUBBER	2018	309.03
9	浦林成山轮胎 PRINXCJENGSHAN TIRES	2018	300.00
10	双钱轮胎 DOUBLECOIN TIRES	2016	255.00

(信息来源：各公司官方及泰国商务部网站数据库)

表三：在泰主要中资企业 2020 年的营收

主要中资企业 2020 年营收		
序号	公司名称	2020 年营收 (百万泰铢)
1	华为 HUAWEI TECHNOLOGIES (THAILAND) COMPANY LIMITED	4079.3699335
2	玲珑轮胎 LIIT (THAILAND) COMPANY LIMITED	2302.7856489
3	阿特斯光伏 CANADIAN SOLAR MANUFACTURING (THAILAND) COMPANY LIMITED	2068.6792539
4	中策橡胶 ZHONGCE RUBBER (THAILAND) COMPANY LIMITED	1886.6545466
5	上汽 SALC MOTOR-CP COMPANY LIMITED	1193.3835047
6	森麒麟轮胎 SENTURY TIRE (THAILAND) COMPANY LIMITED	1128.6074145
7	天合光能 TRINA SOLAR SCIENCE&TECHNOLOGY (THAILAND) COMPANY LIMITED	876.120531
8	工商银行 INDUSTRIAL AND COMMERCIAL BANK OF CHINA (THAI) PUBLIC COMPANY LIMITED	751.907

9	中建 CHINA STATE CONSTRUCTION ENGINEERING (THAILAND) COMPANY LIMITED	740. 9312989
10	中利腾晖 TALESUN TECHNOLOGIES (THAILAND) COMPANY LIMITED	507. 6989191

(信息来源：各公司官方及泰国商务部网站数据库)

近几年互联网行业发展迅速，中国企业在泰国投资也越来越多元化，中国工商银行收购泰国本地 ALC 银行、中国移动投资泰国本地运营商 True；这些说明中国企业在泰国投资结构逐渐从制造业相对固定资产需求相对较小但市值又比较大的服务业转变；还有一部分是越来越多的上下游供应链的紧密结合，带动投资项目规模小型化。

总而言之，目前在泰国的中资企业大致可分为：1) 中国国有制造业企业、银行、航空与运输公司、通信移动公司以及国有土木建筑企业等在泰国设立的中资投资企业，而且，中国国有公司在泰国的投资体量属于最大。2) 中国的民营制造业企业及土木建筑企业、广告、金融与保险、互联网公司等在泰设立的中资投资企业。3) 中国公司设在泰国的海外办事处，开展一些中国公司为发展海外营业活动所需要的情报收集业务，客户关系维护业务的中资投资企业。4) 由居住在泰国的华裔、华侨投资的企业。

三、中国企业投资泰国原因

(一) 中国方面

(1) 中国实施的外向型经济战略，为拓展国际化市场提供良好的外部环境。

中国从 2013 年开始实施的“一带一路”建设，到积极开展国际产能合作等，中国政府都在努力地实施“走出去”战略，为中国企业对外更好地进行国际化经营，更广地拓展国际化市场提供良好的外部环境。而中国企业自身因中美贸易战等因素使得需重塑全球产业链、供应链来应对国际贸易争端，规避贸易壁垒和摩擦，且外向型产品单一的原产地也显然已跟不上时代的节奏，泰国便成为中国产品原产地多元化的一个跨越。因此，很多中国企业将泰国作为一个支点，将泰国作为一个跳板，把产品辐射到东盟乃至全球市场。

(2) 中国资源短缺，在很大程度上限制了企业的发展。

中国的资源特别是天然资源，如橡胶、木薯、水果等可再生资源以及矿产资源和海产品资源等的短缺以及资源供求矛盾日益突出，从而限制了企业的发展。而泰国因地形多样而具有丰富的而中国国内欠缺的天然资源。泰国的自然资源主要有钾盐、锡、钨、锑、铅、铁、锌、铜、钼、镍、铬、铀等，还有重晶石、宝石、石油、天然气等。其中钾盐储量 4367 万吨，居世界首位；锡的总储量约 150 万吨，占世界总储量的 12%，居世界首位；石油总储量 2559 万吨，天然气蕴藏量约 3659.5 亿立方米。泰国是世界最大的天然橡胶生产国和出口国（产量为世界总产量三分之一）；是世界上第三大木薯生产国（同时也是全球最大的木

薯制品出口国)；是世界五大农产品出口国之一；是第二大糖业出口国；亚洲第三大海洋渔业国；世界主要鱼类产品供应国之一；世界第一大产虾大国。此外还有丰富的水果等资源以及其矿产资源和海产品资源均得到中国投资者的青睐，利用这些资源投资制造业，也就意味着抢占了商品资源的制高点，有利于企业可持续性的健康发展。

(3) 中国许多龙头企业投资泰国，其产业链的企业也就自然而然为其配套，而泰国 20 年国家发展战略在过程中也需要产业升级所需的资金、技术、知识和经验，同时也需中国产业链企业配套，因此延伸产业链也是中国投资泰国的一个重要因素。

(二) 泰国方面

(1) 泰国的营商环境及战略地位。从投资环境吸引力的角度看，泰国的竞争优势有六方面：1) 泰国地理位置优越，处于东南亚地区的腹地，是亚洲和东盟的门户，也位处东盟市场的中心。将来还会成为连接东盟以及亚洲其他国家互联互通枢纽的位置。2) 泰国经济增长前景良好，为了确保泰国经济在未来 20 年中继续发展，泰国政府开始实行泰国 4.0 的新经济模型，该模型致力于将泰国转变为基于科学、技术、创新和创造力的基于价值的经济。为此，已经确定了五个现有的高潜力产业以及另外五个新的目标产业，将其作为推动泰国迈向未来的“增长的新引擎”。3) 市场潜力较大，目前，泰国的外汇储备世界排名第 13 位，人均 GDP 位居东南亚国家第四位，高于东南亚地区人均 GDP 平均值 2000 多美元。泰国也是出口大国，是世界五大农产品出口国之一，全球最大的大米出口国和天然橡胶出口国，第二大糖业出口国，亚洲第三大海洋

渔业国，世界主要鱼类产品供应国之一，世界第一大产虾大国。此外，泰国政府还鼓励民营、私营企业与国营企业以及外企一起和平有序竞争，引导民营经济在国民经济发展中起主导作用，政府则在基础设施加大投资，尽力改善营商环境。4) 泰国工资成本低于发达国家。首先，泰国劳动力可用性较高，提供劳动力资源供应充足；其次劳动力成本较低，而且劳动力流动较为灵活并且罢工扰乱劳动秩序等暴力事件概率较低这使得泰国的劳动力市场极具灵活性。5) 政策透明度较高，贸易自由化程度较高。泰国以开放经济和宽松的经济政策为特色，是众多双边自由贸易协定(FTA)和东盟自由贸易协定(AFTA)的参与者。这使泰国的企业可以与其他 17 个国家(包括其他主要的全球经济体，例如澳大利亚，中国，日本，新西兰，韩国和印度)以及其他 9 个东盟成员国进行免关税贸易。6) 社会总体较稳定，对华友好。

世界经济论坛《2019 年全球竞争力报告》显示，泰国在全球最具竞争力的 141 个国家和地区中，排第 40 位。世界银行发布的《2020 年全球营商环境报告》显示，在 190 个经济体中，泰国营商环境排名为第 21 位，综合得分 80.1。世界知识产权组织发布的 2019 年全球创新能力指数排名显示，泰国排名第 43 位。从战略地位的角度看，泰国在地缘政治上位于东盟地区的核心地带，不仅是重要的中转枢纽，东盟的物流、贸易和金融中心，泰国作为有着 6 亿多人口东盟大市场的中心，区域优势得天独厚，基础设施完善，是东盟市场与中国之间天然的桥梁，而且泰国还与快速发展的越南、缅甸、柬埔寨以及老挝相连，是投资和营商的理想国度。

(2) 领先的外商投资目的地及优惠的吸引外资政策。至 2019 年泰国的经济已经连续 5 年保持增长，受新冠疫情的影响和国际旅行的限制，2020 年外商投资者提交的项目申请（1037 个）较 2019 年少 587 个，但投资者们对泰国及泰国关键目标产业还是保持稳定的信心，2021 年前九个月的投资申请（1273 个）已经超过 2020 年全年申请的项目（1037 个），总投资金额达 5207 亿泰铢（其中外商直接投资项目申请金额为 3721 亿泰铢），已经超过 2020 年全年投资金额总量。投资行业排名方面，电子电器行业继续领跑，以投资金额 772 亿泰铢位列第一，比上年同期增长 107%，甚至超过了 2019 年全年投资金额（新冠疫情未发生之前）。其他包括医疗行业总投资金额 592 亿泰铢，石油化工行业 368 亿泰铢，农业和食品加工行业 317 亿泰铢，生物科技行业 209 亿泰铢。因此，泰国经济势头在不久的将来将有着更加强大的贸易和投资基础。

泰国政府一直积极吸引外国投资，为了增加外资企业到泰国投资的吸引力，1959 年泰国建立了投资促进委员会（Board of Investment，简称 BOI），BOI 是主管投资的部门，是政府负责制定投资奖励优惠政策并为投资者提供协助服务的组织。它分为两个等级：投资促进委员会及投资促进委员会办公厅。投资促进委员会由总理任主席，工业部长任副主席，各经济部长及政府高级官员、民间重要机构的代表、学者、专家任委员或顾问。BOI 提供的服务主要有：协助企业的建立；提供投资的桥梁服务；投资机会及信息。根据泰国投资促进委员会（BOI）发布的《投资促进项目申请指南》，享有投资优惠权益的行业有八大类别：农业及农产品加工业，矿物、陶瓷和基础金属，轻工

业，金属产品、机械设备和运输工具，电子与电气业，化工产品、塑料及造纸、服务业和公共事业，发展创新科技。而优惠等级则分为 6 个级别：A1、A2、A3、A4、B1、B2，A 类级别的行业可以获得企业所得税减免，级别越高，企业所得税减免年限越长。如免除 3-8 年的企业所得税，免除出口生产中使用的机械和原材料的进口关税等，如果投资者位于工业区或经济特区，他们还有额外的减免，如有优先考虑的技术开发项目，包括生物技术、纳米技术、数字技术、尖端材料技术、与教育机构或研究机构合作的技术转让等项目，将免征企业所得税长达 10 年。在非税收权益方面，BOI 允许外国投资者在大多数行业拥有 100% 的股份，并在政府优先发展的行业中给予签证和工作许可签发便利。包括提供智能签证，以吸引高科技行业的专业人士、投资商和跨国的创业公司，而上述所有的服务都是免费的。BOI 鼓励投资的的行业共有 7 大类共 400 多个行业。包括农业、轻工业、机械和车辆、电器和电子设备、公关服务和公用事业等，免税期限取决于许多因素，例如所使用的技术水平、在供应链中的位置和作用等。此外，泰国还在中国设有泰国大使馆和九个总领馆，以及许多城市的商业、投资、旅游局和农业代表，随时准备提供相关信息和支持。

(3) 泰国有着稳健的经济、强劲的出口基地以及与区域性和全球性的合作。泰国是国际社会公认的具有完全地位的市场经济国家，推行自由经济政策，将汽车制造业，电子工业作为工业支柱产业发展。泰国 2020 年 GDP 总量为 5400 亿美元，全球总排名 22 名。泰国目前是全球第 28 大经济体、东盟十国第二大经济体。泰国是出口导向型国家，2020 年出口总额近 2270

亿美元。泰国以开放经济和宽松的经济政策为特色，是众多双边自由贸易协定（FTA）和东盟自由贸易协定（AFTA）的参与者。这使泰国的企业可以与其他 18 个国家（包括其他主要的全球经济体，例如澳大利亚，中国，日本，新西兰，韩国和印度）以及其他 9 个东盟成员国实行免关税贸易，包括 2020 年 11 月 15 日泰国与东盟九个成员国以及中国、日本、韩国、澳大利亚和新西兰 5 国共同签署区域全面经济伙伴关系协议的 RCEP，这是世界上最大的自由贸易协议，它覆盖了超过 30 亿人口，即世界人口的 45%，贸易总额超过 26.51 万亿美元，约占 2020 年全球贸易总额的 40%。泰国对 RCEP 国家的贸易额为 2500 亿美元，约占泰国贸易总额的 57.5%，泰国对 RCEP 成员国的出口总额为 1230 亿美元，约占泰国出口总额的 53.3%。

（4）泰国 4.0 新经济模式及东部经济走廊。泰国制定并于 2017 年 7 月开始实施的《国家 20 年发展战略规划》，通过“稳定、富裕、可持续”为目标，涵盖六方面发展目标：政治社会稳定，有能力应对外部威胁；增强国际竞争力，提高国民收入；发展国民权益，完善教育、医疗健康保障；创造社会公平，缩小贫富差距；在保护环境前提下提高人民生活水平，土地植被覆盖率达 40%、减少温室气体排放 20-25%；提升政府执政效率，杜绝贪污腐败，司法系统更加透明、完善和公平等。致力于将泰国转变为基于科学、技术、创新和创造力的基于价值的经济，力争到 2037 年将泰国经济收入提高到中上收入水平，成为高水平经济国家行列。为了实现《20 年国家发展战略》这一目标，泰国投资 1.7 万亿泰铢建设了泰国“东部经济走廊”（EEC），涵括泰国东部地区的北柳、春武里、罗勇三

府，面积超过 13,000 平方公里，是东盟领先的工业基础设施和城市发展经济区。根据泰国政府的规划，东部经济走廊有望成为东盟海上交通中心，连接缅甸土瓦深水港、柬埔寨西哈努克港和越南头顿港。“东部经济走廊具有东亚最好的战略位置，不仅与柬老缅越四国（CLMV）相邻，能辐射整个东盟地区，还能连接中国、日本、韩国和印度，甚至通往美国、大洋洲等更远的市场。”东部经济走廊建设，主要在以汽车零部件等传统制造业闻名的泰国东部地区，目标产业有新能源汽车、信息、机器人、生物技术、智能电子等十大高科技高附加值产业。其目标是努力成为世界创新、创造和技术驱动型经济体，让高科技成为下一步的经济引擎。目前，围绕东部经济走廊建设的相关项目正如火如荼，机场扩建、道路、码头、高铁、旅游设施等基础工程项目正在抓紧建设或筹建中，营商环境将大幅改进，而且为了吸引投资，泰国政府还修订了投资促进法，并制定了东部经济走廊法和竞争力增强法。新的法律将为投资者提供新的投资优惠权益，包括 100 亿泰铢的竞争力基金、更长的免税期、投资税收补贴、用于研发的进口材料免税等，因此这将对泰国的投资者带来无限的商机。

四、中国企业到泰国开展投资合作应注意的事项

（一）投资前的商务调研和论证

（1）近几年来，泰国政局持续动荡，各派政治斗争势力较为激烈，对其投资环境带来一定影响。如政府高层经常变动致使行政效率较低，投资项目审批程序复杂，周期较长。因此，目前中国企业赴泰开展投资合作须考虑政治风险因素，不少项目特别是大型投

资项目审批周期较长，手续繁杂，有的项目历时数年无果，且前期投入费用较高，投资者须做好充分投资尽职调查工作，如对投资项目与投资地域等的调研和论证，对投资目的地的投资环境、用工环境、文化环境、法律环境等进行考察，同时也可多方了解，寻求具有公信力的机构咨询，如驻泰使馆、总商会、泰国投资促进委（BOI）泰国工业区管理局等权威机构，以便有效地规避投资风险。毕竟中泰两国的政治体制、经济体制、法律体制等方面都存在差异。

（2）全面了解投资市场。泰国投资市场的竞争激烈，一方面，泰国企业自身投资能力较好；另一方面，如剔除政治因素，外资企业对赴泰国投资多数看好，在泰国主要投资来自日本、美国、欧盟、韩国、新加坡以及中国台湾和中国香港等国家和地区。有传统优势的产业投资市场几乎均已被先期投资者所占领，从市场格局、资金实力和技术水平以及国际投资经验等方面看，中国企业赴泰国投资面临的挑战较大。

（3）顺应时代，投资潜力大的行业。2015年泰国政府提出未来重点发展的十大产业，近年又重点提出发展“东部经济走廊”等战略。中国在汽车制造、农业技术、食品加工、航空物流、数字经济等方面具有比较优势，在旅游方面是泰国最大的游客来源国，在其他方面与泰国发展方向吻合，因此泰国“十大重点产业”等战略的提出对中泰深化经济合作具有较大的正面意义，可与“一带一路”倡议和国际产能合作战略进行有效对接，如果时机把握得当，可对中国产业转移和升级换代产生积极影响。

（4）泰国国情、政治制度和法律体系均与中国不同，办事方式和效率不同，中国企业进入泰国投资前

一定要将有关情况全面摸清，做好充分准备后再进行投资。例如泰国人力资源的使用问题。泰国人力资源成本虽低于欧美日，但高于中国，且组织纪律性、生产效率总体比中国工人低。环保问题。泰国对于环保的要求较高，社区民众及个别非政府组织（NGO）对于投资项目的影响力较大，有时甚至产生决定性影响。如何提高技术工艺，满足泰国环保标准，同时妥善处理与周边社区及NGO组织的关系是企业入泰投资必须考虑的重要课题。

（二）投资过程注意的事项

（1）了解贸易管理体制、了解泰国法律法规，依法经营。泰国贸易管理有关法律法规有《货物进出口控制法》、《关税法》、《出口商品标准法》、《反倾销和反补贴法》、《外商经营企业法》、《直销贸易法》、《外汇管理法》和《商业竞争法》等。泰国负责贸易管理的部门有商业部和财政部海关厅。中国企业与泰国进行贸易活动需了解清楚这些法律法规，了解清楚经营商品是否受限、关税如何、有无技术性贸易壁垒等。中国企业在泰国开展业务时，了解和遵守当地有关法律法规和政策规定，做到依法经营。必要时聘请当地律师，避免陷入一些不必要的法律纠纷。

（2）实施本土化经营策略。本土化是跨国公司生存发展的重要经营策略，只有实施本土化经营和属地化管理，企业才能更加熟悉当地市场情况，适应市场变化，增强对项目的管控能力，从而降低成本，提高竞争力。如经营观念本土化、运作方式的本土化及人才本土化等。

（3）建立投资风险评估与预警机制。中国企业在泰国投资过程中可能随时都会出现风险问题，中国政

府虽然为中国企业的海外投资搭建起评估与预警的信息平台，但目前，中国国内尚未有专门针对企业在海外敏感地区投资而建立的评估预警机制，所以中资企业在泰国开展投资合作时，要根据泰国的实际情况，客观地评估潜在风险，有针对性地制定和完善内部紧急情况预警机制，包括安全预警、应对各种风险的预案、突发事件应急处置等工作制度，并由专人负责。能及时、定期对员工进行必要的安全教育，不断强化员工安全意识，并设专人负责安全生产和日常的安全保卫工作，投入必要经费购置相应的安全设备，给员工购买保险，确保员工在泰国工作期间的人身健康和财产安全。

五、中国企业对泰国投资的对策建议

(1) 处理好与政府相关部门、工会以及当地居民的关系。在泰中国企业应严格依法经营，与政府相关部门官员保持良好沟通；妥善处理好与工会的关系，做到知法、守法、沟通及和谐；处理好与泰国当地居民的关系，如积极聘用当地人员参与企业管理，既可提升企业本土化水平，补齐中资企业与当地政府机构打交道的短板，又可增加当地就业，提升当地居民收入水平，为企业发展创造和谐的社区氛围。把企业当作社区的一员，投入一定的人力和资源关注当地民众关心的问题，主动参与社区的公益事业和救灾活动，拉近与当地居民的距离，这将有利于企业在泰国投资的持续性，也使得投资国政府及民众更加接受中国企业。

(2) 尊重当地风俗习惯。每个国家和地区都有着其独特的社会人文环境。企业投资落地泰国就属于本

土企业了，到泰国投资企业务必了解并适应泰国国情，入乡随俗，企业经营者应先把自已定位成是一个泰国人，以泰国人的思维模式管理企业，有些要改变的也需要在尊重当地习俗的前提下，先融入再看机会渐进式改变，虽然这对于中方企业经营者和外派员工而言，融入当地的生活，学习当地的语言，接受当地的习惯是一种挑战，但当中资企业了解和尊重当地的社会人文环境，融入当地的生活，这对企业处理劳资关系、提高员工稳定性有着重要的帮助。同时，中资企业重视自身企业文化的建设和培养，利用中国企业独特的管理文化来感染当地人，实现双方文化的融合，促进企业和谐发展也有一定的作用。

(3) 中国企业在泰国开展投资合作，不仅要努力发展业务，还要承担必要的社会责任。1) 关注热点：要关注业务发展带来的资源、环境、劳工、安全以及社会治理等问题，以免引起当地居民的反感和抵制。由于泰国实行较为严格的劳动用工制度，因此，诸如工薪待遇、工作环境、加班时限等劳工问题要引起企业的高度重视。2) 安全生产：要增强安全生产意识，强化基础管理，尤其是在建筑、矿山、危险化学品等高危行业的中资企业，一定要做好防范，避免安全生产事故发生。3) 社会公德：中国企业和工作人员，要知法守法，入乡随俗，不做违反当地法律和社会公德的事情。

(4) 中国企业在海外经营时难免会遇到各种各样的困难，一旦企业遇到经济纠纷时，可寻求法律保护，如当地聘请律师及向泰国信誉好的专业咨询公司进行法律、税务、人力等咨询；若遭遇突发事件时，除向中国驻泰使领馆、公司总部报告以外，应及时与当地

政府有关机构进行联系，取得支持，将产生的不良后果降到最低。

参考文献：

- Han, L.N. (2017). 《Zhongguo qiye zai Taiguo zhijie touzi wenti yanjiu》. Heilongjiang University.
- Huang, H. & Chen, M.F. (2015). 《Zhongguo qiye zai Taiguo zhijie touzi xianzhuang ji zhengzhi fengxian yanjiu》. *Local Finance Research*, (11), 28-35.
- Liu, W. (2018). 《Zhongguo dui dongmeng guojia zhijie touzhi de fengzian ji fangfan yanjiu》. *Journal of Guangxi University of Finance and Economics*, (3), 24-32.
- Shi, G.D. & Li, R.L. (2016). *Taiguo zhengzhi tizhi yu zhengzhi xianzhuang*. Suzhou: Suzhou Daxue ChuBanShe.
- Yu, H.C. (2017). 《Zhongtai zhanlue hezuo mianlin de jiyu、tiaozhan yu duice》. *In the Modern World*, (9), 62-65.
- Zhang, S.X. (2017). *Taiguo falv zhidu gailun*. Sichuan: Xinan Jiaotong Daxue ChuBanShe.
- Zhou, X.C. (2016). 《Zhongguo dui Taiguo zhijie touzi hangye fenbu yanjiu》. *Around Southeast Asia*, (5), 41-45.

Differences in Similarities: Love Sick and Heroin-Are you addicted?

Usama Mahapasuthanon

Business Chinese Department, Faculty of Arts,
Assumption University. E-mail: owlie2001@gmail.com

(received 24 January, 2022) (revised 27 April, 2022)

(accepted 3 May, 2022)

Abstract

This article is to study comparatively the boys' love narratives in Thai and Chinese yaoi novels – namely *Lovesick* and *Heroin – Are you addicted?*. It focuses on the development, nature, acceptance and tendency of such relationships in each different social and political context. Applying the critical discourse analysis method, the study found that in both novels all the male protagonists are good-looking, capable and normal men who do not have the same sex affection. Rather, they are quite prejudiced against gay's love. However, they unintentionally turned to develop such relationships over time. It became the romantic love, holding love for love's sake. The main couple in Thai context tends to get more acceptance and

be happier than the other couple in Chinese context. Yet, the narrative of the main couple in the Chinese yaoi novel implies the criticism of the state's authority, the resistance and challenge against patriarchal ideology of Chinese society. Besides, the romantic relationship of both couples in the two novels are also depicted as the ideal romantic relationship of the individuals in the new generation, when the neoliberalism has been sweeping all over the world.

Keywords: “y”novels; Yaoi; Boy’s Love (BL); Danmei; patriarchy

ความเหมือนที่แตกต่าง : Love Sick ชุลมุนกางเกงน้ำเงิน และ คุณเสพติด 'ความรัก' หรือเปล่า (Heroin- Are you addicted?)

อัสมา มหาพสุธานนท์¹

สาขาภาษาจีนธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

อีเมล owlie2001@gmail.com

วันรับบทความ 24 มกราคม 2565 วันแก้ไขบทความ 27 เมษายน 2565

วันรับตีพิมพ์บทความ 3 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบเรื่องเล่าของชายรักชายใน
นิยายคัตสรรแนวยาโออิ (yaoi) ของไทยและจีนเรื่อง *Love Sick*
ชุลมุนกางเกงน้ำเงิน และเรื่อง *คุณเสพติด 'ความรัก' หรือเปล่า?*
(*Heroin Are you addicted?*) ซึ่งมีชื่อจีนว่า 你丫上瘾了! โดย
เน้นประเด็นพัฒนาการและลักษณะความสัมพันธ์ การยอมรับและ
แนวโน้มของความรักระหว่างชาย-ชายในบริบททางสังคมและ
การเมืองที่แตกต่างกัน โดยใช้วิธีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
(critical discourse analysis) ผลพบว่า ในนิยายทั้งสองเรื่องนี้ ตัว
เอกชายทั้งหมดคือชายแท้ หน้าตาดี มีความสามารถและไม่ได้ขึ้น
ขอบเพศเดียวกัน ดิฉันจะมือคิตต่อความรักแบบชายรักชาย ก่อนจะ
พัฒนาไปมีความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยไม่ได้ตั้งใจและกลายเป็นความ

¹ อาจารย์ ดร.อัสมา มหาพสุธานนท์ อาจารย์ประจำสาขาภาษาจีนธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

รักโรแมนติกที่มีรักเพื่อรัก โดยในบริบทของไทย คู่ของตัวเอกมีแนวโน้มจะได้รับการยอมรับและมีความสุขมากกว่าคู่ในบริบทของจีน ในขณะที่เรื่องเล่าของคู่ตัวเอกในนิยายวายจีนแฝงนัยของการวิพากษ์อำนาจรัฐและการต่อต้านทำทนายแนวคิดปีศาจปีศาจของสังคมจีน นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ฉันคนรักของตัวเอกชายในทั้งสองเรื่องนี้ยังเป็นเสมือนภาพแทนความสัมพันธ์รักในอุดมคติของปัจเจกชนรุ่นใหม่ในกระแสเสรีนิยมใหม่ที่กำลังพัดพาไปทั่วโลกอีกด้วย

คำสำคัญ: นิยายวาย ยาโออิ บอยส์เลิฟ ดานเหม่ย ปีศาจปีศาจ

1. บทนำ

นิยายยาโออิ (yaoi) มีต้นกำเนิดมาจากมังงะ (manga) ประเภทหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมในศตวรรษที่แล้วของญี่ปุ่น คือ โชโจมังงะ (Shojo) ซึ่งในไทยมักเรียกว่าการ์ตูนตาหวาน เป็นมังงะสำหรับเด็กสาว มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรักระหว่างเด็กสาวสวยและเด็กหนุ่มหล่อ ผู้สร้างมังงะประเภทนี้มักเป็นผู้ชาย ต้นทศวรรษ 1970 มีกลุ่มผู้สร้างมังงะหญิงเริ่มเขียนมังงะที่มีแก่นเรื่องความรัก มิตรภาพ โรแมนติกระหว่างเด็กหนุ่มรูปงาม มังงะแบบนี้เรียกว่า โชเน็นไอ (Shounen Ai) ซึ่งมีความหมายว่า boy love ปลายทศวรรษนี้ ศิลปินหญิงในกลุ่มนี้บางคนเริ่มสร้างมังงะเน้นความสัมพันธ์ชายรักชาย และมีฉากเพศสัมพันธ์ที่เปิดเผย ซึ่งถือเป็นจุดกำเนิดนวนิยายยาโออิขึ้น คำว่ายาโออินี้เป็นคำย่อพยัญชนะตัวแรกจากกลุ่มคำภาษาญี่ปุ่นว่า Yama Nashi, Ochi Nashi, Imi Nashi ซึ่งหมายความว่า ไม่มีจุดต้นตอ ไม่มีประเด็น ไม่มี ความหมาย เป็นคำที่ศิลปินหญิงกลุ่มนี้

ใช้บรรยายมั่งงะแนวนี่ของตน ต่อมาเป็นคำที่ผู้อื่นใช้เรียกมั่งงะแนวนี้อย่างเย้ยหยัน (Zhang, 2016, p. 249) แนวยาโออิจิเริ่มพัฒนาไปสู่ นิยายนอกเหนือจากงานศิลปะประเภทภาพอื่น ๆ ในทศวรรษที่ 1980 เมื่อทศวรรษ 1990 งานแนวนี้อีกได้ฝังรากแพร่หลายไปสู่เพื่อนบ้านในเอเชีย และยังขยายตัวไปตามการแพร่หลายของอินเทอร์เน็ตทั่วโลก (Jiang & Hao, 2020, p. 2)

งานแนวยาโออิจิเข้าสู่จีนราวปีค.ศ.1998 (Madill, 2020, p. 1) แฟนชาวจีนเรียกงานแนวนี้อีกว่า ตานเหม่ย (耽美 Danmei) ซึ่งเป็นคำอ่านภาษาจีนต่อตัวเขียนนี้ที่ออกเสียงเป็นญี่ปุ่นว่า ตันบิ (Tanbi) ซึ่งหมายถึงการแสวงหาความงาม หรือในภาษาจีนคือ การหลงใหลกับความงาม ปัจจุบัน ตานเหม่ยใช้หมายถึงนิยาย Boys' Love หรือ Girls' Love ซึ่งเว็บไซต์ไปตุ้ระบุว่าแตกต่างจากนิยายเกย์ตรงที่ตานเหม่ยจะเน้นความรักระหว่างหนุ่มหล่อหรือระหว่างสาวงาม แต่ในจีนที่แพร่หลายมากกว่าคือ Boys' Love และอยู่ในรูปของนิยายมากกว่างานภาพ โดยมีผู้แต่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีเว็บไซต์เฉพาะเพื่อเผยแพร่ผลงาน และมีนักอ่านส่วนใหญ่เป็นเด็กสาวชาวเมืองอายุระหว่าง 18-35 ปี (Madill, 2020, p. 2) จุดที่น่าสนใจคือ ผลสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่ของนักอ่านหญิงเหล่านี้ไม่ใช่กลุ่มคนรักร่วมเพศ (Zhang, 2016, p. 250)

สาเหตุหลักที่นิยายตานเหม่ยแพร่หลายและกลายเป็นกระแสหลักทางออนไลน์ นอกจากจะเป็นเพราะการแพร่หลายของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตแล้ว ยังมาจากการปฏิรูปของจีนในปลายทศวรรษ 1980 เมื่อจีนพยายามผสมผสานกับโลกยุคใหม่ ก้าวเข้าสู่ความ

เป็นพลเมืองโลกหลังสมัยสังคมนิยมของตนโดยสนับสนุนบางส่วน
ของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (neoliberalism) ทั้งในทางเศรษฐกิจและ
วัฒนธรรม ซึ่งมีความปรารถนา (Desire) เป็นปัจจัยสำคัญที่จะ
ขับเคลื่อนพลเมืองและประเทศจีนก้าวพ้นช่วงสังคมนิยมของตน
(Rofel, 2007) งานวิจัยพบว่า รัฐบาลจีนสนับสนุนการทำทุกอย่าง
ให้เป็นธุรกิจและไม่เป็นการเมืองในทุกกิจกรรมในสังคมนี้ออกเพื่อสร้าง
ภาพลักษณ์ใหม่ (Zhao, 2020, p. 463) ดังนั้นบริโภคนิยม ปัจเจก
ชนนิยม และวัฒนธรรมประชานิยมจึงเฟื่องฟูอย่างรวดเร็ว

แต่ถึงแม้รัฐบาลจีนจะให้เสรีภาพและการสนับสนุนดังกล่าว
แต่รัฐและสังคมนี้อีกยังเหนียวแน่นอยู่กับแนวคิดปิตาธิปไตยอีกด้วย
จึงมีเหตุการณ์ที่นักเขียนตายนอกรีตของจีนถูกจับ หรือต่อต้านอยู่
เนื่อง ๆ เพราะเผยแพร่เนื้อหาส่วนล่อแหลมของชายรักชายอย่าง
เปิดเผย (Zhang, 2016, p. 250) นักเขียนและนักอ่านตายนอกรีตจึง
ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากทั้งสังคมนี้ออกแนวคิดปิตาธิปไตยและจาก
รัฐที่มีอำนาจเผด็จการ ต้องหาวิธีเอาเถิดเจ้าล่อกับอำนาจรัฐ ในการ
เขียนเรื่องแนวนี้จึงอาจมีการแทรกกลวิธีต่อรอง ต่อต้าน หรือ
วิพากษ์อำนาจของรัฐอยู่ในเนื้อหาด้วยเช่นกัน (Zhao, 2020;
Zhang, 2016)

ในไทย มังงะแนวยาโออิเริ่มแปลเข้าสู่ไทยเมื่อราว พ.ศ.2534
(นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2560, น. 190) ก่อนจะเริ่มพัฒนาเป็นแฟน
ฟิคหรือนิยายซึ่งเขียนจากการจินตนาการจับคู่ศิลปินวงดนตรีชาย
ล้วนจากเกาหลีหรือญี่ปุ่น แฟนฟิคมีผู้อ่านกลุ่มเป้าหมายคือแฟน
คลับของวงเหล่านั้นที่เป็นผู้หญิงวัยรุ่นส่วนใหญ่ และในที่สุดแฟน

พิศก็กลายเป็นนิยายยาไอโอที่เน้นความสัมพันธ์โรแมนติกระหว่าง
หนุ่มน้อยรูปร่างงาม ในไทยนิยายยาไอโอมีชื่อเรียกที่แพร่หลายว่านิยาย
วายซึ่งย่อมาจากยาไอโอนั่นเอง ในยุคแรกนิยายวายก็เผยแพร่ผ่าน
เว็บไซต์ สร้างและเสพกันในวงแคบและยังไม่ค่อยเปิดเผย จนกระทั่ง
พุทธทศวรรษ 2550 นิยายวายได้แพร่หลายและกลายเป็นหมวด
หนังสือที่คนไทยซื้ออ่านมากที่สุด (นัทธนัย ประสานนาม, 2564, น.
2) ความนิยมนิยายวายทวีคูณขึ้นเมื่อมีการผลิตซีรีส์วายในปีพ.ศ.
2557

เป็นที่น่าสังเกตว่า การแพร่หลายของนิยายวายในไทยเริ่ม
จากวงเล็ก ๆ หลบซ่อนก่อนจะรู้จักกันกว้างขวางเปิดเผย มี
สำนักพิมพ์มากมาย มีละครแนวนี้ส่งออก และมีนิยายวายไทยที่ถูก
นำไปแปลเป็นภาษาอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน นักเขียนและนักอ่านนิยาย
วายของไทยไม่มีความกดดันจากอำนาจรัฐเมื่อเทียบกับจีน มีเพียง
ความเข้าใจผิดที่คนส่วนใหญ่คิดว่านิยายวายก็คือนิยายเกย์และ
ความกดดันจากสังคมไทยที่คนส่วนใหญ่มีค่านิยมว่า “ทนได้แต่ไม่
ยอมรับ” หรือ “รับได้แต่ไม่สนับสนุน” (กฤตพล สุธิภัทรกุล, 2563,
น. 1) ซึ่งยังไม่รุนแรงเท่ากับจีน จึงอาจทำให้นิยายวายของไทยส่วนใหญ่
ไม่ได้แฝงการวิพากษ์ ต่อรองหรือต่อต้านรัฐเสียเท่าไร

ในบทความนี้จะเรียกนิยายตานเหมยของจีนและยาไอโอของ
ไทยโดยใช้คำว่านิยายวาย

นิยายวายของไทยที่เลือกมาศึกษาในบทความนี้คือ *Love Sick ซุลมุนทางเงงน้ำเงิน* ของ Indrytimes ซึ่งเขียนครั้งแรกลงใน
เว็บไซต์ Dek-D.com ในระหว่างปีพ.ศ.2551-2554 (ในบทความ

จากนี้จะใช้แค่ชื่อ *Love Sick*) และ ของจีนคือเรื่อง 你丫上瘾了! ซึ่งมีชื่อเรื่องอังกฤษว่า *Heroin-Are you addicted?* และ แปลไทยว่า *คุณเสพติดความรักหรือเปล่า* ของไฉจี้ตัน (柴鸡蛋) เขียนขึ้นในปีพ.ศ.2558 (ในบทความจากนี้จะใช้แค่ชื่อ *Heroin*)

นิยายวายทั้งสองเรื่องนี้ถูกนำมาศึกษาเปรียบเทียบเพราะต่างเป็นนิยายที่ถูกนำมาดัดแปลงเป็นซีรีส์วายแสดงความสัมพันธ์โรแมนติกระหว่างหนุ่ม ๆ อย่างเปิดเผยเรื่องแรกในทั้งไทยและจีน โดย *Love Sick* ออกฉายในปีพ.ศ.2557 และประสบความสำเร็จจนเกิดกระแสการสร้างซีรีส์วายและภาพยนตร์วายจำนวนมากในไทย ตามมา (นัทธนัย ประสานนาม, 2564, น. 4; จเร สิงหโกวินท์, 2560, น. 158) เรื่อง *Heroin* ดัดแปลงเป็นซีรีส์ชื่อ *Addicted* ออกฉายทางช่องสตรีมทีวี IQIYI ในวันที่ 29 มกราคม 2559 ซึ่งมีผู้ชมถึง 10 ล้านวิวในวันแรกหลังออกอากาศ ซีรีส์ถูกห้ามออกอากาศก่อนที่จะฉายจบในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ปีเดียวกัน ทางช่องทีวีก็กล่าวว่าเป็นรายการที่มีผู้ชมสูงสุดอันดับสองของช่อง (Campbell, 2016) ซีรีส์เรื่องนี้จุดกระแสให้ผู้ติดตามนิยายวายของจีนเพิ่มมากขึ้นทั้งในและนอกประเทศ นอกจากนี้แล้วนิยายวายทั้งสองเรื่องยังมีตัวเอกเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย แก่นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของพวกเขาในวัยเรียน ในเรื่อง *Heroin* มี 2 ภาค แต่ในที่นี้เลือกศึกษาเฉพาะภาคแรก เพราะในภาคสองนั้นเป็นเรื่องของตัวเอกเมื่อทำงานแล้ว

การศึกษาเปรียบเทียบในบทความนี้ใช้วิธีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของ นอร์แมน แฟร์เคลาฟ

(Norman Fairclough, 1995) ซึ่งวิเคราะห์ว่าททกรรมและความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ เช่น อุดมการณ์ อำนาจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม เป็นต้น การศึกษาแนวนี้จะวิเคราะห์ตัวบท ปฏิบัติการทางวาทกรรม และบริบททางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสามองค์ประกอบนี้ก่อนจะตีความออกมา

จากการศึกษา พบว่าถึงแม้สังคมไทยและจีนในศตวรรษนี้จะเปิดกว้าง ได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์แล้ว แต่มุมมองที่ผู้คนมีต่อความรักระหว่างชาย-ชายยังคงเป็นแง่ลบซึ่งส่งผลต่อการเริ่มความสัมพันธ์ของคู่ตัวเองทั้งสองคู่ ส่งผลต่อการนิยามความสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวเอง และต่อพัฒนาการ การยอมรับ รวมทั้งการคลี่คลายของความสัมพันธ์ดังกล่าว ทว่าวาทกรรมบางอย่างในสังคมไทยส่งผลให้คู่เองใน *Love Sick* มีแนวโน้มการคลี่คลายที่มีความหวัง แตกต่างจากคู่เองของจีน อย่างไรก็ตาม ทัศนคติดังกล่าวยังขบเน้นให้เห็นถึงชัยชนะของอุดมการณ์รักโรแมนติก โดยเฉพาะในแง่ความรักเพื่อรัก ในทั้งสองสังคม ในสังคมไทยอุดมการณ์รักโรแมนติกผสมผสานกับวาทกรรมหลักดังกล่าวของไทยอย่างไรก็ดี โทนเรื่อง *Love Sick* จึงออกสบาย ๆ สะท้อนชีวิตนักเรียนมัธยมปลายฐานะปานกลางถึงดีในโรงเรียนเอกชน เผยลักษณะสังคมบริโภคนิยมและปัจเจกนิยมอย่างเด่นชัด ชัยชนะของอุดมการณ์รักโรแมนติกใน *Heroin* บอกถึงการก้าวผ่านอดีตสังคมนิยมที่ซึ่งความรักที่ยิ่งใหญ่คือความรักในมวลชน ความรักโรแมนติกเป็นสัญญาณของสังคมศักดินา (Zhang, 2017, p. 278) ความรักโรแมนติกในเรื่องให้ภาพลักษณ์จีนใหม่ ฉายภาพปัจเจกชนที่ก้าวเข้าสู่กระแสเสรีนิยมใหม่

แผนการทำทนายแนวคิดปีตารีปไตยในสังคมจีนอีกด้วย นอกจากนี้ ลักษณะความสัมพันธ์ของคู่รักชายในนิยายทั้งสองยังแตกต่าง ไหล่ สิ้น และไม่ยึดติดกับบทบาทที่ผูกติดกับเพศสภาพหรือเพศวิถีในแบบ ความสัมพันธ์ชายหญิงในชนบทปีตารีปไตยอีกด้วย

2. Love Sick ชุลมุนทางเกงน้ำเงิน

เรื่องเกือบทั้งหมดบอกเล่าผ่าน โน้ (นภัทร นวจินดากานต์) ซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 และเป็นประธานชมรมดนตรี ในปีนี้ของโรงเรียนเอกชนชายชื่อดัง ฉากหลังของนิยายเรื่องนี้ สถานที่ต่าง ๆ ซอยบ้าน เหตุการณ์ประจำปีของโรงเรียนถูกบรรยาย ตามจริง ค่อนข้างละเอียด ให้ความรู้สึกสมจริง โนม่นำให้ผู้อ่านรู้สึก เหมือนกำลังอ่านบันทึกเรื่องจริงของคนจริง ๆ โน้เป็นเด็กหนุ่มหน้าดี มีผมทรงสกินเฮด ผิวขาวจืด ปากแดงเสมอ เป็นคนร่าเริง เป็นที่รัก ของเพื่อน รุ่นพี่และรุ่นน้อง แต่ก็มีเสน่ห์กับนักเรียนหญิงโรงเรียน คอนแวนต์ที่อยู่ใกล้กันด้วย โน้ติดจะซื่อกว่าเพื่อน ๆ ของตน รูปลักษณ์ของโน้ที่บรรยายเป็นพิมพ์นิยมของตัวเองฝ่ายรับที่ใน นิยายวายจะเรียกว่า นายเอก หรือเคะซึ่งย่อมาจากอุเคะ (uke) ใน ภาษาญี่ปุ่น (ซึ่งหมายถึงการเป็นฝ่ายรับในเรื่องบนเตียงอีกด้วย) ตัวละครเอกอีกตัวซึ่งจะเป็นฝ่ายรุกที่ในนิยายวายจะเรียกว่า พระเอก หรือ เมะซึ่งย่อมาจาก เซเมะ (seme) ในภาษาญี่ปุ่น ใน นิยายเรื่องนี้คือ ปุณณ์ ภูมิพัฒน์ ซึ่งมีรูปลักษณ์ และอุปนิสัยตาม พิมพ์นิยมของฝ่ายรุก คือ หน้าตาดี ไปไหนมีแต่คนชอบมอง ตัวสูง กว่าโน้เล็กน้อย ถึงจะดูผอมแต่แรงมากกว่าโน้เสมอ มีความสามารถ

มากกว่าทั้งเรื่องเรียนเก่งกว่า ตำแหน่งทางกิจกรรมก็สูงกว่า คือเป็น
เลขาฯสถานักเรียนสองปีซ้อน เป็นที่รักและวางใจของอาจารย์
รวมถึงฐานะครอบครัวที่เป็นบ้านผู้ดี พ่อมีตำแหน่งทางการเมือง
ในขณะที่โน้เป็นลูกของพ่อแม่นักธุรกิจ โน้ขับมอเตอร์ไซค์ แต่ปณณ์
ขับรถยนต์ส่วนตัว

เรื่องราวเริ่มต้นขึ้นเมื่อโน้ต้องขอความช่วยเหลือจากปณณ์
เกี่ยวกับเรื่องของชมรม ปณณ์มีข้อแลกเปลี่ยนว่า โน้ต้องช่วยเป็น
แฟนปณณ์เพื่อตบตาน้องสาวของปณณ์ที่เป็นสาววาย ในความเป็น
จริงคือปณณ์ที่รู้จักโน้ห่าง ๆมาตั้งแต่ชั้นประถมแล้วชอบความร่าเริง
ของโน้ อยากลองสนิทดูเล่น ๆ ทั้งนี้เพราะทั้งคู่ต่างมีแฟนเป็น
นักเรียนหญิงโรงเรียนคอนแวนต์กลุ่มเดียวกัน แฟนของปณณ์สวย
สง่า มีฐานะเหมาะสมกับปณณ์ชื่อเอม แฟนของโน้ชื่อยูริ แต่เมื่อ
ปณณ์กับโน้ได้ใช้เวลาร่วมกันไม่นาน โน้ก็เกิดความรู้สึกหงวุ่นและ
ผูกพัน ส่วนปณณ์ก็รู้สึกอยากมีโน้จริง ๆ จนทั้งคู่ล่องไปสู่
ความสัมพันธ์ทางกายที่ปณณ์เป็นผู้เริ่ม แต่แล้วทั้งคู่ก็ตกลงที่จะต้อง
ไม่ล้ำเส้นกันอีก เพื่อแฟนของแต่ละคน เหตุการณ์พลิกผันเมื่อโน้รู้
จากเพื่อนต่างโรงเรียนว่า เอมเป็นเด็กเที่ยวที่นอนกับผู้ชายไม่ซ้ำหน้า
ในที่สุดปณณ์ก็รู้เรื่องนี้โดยบังเอิญจึงเลิกกันไป ในระหว่างนี้ก็มี
กิจกรรมโรงเรียนอีกหลายอย่างที่ทำให้ทั้งสองได้ช่วยเหลือ สนธิ
สนมอยู่ด้วยกัน จนโน้ตัดสินใจบอกเลิกกับยูริ เพราะที่จริงแล้วโน้ไม่
เคยคิดกับยูริแบบนั้นเลย แต่เป็นแฟนกันเพราะโน้ไม่อยากจะหักหน้ายูริ
ที่ทักท้วงบอกใครต่อใครแล้วว่าเป็นแฟนกัน อีกทั้งยูริก็เป็นคนนิสัยดี
ในความคิดของโน้ ไม่นานยูริก็รู้โดยบังเอิญว่าคนที่โน้ชอบคือปณณ์

เพราะเธอเข้าไปเห็นฉากที่ทั้งสองกำลังจูบกันพอดี ในระหว่างที่เริ่มคบจริงจังกับปุณณ์ โน้ซัดเงิน ไม่กล้าที่จะยอมรับกับเพื่อน ๆ เรื่องปุณณ์ กว่าจะยอมรับก็เมื่อใกล้จะจบชั้นปีการศึกษาแล้ว เรื่องนี้ตรงข้ามกับปุณณ์ที่ตามรุก หวง เปิดเผย และยอมรับความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ แม่เมื่อถูกบีบคั้นจากพ่อให้คบกับผู้หญิงตามที่ครอบครัวเลือกให้ ปุณณ์ก็หาวิธีที่จะบอกพ่อต่อหน้าโน้ว่าตนมีคนรักแล้วเพื่อสร้างความสบายใจให้โน้ เพียงแต่ไม่ได้บอกพ่อว่าคนรักของตนเป็นผู้ชาย เรื่องจบลงที่ปุณณ์ โน้ กลุ่มเพื่อนสนิท ไปออกค่ายคณะเภสัช และพบกับยูริและเพื่อน ๆ จากโรงเรียนเดียวกันของเธอ เหตุการณ์ในค่ายทำให้ยูริได้ทบทวนตัวเองและกลับมาปรับความเข้าใจกับโน้ยอมรับโน้ในทุกอย่างที่โน้เลือกจะเป็น และทั้งสองกลับมาเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันอีกเหมือนเดิม ขณะเดียวกันโน้ก็ล้ายอมรับกับคนอื่นแล้วว่าปุณณ์เป็นแฟนโน้

3. คุณเสพติด ‘ความรัก’ หรือเปล่า? Heroin – Are you addicted?

นิยายวายจีนเรื่องนี้เล่าโดยใช้มุมมองแบบผู้เล่าเรื่องรู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่าง ผู้อ่านจึงจะเห็นความรู้สึกของทุกคนและปัจจัยต่าง ๆ ในเรื่องอย่างละเอียด

ตัวเอกของเรื่องนี้คือกู่ไห่และไป่ลั่ววิน ทั้งคู่หน้าตาดี รูปร่างสูง กำยำ โดยเฉพาะกู่ไห่ซึ่งมีร่างกายที่แข็งแรงกว่า ทนทานกว่าและพลังกำลังมากกว่าไป่ลั่ววิน เพราะเขาเติบโตในค่ายทหาร พ่อของเขา กู่เว่ยถึงเป็นนายพล ปู่ของเขาก็เป็นผู้นำกองทัพคนหนึ่งที

เสียชีวิตอย่างกล้าหาญขณะปฏิบัติหน้าที่ ทั้งหมดนี้ทำให้ครอบครัว
ของเขาได้รับสิทธิพิเศษหลายอย่าง มีฐานะ อำนาจ รวมถึงตัวกู๊ให้
เองซึ่งถึงแม้จะอายุเพียง 17 ปี แต่ก็เป็นที่ยำเกรงต่อเหล่าทหารใน
ค่าย เพื่อน ๆ และคนอื่น ๆ ที่รู้ฐานะของเขา ไปแล้วอินมาจาก
ครอบครัวคนธรรมดา พ่อเป็นนายช่างที่รายได้ชักหน้าไม่ถึงหลัง
ฐานะของครอบครัวเช่นนี้จึงทำให้แม่ของเขาทิ้งพ่อและเขาไปตั้งแต่
เมื่อเขายังเด็ก ไปแล้วอินจึงเติบโตขึ้นมากับปู่ ย่าและพ่อ เขาต้องช่วย
ดูแลปู่และย่าที่ป่วยทั้งคู่ ในขณะที่เดียวกันเขาตั้งใจเรียนและเรียนเก่ง
มากด้วยความหวังว่าสักวันหนึ่ง เขาจะทำให้ทุกคนได้อยู่ดีกินดี ใน
จีน โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ศักดิ์ศรีของ
ผู้ชายมักถูกตัดสินจากฐานะและสถานภาพทางสังคม (Bao, 2020,
p. 90) ถึงแม้จะนึกดูถูกพ่อของตนเองอยู่บ้างเพราะความยากจน
แทบไม่มีจะกินของที่บ้าน แต่เขาก็ยังคงรักพ่อมาก

สิ่งที่กู๊ให้และไปแล้วอินมีคล้ายกันคือทั้งสองสูญเสียแม่ตั้งแต่
อายุน้อย แม่ของกู๊ให้เสียชีวิตโดยที่กู๊ให้เข้าใจมาตลอดว่าพ่อเป็น
คนวางแผนเพื่อจะได้แต่งงานใหม่ ดังนั้นเมื่อพ่อเขาแต่งงานใหม่กับ
แม่ของไปแล้วอิน กู๊ให้จึงย้ายออกจากบ้านและย้ายโรงเรียนใหม่เพื่อ
อยู่ให้ห่างจากครอบครัวของตน เขาจึงได้พบกับไปแล้วอินที่โรงเรียน
ใหม่ ไปแล้วอินก็ชิงชิงแม่ของตนรวมทั้งครอบครัวใหม่ที่แม่แต่งเข้าไป
ทั้งสองต่างไม่รู้ว่าแต่ละฝ่ายได้เกี่ยวดองเป็นพี่น้องกันอีก อ้อ ๆ แล้ว

กู๊ให้สนใจไปแล้วอินเพราะลายมือสวยงามของเขา ความคลั่ง
ไคล้เรื่องลายมือเกิดมาจากพ่อของเขาที่บอกไว้ว่าลายมือสะท้อน
บุคลิกของเจ้าของ นอกจากนี้ยังเป็นเพราะไปแล้วอินกล้าตำหนิ และ

กล้าสั่งเขาเป็นคนแรก เมื่อกู่ไห่กลั่นแกล้ง ไปแล้วอินยังสามารถต่อกร
กลับได้เจ็บแสบพอกัน กู่ไห่สนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ และยิ่งทึ่งเมื่อสืบรู้
ว่าบ้านของไป่แล้วอินนั้นยากจนถึงแก่นซึ่งเป็นเรื่องที่เขาไม่เคยได้พบ
เจอหรือต้องทนลำบากเช่นนี้มาก่อน แต่ความลำบากนี้ก็กลับไม่
ขัดขวางความเก่งในการเรียนของไป่แล้วอินเลย จนเมื่อรู้ว่าต่างก็ขาด
ความอบอุ่นจากแม่เหมือนกัน เขาก็ตกหลุมรักไป่แล้วอินอย่างถอนตัว
ไม่ขึ้นเสียแล้ว เมื่อรู้ว่าไป่แล้วอินเลิกกับซือฮุย แฟนสาว เพราะไป่แล้ว
อินตระหนักถึงฐานะของตนที่แตกต่างจากซือฮุยซึ่งมีฐานะดี ไปเรียน
ต่อต่างประเทศได้ กู่ไห่จึงแกล้งทำเป็นคนจนอย่างที่สุดเพื่อจะได้
ใกล้ชิดและอาศัยอยู่บ้านเดียวกับไป่แล้วอินได้ จินลู่ ลู่ แฟนสาวของกู่
ไห่ไม่พอใจความสนใจที่เขามีต่อเพื่อนอย่างไป่แล้วอินมากเกินไป เธอ
จึงจ้างคนมาแกล้งนอนกับเธอคนเดียว กู่ไห่จึงได้โอกาสบอกเลิกกับ
เธอและหันมาดูแลไป่แล้วอินกับครอบครัวของเขาอย่างเต็มที่ ทั้งนี้
ส่วนหนึ่งเป็นเพราะครอบครัวของไป่แล้วอินให้ความรู้สึกรักอบอุ่นอย่าง
ที่เขาไม่เคยได้รับจากครอบครัวตัวเองมาก่อน การคอยดูแลเอาใจ
ใส่และการดูแลของกู่ไห่เองก็ทำให้หัวใจที่อ่อนล้าของไป่แล้วอินอบอุ่น
จนในที่สุดก็ผ่านด่านในใจที่พ่อและแม่ของทั้งสองฝ่ายแต่งงานกันได้
ทำให้กู่ไห่มีฐานะดีไปได้ ทั้งสองได้เรียนรู้กันและกันในห้องชุดของ
กู่ไห่ จนเมื่อต้องผ่านอุปสรรคที่ซือฮุยบินกลับมาเพื่อหาทางพาไป่แล้ว
อินไปเรียนต่างประเทศด้วยกันแล้วนั่นเอง ไป่แล้วอินจึงยอมรับกู่ไห่
เต็มตัว ถึงแม้เขาจะถูกข่มขืนโดยกู่ไห่ต่อหน้าซือฮุย แต่เขาก็อภัยให้
ได้ด้วยความตระหนักว่าตัวเองรักกู่ไห่แล้วนั่นเอง จากนั้นก็เป็นการ
เอาคืนระหว่างคนทั้งคู่ ไป่แล้วอินรักกู่ไห่ที่บนเตียงจนกู่ไห่ได้รับ

บาดเจ็บเหมือนไปลั่ววิน แต่ทั้งนี้ก็ด้วยความยินยอมพร้อมใจที่
อยากจะไถ่โทษของกู่ไห่เองด้วย ในที่สุดไปลั่ววินก็เรียนรู้ที่จะรักและ
ปกป้องกู่ไห่โดยพยายามสืบหาสาเหตุการตายของแม่ของกู่ไห่
จากนั้นทั้งสองก็เผชิญการกีดกันจากกู่เว่ยถึงที่ยอมชังกู่ไห่ในอุโมงค์
แคบ ๆ ไม่ให้กินน้ำหรืออาหารในท่ามกลางอากาศหนาวเย็น ทั้งคู่
หลบหนีไปที่เบต จนเมื่อกู่เว่ยถึงยอมเลิกรา ทั้งคู่จึงกลับมาปักกิ่ง
และเตรียมตัวเข้ามหาวิทยาลัยด้วยกัน แล้วกู่ไห่ก็ประสบอุบัติเหตุ
รถยนต์ที่ลูกพี่ลูกน้องของเขาตั้งใจจะสร้างเรื่องให้ไปลั่ววินตาย แต่
กลายเป็นกู่ไห่ขับแทนและโถมตัวเข้าปกป้องไปลั่ววินเมื่อเกิดอุบัติเหตุ
จนตัวเองบาดเจ็บสาหัส ไปลั่ววินจึงจำใจจากลาเพราะไม่ยอมทำให้
ครอบครัวของกู่ไห่แตกร้าวยิ่งไปกว่านี้

4. พัฒนาการและลักษณะความสัมพันธ์ การยอมรับและแนวโน้ม ของความสัมพันธ์ระหว่างชาย-ชายในนิยายวายทั้งสอง

4.1 *Love Sick* ชุลมุนกางเกงน้ำเงิน

ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชายในนิยายวายจะถูกแบ่งออกเป็น
ฝ่ายรุก และ ฝ่ายรับ ในเรื่อง *Lovesick* ฝ่ายรุก (ซึ่งต่อจากนี้จะเรียก
พระเอก) คือ ปุณณ์ ภูมิพัฒน์ และฝ่ายรับ (ซึ่งต่อจากนี้จะเรียกนาย
เอก) คือ โน้ ปุณณ์ ขอน้ เป็นแฟนก่อน เพราะ

“ โน้คนที่ผมคิดเสมอว่าถ้าเจอเด็กผู้หญิงแบบนี้นิ่งจะดีไม่น้อย
.....อยากให้อेमสดใส่ได้เท่าโน้ ถึงจะโวยวายกระซอกโสกฮาก
ทำตัวหนักเลงโตไปบ้าง แต่ดวงตากลมแป้นนั้นฉายแววเป็นมิตร
และมีความจริงใจอยู่เต็มเปี่ยม” (น.141 เล่ม 1)

เป็นปณณที่คิดลึกซึ้งทางกายกับโน้ก่อน

“ กูมันเขี่ยที่บริสุทธิใจกับมึงไม่ได้.....กูยังต้องห้ามใจอย่างหนัก
ไม่ให้ตัวเองสัมผัสมึง.....” (น.107 เล่ม 1)

เป็นฝ่ายรุกบนเตียงก่อนในที่สุด และยังคงเป็นปณณที่ไม่กลัว
ว่าใครจะรู้ถึงเรื่องของทั้งสองคน

“ ปณณไม่เห็นอายุใครเลยเรื่องคบกับผม ผมเห็นเพื่อนแซวมันก็
ยิ้มกลับ ไม่มีที่ท่าเป็นเด็อดเป็นร้อนเหมือนผมสักที ” (น.63
เล่ม 2)

ปณณยังกล้าพาโน้ไปดูตุนสารภาพกับพ่อว่ามีแฟนแล้ว

“ ปณณตอบพ่อไม่ได้หรอก...เขาเป็นคนดีพอสำหรับปณณ
หรือไม่ แต่วันนี้เรารักกัน และปณณรักเขา.....และพ่อจะไม่วัน
ได้ยินคำว่าเสียใจที่เลือกเขาจากปากปณณ ไม่มีวันนั้น ” (น.
250 เล่ม 2)

โน้ ฝ่ายรับผู้ไม่เคยเริ่มความสัมพันธ์กับใครก่อน ยูริทักทัก
ให้โน้เป็นแฟนก่อนและประกาศไปทั่ว โน้ยอมตามน้ำเพราะเห็นว่ายูริ
ก็นิสัยดี และไม่อยากหักหน้ายูริ แต่เมื่อเป็นปณณ ถึงแม้โน้จะ
หลวมตัวไปเพราะความจำเป็น แต่โน้กลับเกิดความรู้สึกผูกพันจริง ๆ

“ ผมไม่แน่ใจว่า ความรู้สึกนั้นคือความรัก แต่ผมเป็นห่วงมัน
มาก และทุกครั้งขอแค่มิปณณอยู่ข้าง ๆ ผมก็ไม่เคยต้องการสิ่ง
ใด ” (น.233 เล่ม 1)

ความผูกพันดังกล่าวน่าจะเกิดจากการที่โน้ทบทวนปณณที่
เคยเห็นกันมาตั้งแต่ประณว่า

“ ปุณณ์เป็นมากกว่าคนเพอร์เฟกต์ ผมมองผ่านความเพอร์เฟกต์ด้านความสามารถต่าง ๆ ของปุณณ์ไปแล้ว.....ความเพอร์เฟกต์ของมันคือ การเป็นคนดี โดยที่ไม่ต้องอวดสรรพคุณอะไรในตัวเองเลย ปุณณ์มักจะปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างใส่ใจและอ่อนโยนเสมอ.....ดวงตาที่เปี่ยมด้วยความจริงใจและกล้าหาญ เหมอนั้นคือคำตอบ ปุณณ์เป็นมากกว่านั้นจริง ๆ ” (น.76-77 เล่ม 1)

โนไม่เคยชื่นชมยูริเช่นนี้ โนรู้สึกหึงหวงปุณณ์ แต่มีเพียงความเป็นสุขภาพบุรุษให้กับยูริเท่านั้น แต่ความรู้สึกที่โนมีต่อปุณณ์เป็นความรู้สึกต่อปุณณ์คนเดียว ไม่ใช่กับผู้ชายไหนก็ได้ เหมือนที่โนบอกยูริว่า ถ้าไม่นับปุณณ์แล้ว โนก็ยังชอบผู้หญิงสวย ๆ อยู่ดี โนมองความรักของตนว่า ไม่ใช่ชายรักชาย แต่เป็นรักเพื่อรักที่ชนะเพศสภาพ และเป็นเสรีภาพส่วนตัว เป็นเรื่องเคมีเฉพาะบุคคล โนนิยามความสัมพันธ์ของตนกับปุณณ์เมื่อเขาถูกจีบ นักเรียนหญิงที่อยากมาขอจีบเขากล่าวว่า

“ เป็นเกย์ไซ้มัย ”

“ ไม่มีคำตอบจากปากผม เพราะตลอดเวลาที่คบกับปุณณ์มา ผมไม่เคยนิยามหรือแม้แต่จะคิดว่าตัวเองเป็นอะไร ผมไม่เคยสนใจว่าความรักนี้ถูกจำกัดไว้ในรูปแบบไหน ผมแค่รู้ว่าตัวเองรักใคร และบางครั้งมันก็เจ็บปวดเมื่อได้กลับสู่โลกแห่งความจริงว่าความรักของพวกเขาช่างแตกต่าง ”

“ ผม.....ตอบเพียงสั้น ๆ ว่า ‘ผมเรียกมันว่าความรัก’ ” (น.293 เล่ม 2)

สำหรับโน้ เขาและปुณณ์ไม่ใช่เกย์ ความเป็นเกย์ถูกให้ภาพในนิยายว่าเป็นคนอื่น โน้ตกใจมากในตอนแรกเมื่อถูกปุณณ์ขอเป็นแฟน

“ กูไม่ใช่ตุ๊ด ไอ้สัตว์ ” (น.11 เล่ม 1)

“ตกลงมึงเป็นเกย์จริง ๆ เหรอวะ!.....มึงจะทำมิติมีรัยกูรีเปล่าเนี่ย !!! ” (น.14 เล่ม 1)

สำหรับโน้และเพื่อน ๆ เกย์คือคนอีกจำพวกหนึ่งซึ่งเขาและเพื่อน ๆ นึกถึงเฉพาะในแง่มุมกิจกรรมทางเพศ เขาจึงหลุดคิดในตอนแรกว่า “เสียทางด้านหลัง” หรือรู้สึกว่่า “ก้นเล็ก ๆ อันน่าทวงแหน” “ผมจะต้องเสียเอกราชให้ไอ้ปุณณ์เปล่า” (น.18 เล่ม 1) แม้แต่เพื่อน ๆ ของโน้ เช่นโอมเองที่ถามโน้เมื่อรู้เรื่องแฟนหลอก ๆ ว่า “อย่าบอกว่่ามึงไปขายตุ๊ดให้ไอ้ปุณณ์” (น.29 เล่ม1) ปุณณ์เองก็ปกป้องตัวเองกับโน้ในตอนแรกว่่า “.....ผมก็ไม่ใช่พวกแบบนั้นเหมือนกัน” (น.14 เล่ม 1) จิตนักเรียนหญิงที่อยากขอจีบโน้พูดถึงเกย์ว่่า “.....พวกเกย์น่าขยะแขยง.....” (น.300 เล่ม 2)

ถึงแม้ในที่สุตโน้และปุณณ์จะมีความสัมพันธ์ทางเพศด้วยเช่นกัน แต่โน้ก็ยังคงคิดว่าตนนั้นแตกต่างจากเกย์ เขารักปุณณ์เพราะความเป็นคนดีของปุณณ์ และเขารู้สึกเฉพาะกับปุณณ์ ไม่ใช่กับผู้ชายคนอื่น นี่คื้อุดมการณ์ความรักโรแมนติกที่รักสามารถเอาชนะได้ทุกอย่าง แม้แต่เพศสภาพ ความรักเพื่อรักคือรักที่บริสุทธิ์ การตัดสินใจที่จะมีอะไรกันของโน้และปุณณ์ ความแน่วแน่ที่ปุณณ์พูดกับพ่อ และการตัดสินใจบอกเพื่อน ๆ ถึงความสัมพันธ์ของตนกับปุณณ์ บ่งบอกถึงการเลือกของปัจเจกชน เสรีภาพส่วนบุคคล ความ

ปรารถนาที่จะยืนยันตัวตน ทั้งหมดนี้ผสมผสานกับวาทกรรมที่ทรงอิทธิพลอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันคือ “เป็นอะไรก็ได้ แต่ขอให้เป็นคนดี” (นฤพนธ์ ค้วงวิเศษ, 2560, น. 86) สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของปัจเจกชนรุ่นใหม่ในสังคมไทยที่เติบโตในกระแสโลกาภิวัตน์ ได้รับอิทธิพลจากลัทธิเสรีนิยมใหม่ ปัจเจกที่มีความเสรี ยินดีทำทุกอย่างเพื่อความรักที่บริสุทธิ์ เมื่อผนวกกับวาทกรรมดังกล่าวของสังคมไทย トラบเท่าที่คนรักอยู่ในกรอบของความเป็นคนดี โน้จึงกล้าเปิดเผยความรักของตน ถึงแม้ในสังคมไทยคนส่วนใหญ่ยังเห็นว่าความรักในคนเพศเดียวกันเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง แต่โน้ก็พร้อมแล้วที่จะร่วมทางไปกับปณณผู้ที่บอกพ้อว่าเขาจะไม่เสียใจกับความรักครั้งนี้

คำพูดของยูริในตอนจบสะท้อนทั้งความรู้สึกลึกซึ้งที่สังคมไทยมีต่อเกย์ อิทธิพลของอุดมการณ์รักโรแมนติก และวาทกรรม “คนดี” ที่เป็นกรอบและเป็นข้อแก้ตัวให้กับความปรารถนาของปัจเจกชนรุ่นใหม่ในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

“.....ยูไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าโน้จะเป็น...เฮ้อ เป็น.....”

“.....ไอ้ย ก็พูดได้ไงล่ะ!

“.....ยูนี้แหละที่น่าจะรู้ดี.....ไม่ว่าโน้จะรักใคร แต่โน้ก็ยังเป็นผู้ชายที่ดีที่สุดเหมือนเดิม.....” (น.307-308 เล่ม 2)

เมื่อยูริรู้ว่า โน้ยังชอบสาวสวย เธอข่มขู่ปณณว่าถ้าดูแลโน้ไม่ดี เธอจะแย่งเขาไปแน่ ความหมายโดยนัยก็คือ ที่เธอยอมตอนนี้ เพราะโน้รักปณณ และเพราะปณณเป็นสุภาพบุรุษที่ดีเหมือนโน้ เธอจึงยอมรับได้

ดังนั้น ความรักความปรารถนาซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนในยุคเสรีนิยมใหม่นี้ ไม่มีแบ่งเพศ และในสังคมไทย トラบเท่าที่ ความปรารถนาดังกล่าวอยู่ในกรอบของคนดี คนไทยรุ่นใหม่ในอนาคตเอง ก็อาจจะยอมรับหรือยอมรับกับความแตกต่างที่หลากหลายในยุคใหม่ได้ เพียงแต่นิยามของ “คนดี” ในสังคมไทยนั้นไหลลื่นไปตามบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์ การเมือง และปัจจัยจากภายนอก เช่น กระแสโลกาภิวัตน์ การยอมรับและแนวโน้มของความสัมพันธ์ชาย-ชายเช่นนี้ในสังคมไทยจึงมีบทสรุปที่ยังไม่แน่นอน

4.2 คุณเสพติด ‘ความรัก’ หรือเปล่า? Heroin – Are you addicted?

กู่ให้รู้สึกถึง และสนใจไปลั่วอินจากความสามารถและความกล้าต่อกรของเขา ต่อมาเมื่อพบว่าถึงแม้ครอบครัวของไปลั่วอินจะเป็นรากหญ้าที่พร้อมหักโค่นตลอดเวลา แต่มีความอบอุ่นในครอบครัว สิ่งนี้ขาดหายไปในครอบครัวที่มีฐานะและมีอำนาจของเขา เขาไม่เคยได้นั่งลงกินข้าวร่วมโต๊ะกับพ่อ หรือสนทนา หยอกล้อ เอ็ดตะโรกับพ่อมานานมากแล้ว ไม่เคยได้ร่วมฉลองเทศกาลสำคัญที่ครอบครัวต้องพร้อมหน้ากัน ยิ่งเมื่อแม่ของเขาเสียไป เขายังอยู่ลำพังและไม่มีใครกล้าสั่งสอนหรืออุ้มให้เขาดูแล เขาต้องเติบโตมาในค่ายของกองทัพ จนกระทั่งมาเจอไปลั่วอิน นี่เป็นครั้งแรกที่เขารู้สึกใส่ใจและห่วงใยอย่างจริงจัง เขาเริ่มเรียนรู้ที่จะรักผู้อื่น ถึงจะมีแฟนสาว จินลู่แล้ว แต่ความสัมพันธ์ของเขากับเธอเป็นเหมือนเธอเป็นผู้ตามและและคอยตอบสนองเขาคนเดียวเท่านั้น นี่เป็นความรักครั้งแรกที่กู่ให้รู้จักให้ ห่วงใย และหลงใหลจนถึงกับคลั่งไคล้

“ยังมีความหลงใหลอยู่รูปแบบหนึ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับเพศ.....
สวยงามจนทำให้หลงลืมความแตกต่างและความเข้ากันไม่ได้
ระหว่างคนสองคนไปจนหมดสิ้น” (น.151 เล่ม 1)

ไปลั่วอินซึ่งเจ็บแค้นแทนพ่อตลอดมาที่แม่ทิ้งพวกเขาไปเพื่อ
หาคนใหม่ที่รวยกว่า จึงรู้สึกต่อต้านการคบกับคนชั้นสูงเพราะ
ข้อสรุปที่เขาได้รับคือ ความรักไม่อาจเอาชนะชนชั้นได้ ความจริงที่
น่าเศร้าในสังคมจีนใหม่ที่เน้นระบบตลาด เพื่อไม่เสียศักดิ์ศรีไป เขา
จึงบอกเลิกกับสื่อฮู่ ลูกสาวข้าราชการที่มีเงินและออกไปเรียนต่อ
ต่างประเทศ ชีวิตที่ลำบากและต้องต่อสู้เพื่อตัวเอง เพื่อพ่อ ปู่และย่า
ตลอดมาทำให้เขาค่อย ๆ เสพติดการดูแลเอาใจใส่ของกู่ไห่ ผู้ซึ่งดูแล
แม้กระทั่งให้มือเท้าของเขาอุ่น ให้เขานอนถูกท่าเพื่อหายใจสะดวก
นอกจากนี้แล้วกู่ไห่ยังใส่ใจและไม่รังเกียจคนทั้งบ้านของเขา กู่ไห่
สามารถคุยกับย่าที่พูดไม่ค่อยเป็นภาษาแล้วได้ กู่ไห่อดทนกับความ
เลอะเทอะของปู่เขาได้ และยังช่วยให้พ่อของเขาได้ทำงานที่มีรายได้
ดีขึ้น ทำให้พ่อของเขายิ้มออกได้

“กู่ไห่ดูแลเอาใจใส่เขาโดยไม่มีข้อแม้ ยอมลงให้เขาตลอด ไม่เคย
เลยที่จะทำให้เขารู้สึกผิด เพียงแค่ช่วงเวลาหนึ่งสัปดาห์ที่แยก
จากกันก็ทำให้ไปลั่วอินรู้สึกกลัวว่า เขาได้สูญเสียความรัก
ทั้งหมดบนโลกนี้ไปแล้ว” (น.323-324 เล่ม 1)

กู่ไห่กล้าแสดงความรู้สึกกับไปลั่วอิน ทั้งจับเนื้อต้องตัว และ
ดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งหึงหวงอย่างออกนอกหน้า ไปลั่วอินถึงจะ
ต้องการจนเกือบเสพติดความรักนั้นแล้วก็มีสติที่จะเตือนกู่ไห่ให้

พยายามหยุดด้วยเหตุผลที่ว่า “เราสองคนเป็นผู้ชาย” แต่กู่ให้กลับตอบว่า “เป็นผู้ชายแล้วไง.....ยังเห็นหมากับแมวเดดกันอยู่เลย” (น.11 เล่ม 2)

เมื่อกู่หยางถามกู่ให้ว่ามีจุดยืนเพื่อชีวิตของตัวเองบ้างหรือเปล่า เพราะเขาไม่เห็นวกู่ให้จะทำอะไรเพื่อตัวเองเลย ไม่ยอมไปเรียนเมืองนอก และก็ไม่มียอมเดินตามทางเดินของพ่อ จะมีชีวิตอยู่เพื่อไปลั่วอินเท่านั้นหรือ คำตอบที่กู่ให้ให้ก็คือ

“ ‘ทำเพื่อเขาก็เหมือนทำเพื่อตัวเองนั่นแหละ’ ” (น.264 เล่ม 4)

ความรักของทั้งคู่เกิดขึ้น เหนียวแน่นเพราะเป็นการเติมเต็มกันและกัน ต่างโหยหาความรัก ความอบอุ่นเหมือนกัน ผิดหวังกับรูปแบบความรักในแบบชาย-หญิงเหมือนกัน แม่ของไปลั่วอินทั้งสามมีเพื่อชีวิตที่ร่ำรวยสุขสบาย แม่ของกู่ให้ยอมตายเพื่อสามีแต่สามีกลับยังแต่งงานใหม่ได้ ทั้งคู่มีความสามารถ ไหวพริบ หน้าตา สติปัญญา และความอดทนพอกัน กู่ให้ยอมอยู่ในอุโมงค์หนาวเย็นไม่กินอะไรถึง 5 วัน เพื่อยืนยันความรักของตน ไปลั่วอินทนหนาว อดอาหาร ทรมาณนอกตัวตึกในหน้าหนาวถึง 3 วันเพื่อสืบหาความจริงเรื่องสาเหตุการตายของแม่ของกู่ให้ คนหนึ่งเรียนรู้ที่จะรักและหวังใย อีกคนต้องการความรักก่อนจะให้ความรักกลับคืน เรื่องของทั้งคู่เป็นตัวอย่งที่ดีของปัจเจกผู้มีความปรารถนาและไขว่คว้าทุกทางเพื่อเติมเต็มปรารถนานั้น ถึงแม้จะตระหนักดีว่า ความรักดังกล่าวไม่ได้รับการยอมรับในสังคม และจึงไม่มีอนาคต ทั้งคู่เป็นคนรุ่นใหม่ที่สนองนโยบายของรัฐบาลจีนที่ต้องการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ เพื่อก้าวเข้าสู่กระแสศตวรรษที่ 21 กับโลกสมัยใหม่ (Rofel, 2007) ความปรารถนาของทั้งคู่ยังเป็นความปรารถนาในความรักโรแมนติก รัก

เพื่อรักเท่านั้น ความรักสามารถเอาชนะทุกสิ่ง ความรักที่สนับสนุน
ความเป็นปัจเจกชนซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งที่ไม่ได้รับความสำคัญใน
ขอบความคิดของจีน

แต่ในสังคมจีนที่มีหลักคิดปิตาธิปไตยมากกว่าสองพันปี ความ
ปรารถนาบางอย่างไม่ใช่เรื่องปกติที่ยอมรับกันได้ ดังความเห็นของ
ลูกพี่ลูกน้องคนหนึ่งของกู่ไ่เมื่อรู้ว่าเขารักไปแล้วอิน

“เรื่องแบบนี้ฉันออกความเห็นไม่ได้หรอก ฉันจะชักน่านายไป
ในทางที่ผิดไม่ได้” (น.34 เล่ม 2)

สี่อู่ยี้ เด็กสาวรุ่นใหม่ที่ไปเรียนต่างประเทศก็ตอกหน้ากู่ไ่ให้ว่า

“ไปแล้วอิน.....เกิดความรู้สึกพิกลพิการแบบนี้กับนาย.....”

(น.241 เล่ม 2)

พ่อของกู่ไ่เพื่อออกความเห็นขณะพยายามแยกทั้งคู่ว่า

“แกป่วยหนักเอาการเลยนะ” (น.104 เล่ม 4)

และกู่ไ่ก็ตอบกลับว่า

“ผมป่วยมานานแล้ว แกรมต้นตอของอาการป่วยยังหยังรำกฝัง
ลึกเสียด้วย.....” (น.104 เล่ม 4)

ตัวไปแล้วอินเองก็รู้สึกกับความชอบของตัวเองว่า

“นี่ฉันกลายเป็นคนวิปริตไปแล้วจริง ๆ เหรอ” (น.9 เล่ม 3)

กู่ไ่ให้กู่ไ่เช่นกัน

“ กู่ไ่ให้รู้สึกได้ว่าหัวใจของตนกำลังบิดเบี้ยวเข้าไปทุกขณะ แต่น่า
แปลกที่เขาไม่ได้คิดจะไปแก้ไขให้ถูกต้อง อีกทั้งยังรู้ดีว่าเขาเอง
ไม่ได้มีความรู้สึกแบบเดียวกันนี้ให้กับผู้ชายคนอื่น มีแค่ไปแล้วอิน
เท่านั้นที่ได้รับความรู้สึกนี้.....มีตราภาพจึงหมุนกลับไปจนใหญ่

ขึ้น และสุดท้ายมันก็ถึงออกนอกอาณาเขต.....แต่ถึงกระนั้น
.....เขาเต็มใจที่จะมีความสุขอยู่กับความยุ่งยากตามอำเภอใจ
เช่นนี้” (น.277 เล่ม 1)

ทั้งสองคนตั้งต้นทั้งที่รู้ว่าไม่ถูกต้องในสายตาของสังคม
นับเป็นปัจเจกชนที่สมบูรณ์แบบมีเสรีภาพเลือกสิ่งที่คุณต้องการ
ไม่ใช่คนจีนตามขนบขงจื้อที่ต้องคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของตนและ
ทำให้ถูกต้องเพื่อความสงบสุขของสังคมและประเทศ ทำเพื่อ
ส่วนรวมก่อนส่วนตัวอีกต่อไป เช่นที่ไปล์วอินบอกสี่อยู่คำสุดท้ายว่า

“ตอนนี้นั้นเชื่อหัวใจตัวเองมากกว่า” (น.37 เล่ม 3)

อย่างไรก็ดี ในนิยายเรื่องนี้ไม่ใช่ความรักเพื่อรักจะประสบชัย
ชนะ สังคมจีนไม่ได้มีวาทกรรมคนดีแบบของไทย กู้ให้จึงบาดเจ็บ
สาหัส และไปล์วอินจำต้องจากลา คำอธิบายที่กู่หยางให้กับไปล์วอิน
หน้าห้องไอซียูคือ

“นายอันตรวยเกินไป อยู่ข้างกู่ให้ก็มีแต่จะทำลายตัวเขา” (น.
283 เล่ม 4)

ความปรารถนาที่ขัดแย้งกับแนวคิดปิตาธิปไตยที่เป็นกระแส
หลักของจีนจะถูกจับตามอง ควบคุม และจัดการเสมอ ๆ ดังนั้นตัว
บทที่บอกเล่าความสัมพันธ์ของชายรักชายในจีนจึงต้องสรรหาวิธีที่
จะแฝงการวิพากษ์ ต่อรอง ทำหาย ต่อต้านหรือบ่อนเซาะอำนาจ
ของรัฐหรือแนวคิดกระแสหลักในสังคมเสมอ ดังที่จะได้วิเคราะห์ให้
เห็นในตอนท้ายของบทความนี้

5. ภาพความสัมพันธ์ของคู่รักในอุตมคติ

นิยายวายทั้งสองเรื่องนี้ให้ภาพความสัมพันธ์คู่รักในอุตมคติผ่านการเล่าเรื่องความรักของคู่เอก และผ่านการเล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหล่าตัวเอกกับแฟนสาวที่จะกลายเป็นอดีตในที่สุด

ความสัมพันธ์ของปุณณ์กับโน้ และของกู่ไ่กับไป๋ล้วนอินไม่ได้ ยึดติดอยู่กับคุณลักษณะของฝ่ายรุก-รับ แข็ง-อ่อน แข็งแรง-อ่อนแอ หรือข้างเท้าหน้า-เท้าหลังแบบความสัมพันธ์ชายหญิง แต่ทั้งสองคู่มีความสัมพันธ์เป็นลักษณะของการเติมเต็ม ช่วยเหลือกันและห่วงใยกัน ต่างมีจุดอ่อนและจุดแข็ง โน้มีความร่าเริง ตรงไปตรงมาทางความรู้สึก และมีน้ำใจ ในขณะที่ปุณณ์ต้องระมัดระวัง จริ่งจิ้ง รับผิดชอบถึงแม้บางครั้งอาจจะไม่ไหว ปุณณ์เป็นเด็กโปรดของครุมา โดยตลอด อีกทั้งเป็นลูกชายคนเดียวของพ่อซึ่งเป็นนักการเมือง พ่อที่เลี้ยงปุณณ์ให้ตระหนกอยู่ตลอดเวลาว่าเขาจะเป็นที่จับตามอง เพราะเป็นลูกของพ่อ ดังนั้นเมื่อไม่ไหวแต่ยังต้องทำตามสัญญา ปุณณ์ต้องออกไปขอป๊ากับแอมทั้งที่ตัวเองยังมีไข้อยู่ จึงกลายเป็นโน้ที่เข้าไปยุงปุณณ์ที่เป็นลมทันเวลา พากลับมาดูแลต่อที่บ้านของตน โน้คอยให้กำลังใจปุณณ์เผชิญกับความจริงของแอม และขณะที่บอกเลิกกับแอม ปุณณ์คอยช่วยโน้ในกิจกรรมของโรงเรียน ดูแลเวลาโน้เมา พาโน้หาประสบการณ์ใหม่ ๆ เช่นลงชื่อเข้าค่ายเกษตร ทั้งสองจริงจังและซื่อสัตย์ต่อกันเช่น ปุณณ์พยายามบอกให้โน้เลิกเข้าใจผิดเรื่องแอม โน้พยายามซื่อสัตย์โดยบอกเลิกกับยูริเพื่อเริ่มความสัมพันธ์กับปุณณ์อย่างจริงจัง โน้พยายามปรับปรุงตัวให้ไม่อายที่จะยอมรับกับคนอื่นว่าแฟนของตนคือใคร เป็นต้น ใน

เรื่องทางเพศนั้น ปุณณ์เป็นฝ่ายรุก แต่ก็มียหลายครั้งที่โนเองก็ได้รุกเหมือนกัน โดยปุณณ์ไม่ได้บ่นหรือไวยวายอะไร

คู่ของกู่ไห่และไป่ลั่วอินเป็นความสัมพันธ์ที่เติมเต็มกันและกันเด่นชัดมาก กู่ไห่เรียนรู้ที่จะห่วงใย ให้ความดูแล ให้ความรัก ไป่ลั่วอินได้รับความรักที่ตนเองถวิลหา กู่ไห่เองก็ได้ความรู้สึกว่าตนมีที่พึ่งพิงเช่นเดียวกัน กู่ไห่ช่วยเหลือการไปหาหมอของปู่ย่าไป ช่วยหางานรายได้สูงให้พ่อไป ช่วยป้าโจว อนาคตแม่เลี้ยงของไป่ลั่วอินให้มีร้าน แต่ไป่ลั่วอินยอมลำบากถูกรบกวนกลั่นแกล้งเพื่อสืบความจริงเกี่ยวกับสาเหตุการตายของแม่กู่ไห่ เพื่อช่วยให้กู่ไห่ไม่มีหลุมดำในใจ ช่วยตีวงหนังสือให้กู่ไห่ หลังพ่อไปแต่งงานใหม่ ทั้งสองมีโอกาสร่วมสร้างโลกส่วนตัวของทั้งคู่คือได้อยู่ร่วมกันเพียงสองคนในห้องชุดของกู่ไห่ ต่างได้เรียนรู้ที่จะให้อภัย กู่ไห่ซึ่งเป็นฝ่ายรุกบนเตียงกลับเป็นฝ่ายดูแลหาหรือทำอาหารให้ไป่ลั่วอิน ผู้ซึ่งมักจะเป็นฝ่ายรับแต่ไม่เคยเข้าครัวเลยจนกระทั่งวันสุดท้ายที่กู่ไห่อยู่ในไอซียู และไป่ลั่วอินกลับมาเก็บข้าวของเพื่อย้ายออกไป ไป่ลั่วอินทำอาหารจนเต็มโต๊ะและก็จากไป เป็นเหตุการณ์ที่อาจจะสื่อให้ผู้อ่านรู้ว่า ไป่ลั่วอินตระหนักในความอดทนของกู่ไห่ และก็รู้ว่าตนโชคดีแค่ไหน เขาอยากใช้เวลาหวนคืนมาเพื่อจะได้มีโอกาสทำสิ่งต่าง ๆ ให้กู่ไห่บ้าง ในเรื่องทางเพศ กู่ไห่เป็นคนเริ่มและพยายามหาวิธีที่จะทำให้ไป่ลั่วอินมีความสุข เขาเองก็ยอมให้ไป่ลั่วอินแค้นโดยยอมเป็นฝ่ายรับบ้าง และถึงแม้ผลออกมาว่าเขาเจ็บตัวมากแต่กู่ไห่ก็เข้าใจดีว่ากรรมใดใครก่อ เรื่องทางเพศของสองคนนี้ในตอนแรกเริ่มถูกบรรยายไปในทางขำขันจากความอ่อนประสพการณ์ของทั้งคู่ แต่ต่อมาทั้งสองก็

เปิดใจ เรียนรู้และพยายามไปด้วยกัน ฝ่าฟันอุปสรรคทั้งหลายจน
ต่างวางแผนที่จะใช้ชีวิตร่วมกันไปตลอดหลังจากข้ามหาวิทยาลัย

ภาพความสัมพันธ์ของทั้งสองคู่นี้ละลายการแบ่งบทบาทที่
แบ่งแยกแฉกชัดในชนบิตาธิปไตย กลายเป็นภาพความสัมพันธ์ที่
เท่าเทียม เต็มเต็มความขาดหรือความต้องการของกันและกัน พร้อม
จะเรียนรู้ไปด้วยกัน และพร้อมที่จะก้าวสู่โลกภายนอกโรงเรียน สู่อ
อนาคตที่ยังไม่แน่ชัดว่าจะราบรื่นหรือไม่ นอกจากนี้ ประเด็นที่เป็น
จุดเน้นย้ำในทั้งสองเรื่องคือ ความซื่อสัตย์ จริงใจ คู่ตัวเอกชายทั้ง
สองคู่ต่างต้องแสดงความจริงใจต่อกันเพื่อให้ความสัมพันธ์ของพวกเขา
เขาดำเนินไปได้ด้วยดี ประเด็นนี้ ถูกขับเน้นขึ้นมาจากภาพ
ความสัมพันธ์ของเหล่าตัวเอกชายกับแฟนสาวของตน นอกจากยูริ
ซึ่งทีกทักจงโน้เป็นแฟนก่อนแล้ว เอม จินลู่ และสี่ฮุย ต่างไม่มี
ความจริงใจให้กับตัวเอกชายที่เป็นแฟนของพวกเขาขณะนั้น ไม่ว่าจะ
จะเป็นการนอนกับผู้ชายอื่น ๆ ไปทั่วของเอม การสร้างเรื่องว่านอน
กับผู้อื่นของจินลู่ รวมทั้งการสร้างสถานการณ์ว่าตนถูกกู่ให้ลอบทำ
ร้ายของสี่ฮุย ทั้งหมดนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้พวกเขาพบกับตัว
เอกชายทั้งหมดต้องเลิกรักกันไป

6. การวิพากษ์และท้าทายอำนาจรัฐใน *Heroin*

ในนิยายเรื่องนี้มีคู่รักชายหญิงสามคู่ จากช่วงอายุและฐานะ
ของพวกเขา รวมเข้ากับบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมของจีนที่
พวกเขาเผชิญประสบการณ์ผ่านมา พวกเขาทั้งสามคู่อาจถือเป็นตัวแทน
ชาวจีนสองรุ่น คือรุ่นในช่วงสังคมนิยม และรุ่นในช่วงเปลี่ยนผ่าน

จากสังคมนิยมไปสู่ช่วงการปฏิรูปเศรษฐกิจ รุ่นแรกมีตัวแทนคือปู่ และย่าของปู่แล้ววียนที่ยังครองเรือนอยู่ด้วยกัน ย่าถึงแม้จะป่วยพูดไม่ค่อยเป็นภาษาแล้ว แต่ก็ยังพูดขึ้นมาทันทีเมื่อได้ยินหลานชายตีว ประวัติศาสตร์ให้ปู่ให้เกี่ยวกับความผิดพลาดของเหมาเจ๋อตงในการ ปฏิวัติวัฒนธรรมว่า

“เป็นไปไม่ได้” ตากลมติกของย่าไปจ้องปู่ให้ไม่วางตา สีหน้า
แน่วแน่ ‘เหมาตุตุไม่มีทางทำผิด!’

“ทำไมทำผิดไม่ได้ละครับ” ปู่ให้ใจใจแหย่ย่าไป

“หญิงชราบอกปู่ให้อย่างจริงจัง ‘เหมาตุตุเป็นดวงอาทิตย์สีแดง
เข้มที่สุด’ “ (น.65 เล่ม 2)

และเมื่อรู้จักปู่ให้ใหม่ ๆ ย่าไปยังชี้ไปที่สนามหญ้านอกบ้าน แล้วบอกเขาว่า หลิวเส้าฉี²เป็นคนแนะนำให้พวกเขาปลูก คำพูด เหล่านี้แฝงนัยของคนรุ่นสังคมนิยมที่เชื่อและปฏิบัติตามผู้นำและรัฐ เผด็จการในตอนนั้นอย่างเคร่งครัด ทว่าในสังคมนั้นเปลี่ยนผ่านของ จีนตอนนี้ พวกเขากลายเป็นกลุ่มรากหญ้าที่เข้าแถวเพื่อรอรับยา อย่างลำบากยากเย็น ครอบครัวไม่มีจะกิน ลูกชายของตนล้มเหลวใน ชีวิตแต่งงานถูกลูกสะใภ้ทิ้งเพื่อไปหาคนที่ร่ำรวยกว่า แต่ทั้งปู่และย่า ก็ยังคงอยู่ด้วยกัน ทนลำบากตรากตรำไปตามสภาพ ทั้งคู่เป็นเพียงคู่ เดียวที่ยังคงรักษาความสัมพันธ์ฉันชายหญิงตามชนบทที่สังคมนิยม คาดหวังไว้ได้ (Zhang, 2017, p.282) ชะตากรรมของปู่และย่าซึ่ง ส่งผลต่อสภาพครอบครัวที่แตกแยกของปู่แล้ววียนเช่นนี้ ผนวกกับ ความสะดวกสบายในการไปหาหมอของปู่ย่าและในการดำรงชีพของ

² หลิวเส้าฉี อดีตผู้นำระดับสูงของจีนในช่วงระหว่าง ค.ศ.1954-1968

คนทั้งครอบครัวของไป่ลั่วอินเมื่อถูกไหย่ยื่นมือเข้ามาดูแล แฝงนัยของการวิพากษ์และเสียดสีความล้มเหลวในการทำหน้าที่ของรัฐ

รุ่นที่สอง คือพ่อแม่ของกู่ไห่และของไป่ลั่วอินซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากการปฏิวัติวัฒนธรรมไปสู่การเปิดประเทศ ปฏิรูปเศรษฐกิจ เจียงหยวน แม่ของไป่ลั่วอิน เป็นตัวแทนคนรุ่นใหม่ที่ปรารถนาความสุขให้กับตน ไม่ติดยึดกับพันธะหน้าที่ในฐานะ ภรรยาและแม่ ซึ่งต่างไปจากชนบเดิมตามความคิดของขงจื้อและต่างไปจากสิ่งที่จีนในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรมถือปฏิบัติอีกด้วย เธอเชื่อว่า

“.....หากพยายามแล้ว ทุกเรื่องย่อมสำเร็จลงได้ เช่นเดียวกับตอนที่เธอทิ้งไป่ฮั่นฉีเพื่อไปแต่งงานกับผู้ชายสักคนที่มีทั้งเงินและอำนาจ.....’ไม่มีผู้หญิงคนไหนที่เกิดมาลำบาก จะมีก็แต่ผู้หญิงที่ไม่รู้จักทะเยอทะยานเท่านั้น’ เจียงหยวนมักบอกตัวเองเช่นนั้นเสมอ” (น.18 เล่ม 3)

การทิ้งไป่ฮั่นฉีและไป่ลั่วอินไปแสวงหาความมั่งคั่งของเจียงหยวนสื่อถึงปัจเจกชนใหม่ในจีนที่มีความปรารถนาจะสร้าง และเติมเต็มตัวตนท่ามกลางกระแสของการมุ่งไปสู่ความเป็นพลเมืองโลกของภาครัฐ ภายใต้อิทธิพลของบริโภคนิยมและลัทธิเสรีนิยมใหม่ที่รัฐจีนเองมีส่วนสนับสนุน ความปรารถนานี้ขัดแย้งกับอุดมคติเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสตรีในครอบครัวและในสังคมจีน (Rofel, 2017, p.118-120)

แตกต่างจากเจียงหยวน แม่ของกู่ไห่สละตัวเองด้วยความรักเพื่อปกป้องกู่เว่ยถึง พ่อของกู่ไห่จนพลาดโอกาสที่จะอยู่บ่มเพาะปลูกฝังและให้ความรักกับกู่ไห่ เป็นตัวอย่างของสตรีที่มีความรักเป็น

สธนะ ทว่าการเสียดสละของเธอกลับสร้างรอยแผลให้กับกู่ไห้ เพราะเมื่อพันช่วงไว้ทุกซีให้แม่ พ่อของกู่ไห้ผู้มุ่งมั่นแต่ในเรื่องการงานในกองทัพนงสูญเสียดชีวิตครอบครัวกลับสามารถแต่งงานใหม่ได้ทันที ทั้งหมดนี้ทำให้กู่ไห้ตัดสินใจจะเป็นขบถต่อพ่อ ตัดสินใจที่จะทำตามความปรารถนาของตน ปัจเจกชนคนหนึ่งที่ไม่ใช่เพียงแค่หน่วยหนึ่งของครอบครัวบ้าง เขาปฏิเสธเด็ดขาดที่จะเข้ากองทัพนงตามรอยเท้าของพ่อ และตัดสินใจย้ายออกจากบ้าน รวมถึงย้ายโรงเรียน ความล้มเหลวในการดูแลบุตร การปฏิเสธงานของพ่อ และครอบครัวที่แยกกันคนละทางเช่นนี้สื่อ่นัยถึงการเสียดสีและต่อต้านรัฐเผด็จการ รวมถึงแนวคิดปิตาธิปไตย อีกทั้งยังวิพากษ์แนวคิดขงจื้อที่ว่าเมื่อทุกคนปฏิบัติหน้าที่ ครอบครัวเป็นสุข ประเทศจึงรุ่งเรืองอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น อาชีพของและตำแหน่งของกู่เวียดถึง คือนายพลในกองทัพนงครอบครัวและวิธีการเลี้ยงลูกของเขาจึงเป็นเหมือนสภาพจำลองของรัฐบาลจีนที่ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในการปกครองประเทศ ดังนั้นความล้มเหลวของกู่เวียดถึงจนทำให้ลูกชายของตน กู่ไห้ กลายเป็นขบถประกาศความเป็นตัวของตัวเองจึงเป็นกลวิธีหนึ่งในการวิพากษ์และท้าทายรัฐ เหมือนที่กู่เวียดถึงกล่าวหากู่ไห้ว่าป่วยที่รักเพศเดียวกัน และกู่ไห้ตอบกลับว่า

“ผมป่วยมานานแล้ว แกรมต้นตอของอาการป่วยยังหยั่งรากฝังลึกเสียดด้วย จะมารักษาให้หายตอนนั้นมันสายไปแล้วละ”

“ใครทำให้แกเป็นได้ขนาดนี้!.....คราวนี้กู่ไห้ยืนตรง หันหลังให้สายตาเชือดเฉือนที่ทีมแห่งความรู้สึกเขาจนด้านชา

“ พ่อ ปีนี่ผมอายุสิบแปดแล้วนะ ไม่ใช่เด็ก ๆ ที่พ่อถูกตบหน้า แล้วจะยอมทำตัวเซ่อพิงง่าย ๆ ผมตัดสินใจเองได้ว่าอะไรถูกต้องอะไรผิดอะไรดีอะไรไม่ดี ไม่ใช่จากความเผด็จการของพ่อที่บอกให้ไปซ้ายหรือไปขวา เพราะฉะนั้นโปรดระวังคำพูดและการกระทำของพ่อให้ดี และช่วยให้เกียรติผมด้วย ผมไม่ได้เป็นลูกของพ่อเท่านั้น แต่ก็ประชาชนคนหนึ่งเหมือนกัน” (น.104 เล่ม 4)

ไปฮั่นฉี พ่อของไปลั่วอิน นายช่างธรรมดา เขาเปรียบเหมือนตัวแทนชาวบ้านรากหญ้า คนส่วนใหญ่ในสังคมจีน ประชาชนที่เชื่อคำสอนของชนบ และของรัฐอย่างเคร่งครัด เขาพยายามประคับประคองครอบครัวแบบซึกหน้าไม่ถึงหลัง เขาทำอาหารไม่เป็น ซึกผ้าไม่รู้เรื่อง เป็นผู้ชายที่ไม่รู้จักห่มผ้าให้ลูกด้วยซ้ำ แต่เขายังคงอยู่เป็นแกนหลักของครอบครัว รับภาระดูแลทั้งพ่อแม่และลูกของตน กลายเป็นคนที่ลูกทั้งคู่อุปถัมภ์ที่ไม่สามารถรังแกไว้ได้ ทั้งยึดติดรักใคร่ห่วงใย เพราะเข้าใจความลำบากของพ่อที่ต้องเลี้ยงดูเขาและเป็นผู้นำแพแตกนี้ ไปฮั่นฉีไม่กล้าแต่งงานใหม่ ได้แต่แอบ ๆ ซ่อน ๆ คบกันกับป้าโจวที่พยายามดูแลไปลั่วอินแบบอ้อม ๆ จนกระทั่งได้รับอนุญาตจากไปลั่วอินแล้วจึงได้แต่งงานใหม่ แม้ในที่สุดเมื่อเขารู้ว่าไปลั่วอินรักกับกู่ไห่ ก็ไม่วยจะถามลูกชายว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะเขาไม่ได้ให้ความรักที่เพียงพอหรือไม่ รวมทั้งเสนอว่าถ้าเขาหย่ากับป้าโจว และจะหันมาดูแลลูกชายให้ดีที่สุด ไปลั่วอินจะกลับไปคบกับกู่ไห่ในฐานะเพื่อนเท่านั้นได้หรือไม่ ไปฮั่นฉีอาจนับเป็นตัวแทนของประชาชนจีนรากหญ้าที่ยึดมั่นอยู่ในกรอบของสังคมและรัฐเสมอมา

แต่ที่น่าประหลาดก็คือ เมื่อได้คำตอบว่าความรักของไป๋ลั่วอินและกู่ไห่ไม่ได้เกิดจากความบกพร่องของเขา ไป๋ฮั่นฉีปลอบใจลูกของตน ซึ่งเป็นคำปลอบที่ตรงข้ามกับขนบเดิมของจีนที่คาดหวังให้ลูกต้องมีผู้สืบสายสกุล ต้องเชื่อฟังพ่อแม่ และทำให้ดีที่สุดในชีวิตเพื่อวงศ์ตระกูล แต่เป็นคำปลอบที่สะท้อนอิทธิพลตะวันตก และให้เสรีภาพลูกในฐานะปัจเจกชนคนหนึ่งว่า

“ ไม่ต้องร้องลูก พ่อไม่โทษแกหรอก แกเสียสละเพื่อพ่อมาตั้งเยอะ พ่อเข้าใจ มันสมควรแล้ว ชีวิตนี้พ่อไม่ขออะไรนอกจากให้ลูกมีชีวิตที่ดี ถ้าแก่รักพอก็คูแลตัวเองให้ดีเถอะ ” (น.137 เล่ม 4)

ไป๋ฮั่นฉีเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของประชาชนรากหญ้าของจีน กลุ่มชนที่ลำบากที่สุดในกระแสเศรษฐกิจแบบใหม่ของจีนท่ามกลางระบอบการปกครองที่ยังเป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จ และยังเต็มไปด้วยการรับสินบาทคาดสินบน (กรณีของสื่อฮู่ยี้ ป้าโจว กู่หยาง และแม่กระทิงกู่ไห่เอง) แต่ในขณะเดียวกัน ประชาชนรากหญ้านี้เองที่พร้อมเปิดรับและปรับตัวกับสิ่งใหม่ ๆ เพื่อเติบโต อรุด และมีความสุข

ในตอนจบ กู่หยาง ลูกพี่ลูกน้องของกู่ไห่ซึ่งเรียนจบต่างประเทศ เคยชินกับเรื่องชาย-ชาย เคยแนะนำกู่ไห่ให้คบไป๋ลั่วอินเล่น ๆ อย่างจริงจัง เคยเป็นคนช่วยกู่ไห่หลบหนีพ่อของตนไปกับไป๋ลั่วอิน ช่วยจัดการทหารที่ไปตามจับทั้งคู่ แต่กลับเป็นเขาที่พยายามวางแผนให้ไป๋ลั่วอินเสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถยนต์ และให้เหตุผลกับไป๋ลั่วอินว่า ที่ต้องกำจัดเขาเพราะไป๋ลั่วอินอันตรายต่อกู่ไห่ซึ่งเป็นน้องชายที่เขารักมากที่สุด ทั้งหมดนี้ย้ำเตือนให้ผู้อ่านเห็น

ถึงความพยายามของอำนาจรัฐที่จะขจัดกลุ่มชนที่ขัดแย้งและอาจ
สร้างปัญหาให้กับอำนาจขึ้นาของรัฐ

คำพูดสุดท้ายของไป่ลั่วอินที่ย้ำว่า เขาผู้ซึ่งจริง ๆ แล้วเป็นคน
ขี้ลาดแต่เข้มแข็งขึ้นมาได้เพราะพบกู่ไห่ ฉะนั้นกู่ไห่ต้องมีชีวิตที่ดีให้
ได้ ตอกย้ำถึงความตั้งใจของปัจเจกชนที่ควรมีเสรีภาพ ความ
ปรารถนาและสิทธิ์ที่จะเลือก และแฝงนัยถึงการเลือกต่อสู้ของ
ปัจเจกชนยุคใหม่ของจีนกับตัวเอง กับสังคม และกับรัฐ

7. บทสรุป

นิยายวายทั้งสองเรื่องนี้เป็นเรื่องเล่าสะท้อนภาพปัจเจกชนรุ่น
ใหม่ผู้คลั่งใคล้ในความรักที่ซื่อสัตย์จริงใจ รักเพื่อรัก รักเพราะรักจน
ก้าวข้ามกำแพงของสังคมที่กำหนดความปกติเรื่องเพศไว้ เป็นเรื่อง
เล่าที่แสดงแจ่มแจ้งว่า ความรักแนวยาโออินี้ไม่ใช่ความรักของเกย์
แต่อาจเป็นหนึ่งในทางเลือกของชายหนุ่มปกติที่อยู่ใต้อิทธิพลของ
อุดมการณ์รักโรแมนติก บริบททางสังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่
แตกต่างกันยังส่งผลต่อพัฒนาการ การยอมรับและแนวโน้มของ
ความสัมพันธ์ชาย-ชาย ที่แตกต่างกัน โดยของไทยความสัมพันธ์จะมี
ความกดดันและความซับซ้อน น้อยกว่าของจีน รวมทั้งแนวโน้มของ
การยอมรับความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ดูจะมีความเป็นไปได้มากกว่าใน
จีน ลักษณะความสัมพันธ์ฉันทน์คนรักในอุดมคติของตัวเองจากทั้ง
สองวัฒนธรรมนั้นมีความคล้ายคลึงกัน สั้นไหล เต็มเต็มให้กัน เรียนรู้
ไปด้วยกันสู่อากาศที่ไม่มีความแน่นอน อีกทั้งไม่มีการแบ่งหน้าที่

และบทบาทที่ตายตัวเหมือนในความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงตาม
กรอบดั้งเดิมของสังคมในเอเชีย

นอกจากนี้แล้วด้วยสภาพทางสังคมและการเมืองที่แตกต่าง
กัน นิยายวายจึงยังอาจเป็นเครื่องมือที่นักเขียนใช้วิพากษ์ ต่อรอง
หรือต่อต้านกับอำนาจนำ รัฐ หรือแนวคิดกระแสหลักของสังคมได้
อีกด้วยดังที่สะท้อนอยู่ในตัวบทเรื่อง *Heroin* ของจีน

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

Bao, Hongwei. (2020). *Queer China: Lesbian and Gay*

Literature and Visual Culture under Postsocialism.

London & New York: Routledge.

Campbell, Charlie. (2016). *Chinese censors have taken a
popular gay drama offline and viewers aren't*

happy. Time.com: February 25. Time.com/
4236864/china-gay-drama-homosexuality/

Fairclough, Norman. (1995). *Critical discourse analysis:*

the critical study of language. New York: Longman

Publishing.

Jiang, C., & Hao, T. (2020). *Girl power in boy love: Yaoi,*

online female counterculture, and digital feminism

in China. Feminist Media Studies 2020:1-17

<https://doi.org/10.1080/14680777.2020.1803942>

Madill, Anna. (2020). *The Yaoi/Boys' Love/Danmei Audience*. In the *International Encyclopedia of Gender, Media, and Communication*, Karen Ross et al, eds.,1-5. New York: John Wley & Sons.

Doi:10.1002/9781119429128.iegmc051

Rofel, Lisa. (2007). *Desiring China: Experiments in Neoliberalism, Sexuality, and Public Culture*. Durham and London: Duke University Press.

Zhang, Chunyu. (2016). *Loving Boys Twice as Much: Chinese Women's Paradoxical Fandom of "Boys' Love" Fiction*. *Women's Studies in Communication* 39(3): 249-267.

<http://dx.doi.org/10.1080/07491409.2016.1190806>

Zhang, Yu. (2017). *How the Ideology of "Romantic Love" Affects Chinese Women's Understanding of Intimacy*. *Sociology Study* 7(5):277-284.

Doi.10.17265/2159-5526/2017.05.005

Zhao, Jamie J. (2020). *It has never been "normal": queer pop in post-2000 China*. *Feminist Studies* 20(4):463-478. <https://doi.org/10.1080/14680777.2020.1754626>

Translated Thai References

Jaray Singhakowin จเร สิงห์โกวิท. (2560). Thod pha khai rang nai lakorn sao wai ถอดผ้าชายร่างในละครสาววาย [Media Pornofication of Male Bodies in Thai Boys love TV Series]. In *Mue rang krai pen phet: Amnart Serinyom mai khong phetwithi nai sangkhom thai เมื่อร่างกลายเป็นเพศ:อำนาจเสรีนิยมใหม่ของเพศวิถีในสังคมไทย* [The Sexualized Body:Neoliberal Power, new Media Trends and Transnational East Asian Influences on Sexuality in Thailand], ed. Narupon Duangwiset, 150-186. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.

Krittapol Sutheepattarakool กฤตพล สุธีภัทรกุล. (2563). “Kan prakobsang tua lakorn chai rak chai nai series y” การประกอบสร้างตัวละครชายรักชายในซีรีส์วาย [Construction of Gay Characters in Thai Boys Love Series]. Master’s thesis, National Institute of Development Administration.

Natthanai Prasannam นัทธนัย ประสานนาม. (2564).

Nawaniyai yaoi khong thai:kanmuang watthanatham khong phet stana lae phet withi nai romance

prachaniyom นวนิยายยาโออิของไทย: การเมืองวัฒนธรรม
ของเพศสถานะและเพศวิถีในโรมานซ์ประชานิยม [Thai Yaoi
Novels: The Cultural Politics of Gender and
Sexuality in Popular Romance]. Bangkok: Research
and Innovation Unit, Faculty of Humanities,
Kasetsart University.

Narupon Duangwiset นฤพนธ์ ดั่งวงวิเศษ. (2560). Chainum pen
watthu thang phet lae karn prab kabuan phetwithi
nai lakorn chai rak chai ชายหนุ่มเป็นวัตถุทางเพศและการ
ปรับขบวนเพศวิถีในละครชายรักชาย [The Objectification
of Desirable Young Men and Deployment of
Sexuality in Boys Love Series on Thai Television]. In
*Mue rang krai pen phet: Amnart Seriniyom mai
khong phetwithi nai sangkhom thai เมื่อร่างกายเป็น
เพศ: อำนาจเสรีนิยมใหม่ของเพศวิถีในสังคมไทย* [The
Sexualized Body: Neoliberal Power, new Media
Trends and Transnational East Asian Influences on
Sexuality in Thailand], ed. Narupon Duangwiset, 188-
223. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre.

Narupon Duangwiset นฤพนธ์ ต้วงวิเศษ. (2560). *Phet nai khao wongkot: naewkid tritsadee phet nai watthanatham boripok เพศในเขาวงกต: แนวคิดทฤษฎีเพศในวัฒนธรรมบริโภค* [Sex in the maze: Concepts on sexuality theories in consumerism culture]. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.

The Reciprocal Constructions of Chinese and Thai from the Perspective of Linguistic Typology

Sarita Sukoltham

Peking University, Haidian, Beijing, P. R. China 100871

Tel: +66 962621475 Email: 1746803619@qq.com

(received 11 March,2022) (revised 19 May, 2022)

(accepted 1 June, 2022)

Abstract

Reciprocal Constructions is a universal linguistic phenomenon. Based on relevant researches, this paper makes a comparative analysis of the types, expressions and semantic extension of Reciprocal Constructions in Chinese and Thai from the perspective of typology. Through the investigation of language examples, Observe the similarities and differences in the Reciprocal Constructions of Chinese and Thai. The types of Reciprocal Constructions in Chinese and Thai mainly include lexical types, mutual adverbs and mutual pronouns. Chinese adverb "huxiang" or "xianghu" and Thai adverb "kan1" as mutual marker of Chinese and Thai. When using mutual words, Thai need to be used with "kan1" or "kap2" to form a complete Reciprocal Constructions, while Chinese mutual words can be express mutual meanings

alone. Generally, only non-mutual verbs can enter the Reciprocal Constructions of Chinese adverbs, but it is found that some mutual verbs can also enter this format. When the Chinese pronoun "duifang" is used to express the mutual meaning, the format that co-occurrence with the mutual pronoun needs to be supported by certain context. The format that co-occurrence with verbs and mutual adverbs, in which only non-reciprocal verbs can enter and the verb must be transitive. As for the semantic extension of reciprocal marker (REC), Chinese REC can be extended into sociative, chaining, all, each, and distributive meanings. REC in Thai can be extended into sociative, chaining, adjoint, all and universal meanings.

Keywords: mutual; reciprocal constructions; mutual meaning

从语言类型学视角看汉泰语相互结构

林恩琦¹

中国北京市海淀区颐和园路5号

北京大学中国语言文学系 邮编 100871

邮箱:1746803619@qq.com 电话: +66 962621475

收稿日期 2022. 3. 11 修回日期 2022. 5. 19

接收日期 2022. 6. 1

摘要

相互结构(Reciprocal Constructions)是一种普遍存在的语言现象,本文在已有相关研究的基础上,从类型学的角度对汉泰语相互结构的类型、表达方式以及相互标记的语义扩展进行对比分析,通过对语言实例的考察,观察汉泰语相互结构中的异同。汉泰语相互结构的类型主要有相互名词、相互动词、相互形容词等无标记的相互结构,以及相互副词和相互代词两种属于有标记的相互结构。汉语的相互代词用“对方”或“彼此”表示,泰语用 kan1 和 kan1læ4kan1 或 sənŋ3kan1læ4kan1。汉语的相互副词是“互相/相互”,泰语的相互副词是 tɔ:2kan1。“互相/相互”和“kan1”分别作为汉语和泰语的主要相互标记,也是汉泰语最典型的相互结构表达手段。关于相互结构的表达方式,

¹林恩琦,女,博士研究生。本文是本人博士毕业论文的部分内容。

汉语和泰语在形式和用法上略有不同。用相互词汇表达相互义时，泰语的相互词汇需要与 kan1 或 kap2 搭配使用才能形成完整的相互结构，汉语的相互词汇都可单独用来表达相互义。汉语的相互副词在相互结构的格式中，一般只有非相互动词能进入，但考察发现部分相互动词也能进入此格式，至于原因则需要进一步研究，泰语没有限制。汉语的代词“对方”用于表达相互义时，可有两种格式，一种是与动词共现，但这种格式需要一定的语境支撑；另一种是与动词、相互副词共现，这种格式只有非相互动词能进入，动词必须是及物动词。泰语的相互代词 kan1læ4kan1 和 sənŋ3kan1læ4kan1 用法上都倾向于较为书面或正式的情景，以及带文学色彩的语体。关于相互标记的语义扩展，汉语的相互标记可扩展为共同、传递、各自等语义；泰语的相互标记可扩展为共同、传递、都、普遍等语义。

关键词：相互、相互结构、相互义

一、引言

相互结构 (Reciprocal Construction) 是人类语言中普遍存在的一种现象。西方学者 Jespersen (1924) 首次注意到语言中存在的相互性 (Reciprocity)，他认为一些动词本身具有的相互语义允许主语和宾语之间发生反方向的关系，例如 “I met an old man.” 根据动词本身的相互性就可以理解为 “If A meets B, B also meets A”。中国学界较早注意到相互结构问题

是朱德熙(1982),他认为对称性动词所表示的动作两方面都要参加,而且双方面的关系必须是对称的。例如甲跟乙结婚,乙自然也同时跟甲结婚;甲跟乙下棋,乙自然也同时跟甲下棋。

从相互性概念提出开始,相互结构的相关研究已历经将近一个世纪,并且取得了较好的成果,尤其是西方学界对世界语言中存在的相互结构现象的探讨,给之后的研究与探索提供了丰富的参考依据。汉语相互结构的探讨则多集中在固有相互动词上,如陶红印(1987)、张谊生(1998)以及刘丹青(2000)都曾做过相关研究。泰语的相关研究如 Iwasaki&Preeya(2005)和 Hiranasa(2017),提到泰语的相互标记与动词搭配的使用情况,其中 Hiranasa 的研究还提到相互标记 kan1 除了能表达相互义之外,还可扩展为集合义(collective)和分配义(distributive)。由于汉语和泰语的语法体系有很多相似的方面,也有一些不同的方面,为探讨两种语言相互结构的异同,本文从语言类型学的角度就汉泰语相互结构的类型、表达形式和相互标记的语义演变进行对比。

二、汉泰语相互结构的类型

关于相互结构的类型,以往的研究主要由西方学者提出,包括 König&Kokutani(2006)提出的名词相互(nominal reciprocals)和动词相互(verbal reciprocals)两大类;Reinhart&Siloni(2005)提出的量化策略和相互动词策略;Evans(2008)提出的单句策略(single clause)和多句策略(multiple clause);

Nedjalkov (2007a) 提出的语法相互结构 (grammatical) 和词汇相互结构 (lexical); Haspelmath (2007) 提出的复句表达形式 (multiclausal expression) 和单句表达形式 (monoclausal expression), 他认为多数相互结构都属于单一小句的形式, 可分为语法相互结构 (grammatical reciprocals) 和词汇相互结构 (lexical reciprocals)。本文在前人对相互结构类型划分的基础上结合部分实例考察, 以郭锐 (2013) 提出的观点为框架, 把相互结构分为有标记的相互结构和无标记的相互结构, 并以此框架来观察汉泰语相互结构的类型。

1. 无标记的相互结构

无标记的相互结构分为词汇相互结构和句式相互结构。词汇相互结构即单独通过具有相互义的词汇来表达相互结构, 包括名词、动词和形容词, 也就是西方学者说的 lexical reciprocal constructions (Siloni, 2005; Nedjalkov, 2007a; Haspelmath, 2007), 以及国内学者刘丹青 (2000) 提到的汉语中相互性实词。句式相互结构一般指通过多个分句排序的手段来表达相互义, 即西方学者说的 multi-clausal reciprocal constructions (König & Kokutani, 2002/2006; Siloni, 2005; Nedjalkov, 2007a), 以及国内学者提出的回环式互指 (刘丹青, 2000 等), 一些语言里还可用替代小句来表达。

1.1 词汇相互结构

考察发现词典中对相互词汇的处理，固有的相互词汇通常被收入词典，包括通过形态变化形成的相互词汇通常也被收入词典，但其规律性不如固有的相互词汇，即唯有它们被词汇化之后，才会被收入。而通过句法手段形成的相互词汇则没有被收入词典，这是一个普遍的规律 (Nedjalkov, 2011)。本文考察的语言，词汇相互结构主要有相互名词的结构、相互动词的结构和相互形容词的结构。

1.1.1 相互名词

Nedjalkov (2007) 提到表示主要成员关系的名词，如“brother 兄弟”、“partner 伙伴”、“colleague 同事”、“friend 朋友”等，以及表示相互关系的词，如“friendship 友谊”。这些名词本身在语义上就有相互性，即名词的本义隐含了一个相互义，并且在形式上也不需要任何附加的成分就能体现其表达相互义的功能。刘丹青 (1983) 提到亲属关系名词中的相向关系名词，认为这类名词两端的地位相等，如甲是乙的朋友，则乙也是甲的朋友。其他的还有亲家、亲戚、本家、情人、同学、同乡等。因此汉语的相互结构也包含此类相互名词的手段，泰语的相互名词则如“pheun³ 朋友”、“ja:d³ 亲戚”、“khonlrak⁴ 爱人”等。

(1) 汉语

- a. 李明和张伟是同学。
- b. 我和她是亲戚。

(2) 泰语

a. raul penl **phɛə:n3** kanl

我们 是 朋友 互相

‘我们是朋友’

b. raul sɔ:ŋ5 khonl penl **ja:d** kanl

我们 二 人 是 亲戚 REC

‘我们两人是亲戚’

1.1.2 相互动词

相互动词是无标记相互结构中最典型的表达方式，也是学界讨论较多的。西方学者 Otto Jespersen 最早在 1924 年的《语法哲学》提及相互动词，认为这些动词由于其本身具备的相互语义，能使主语和宾语发生反方向关系。英语、汉语和泰语等语言都存在相互动词的表达手段，例如：

(3) Mary and Joe **kissed**. (英语)

(4) 小张和小李**吵架**。(汉语)

(5) Sɔm5chail **tæng2ŋa:n1** kap2 Phɔ:lcaj1

‘Sɔm5chail 和 Phɔ:lcaj1 结婚’ (泰语)

1.1.3 相互形容词

除相互动词外，还有一类词同样至少涉及两个参与对象 A 和 B，描写 A 和 B 之间的相互关系或相互存在的某种状态，通过一些形容词来表达，我们把这些形容词称为相互形容词。如汉语里的“友好、要好、和睦、一样”等，又如泰语里的“meu:n5kanl 一样、tau3tiəml 平等”等形容词。

(6) 汉语

a. 禄东赞传达了他们的年青国王想跟唐朝**友好**的心愿，说得娓娓动听。(当代/中华上下五千年)

b. 鱼类的行为与昆虫的行为一样，主要是借助于单一感觉控制的本能行为。（当代）

(7) 泰语

a. Sɔm5chail kap2 Sɔm5sak2 na:

Sɔm5chail 与 Sɔm5sak2 脸

mɛə:n5kan1

一样

‘Sɔm5chail 和 Sɔm5sak2 脸长得一样。’

b. Thuk4 khon1 tɔng3 **tau3tiəm1 kan1**

每 人 要 平等 REC

‘每个人都要互相平等。’

1.2 句式相互结构

句式相互结构所表达的含义一般要涉及至少两个谓词，因此在许多语言里存在通过多个小句来表达对称性或相互性，这是一种很普遍的现象。如粤语、巴布亚语族的Golin语、英语、汉语、法语等都存在句式相互结构。考察发现句式相互结构可以通过反方向互指小句表达，如汉语、粤语、Golin语、Hua语以及泰语等；反方向主语小句表达，如英语、Yidiny语等；或通过替代小句表达，如英语和法语。下面是汉语、英语和泰语的例子：

(8) 我们/他们我看你，你看我。

(9) 英语 (Nedjalkov, 2007 Ch. 3:151)

Miranda stared at him and he stared
back (at her).

Miranda 盯着他看，他也反过来盯着她看。

(10) 泰语

Tɔ:l ti: chajl, chajl ti:Tɔ:l
Tɔ:l 打 chajl chajl 打 Tɔ:l
‘Tɔ:l 打 chajl, chajl 打 Tɔ:l.’

2. 有标记的相互结构

有标记的相互结构指通过一些句法或语法手段来表达相互义的结构，又可称为句法相互结构 (Syntactic Reciprocal Constructions) (Siloni, 2005; König&Kokutani, 2006; Nedjalkov, 2007) 或语法相互结构 (Grammatical Reciprocal Constructions) (Haspelmath, 2007b; Nedjalkov, 2007)。有标记的相互结构在很多语言中都存在，可根据标记的不同形式分为独立标记、复数型标记、重复型标记和词缀型标记。复数型标记如西班牙语的代名词复数 *nos*-等；重复型标记如 *Godié* 语的动词重复；词缀型标记如西格林兰语的代名词前缀 *immi-*、Mundari 语的动词中缀 *-pe-*，以及立陶宛语的动词后缀 *-si* 等。汉语和泰语的相互结构只存在独立标记的类型。

独立标记即 Nedjalkov (2007a) 说的 *free markers*，指一些能单独作相互标记的自由成分，除代词、副词或小品词外，一些语言如日语的名词和动词都有独立作相互标记的功能。

2.1 代词作标记

相互代词本身具有人称和数量特征，在指定人称和数量值，它们就像一个普通代词，但具有附加的语义信息，即它们标记的是对称行为的参与者。例如英

语的 each other、汉语的“对方”和泰语的“kan1 互相”和“kan1læ4kan1 彼此”等。

(11) John and Mary love **each other**. (英语)

(12) 张三和李四互相批评**对方**。(汉语)

(13) 泰语

raul khuan1 haj3a2phaj1 **kan1læ4kan1**

我们 应该 原谅 彼此

‘我们应该原谅彼此。’

2.2 副词/小品词

除了以相互代词作标记外，以副词或小品词作标记也是语言中用于表达相互义的很普遍的手段，在本文考察的语言中，很多语言都存在这种手段。如汉语的副词“相互/互相”、泰语的副词“tɔ:2kan1 互相”、Kolyma Yukaghir 语的 n'e 等。

(14) (Kolyma Yukaghir) (Maslova, 2005)

mit n'e juo-ji:l' I

我们 REC 看见-INTR. 1PL

‘我们相互看见了。’

(15) 张三和李四**相互**批评。

(16) raul haj3a2phaj1 **tɔ:2kan1**

我们 原谅 互相

‘我们互相原谅’

3. 汉泰语相互结构类型的对比

我们在前人对相互结构类型划分的基础上，对汉泰语相互结构及部分语言相互结构作了考察和举例说

明，总结得出汉泰语相互结构在跨语言框架里的所属的表达类型：

表 1：汉泰语相互结构在跨语言中的类型

大类	次类	小类	举例	语言 举例
无标记的相互结构	词汇相互结构	相互名词	brother 兄弟 同学，亲戚 phɛə:n3 朋友	英语 汉语 泰语
		相互动词	discuss 结婚 calra:ng4 离婚	英语 汉语 泰语
		相互形容词	tæk1ta:ng1 区别 一样，友好，和睦	泰语 汉语
	句式相互结构	我们/他们我看你，你看我。 Miranda stared at him and he stared back (at her). Miranda 盯着他看，他也反过来盯着她看。 Phɔ:lcaj1 打 Chu:caj1, Chu:caj1 打 Phɔ:lcaj1	汉语 英语 泰语	
有标记的相互结构	复数型标记	代词复数	nos- 1PL/OBJ- we	西班牙语
	重复型标记	动词重复	w à -w à love-love	Godié 语
	词缀型标记	前缀	<i>n' e - juo</i> RECP-see	Yukaghir 语

		中缀	le<pe>l see<RECP>	Mundari 语
		后缀	ja-si kiss-REC	立陶宛 语
		环缀	ma-tebek-an REC-stab- REC	巴厘岛语
	独立 标记	代词	Each other, one another 对方, 彼此 kanl 互相, kanllæ4kanl 彼此	英语 汉语 泰语
		副词/ 小品词	sich 相互 互相, 相互 tɔ:2kanl 互相	德语 汉语 泰语
		名词	(o) tagai (彼此)	日语

在跨语言考察的框架里，汉泰语相互结构的类型基本相同，都包括无标记的相互结构和有标记的相互结构两大类。无标记的相互结构包括词汇相互结构即相互名词、相互动词及相互形容词，以及句式相互结构。有标记的相互结构则包括两种类型，一是用代词作标记，或称为相互代词，汉语用代词“对方”表达，代词“彼此”也有相互义。泰语的相互代词用 kanl 和 kanllæ4kanl；二是用副词作标记，或称为相互副词，汉语的相互副词是“互相/相互”，泰语的相互副词是 tɔ:2kanl。

三、汉泰语相互结构的表达方式

1. 汉语相互结构的表达方式

现代汉语表达相互结构主要通过三种方式：一是，通过相互动词，如“结婚、吵架”等；二是，通过相互代词“对方”或“彼此”；三是，通过相互标记“相互/互相”。其中，第一种方式属于无标记的相互结构，第二和第三种方式属于有标记的相互结构。

1.1 通过动词表达

相互动词本身具有相互的语义，无需加任何标记或成分即相互标记或相互代词也能表达相互事件。例如：

(17) 男女双方自**结婚**之日起便成为夫妻关系，互为配偶。(CCL/当代) (*男的和女的结婚=女的和男的结婚*)

(18) 她躺在床上，见到桂昌宗，还请他坐下**谈天**。(蒋氏家族全传) (*她和他谈天=他和她谈天*)

(19) 他曾和同事**打赌**，上车专抓认识他的贼，而且是掏他兜的贼，同事不相信。(人民日报)

(*他和同事打赌=同事和他打赌*)

1.2 通过相互副词“相互/互相”表达

相互副词“相互/互相”是汉语相互结构最典型的表达手段，也是相互结构的标记，它的语法功能包括以下三种。

作状语，“相互/互相+动词或形容词”，例如：

(20) 我们**互相喜欢**，却一直没机会表达。

(21) 两个机构采用的政策**相互一致**。

作定语，“相互+名词”或“相互+的+名词，例如：

(22) 环境与发展的**相互关系**很重要。

(23) 他们通过**相互的社会交换**获得了双赢。

作宾语，是+相互/互相+的，例如：

(24) 这一种敌对，其实是**互相的**。(梁晓声《表弟》)

(25) 这是一种平等的状态，一切权力和管辖权都是**相互的**，没有一个人享有多于别人的权力。(当代)

本文考察发现，能与相互标记共现，共同作用表达相互语义的动词既有相互动词，也有非相互动词。

1.2.1 “相互/互相”与相互动词共现

虽然前面我们提到相互动词一般不需要与相互副词搭配就能表达相互义，但考察发现部分相互动词也能与相互标记搭配，例如下面的动词：

打架、吵架、商量、见面、辩论、握手、交换、比赛、打仗、聊天、矛盾、冲突、对立、合作、对抗、来往、斗气、对唱、对话、串通、勾结、结交、磋商、切磋、讨论、争论、争吵。

(26) 大家**互相商量**、互相启发，力求将主题选准、选好。(CCL) (*A跟B商量 = B跟A商量, ……*)

(27) 美苏两个超级大国互相争夺，尖锐对立，各有自己的势力范围，长期**相互对抗**。(CCL)

(*美国跟苏联对抗 = 苏联跟美国对抗*)

但也有部分不能与相互标记搭配的相互动词，例如：结婚、离婚、打赌、谈天、相处、同路、分手、相遇、会谈、相见、订婚、分居、合唱、合股、合伙、合影、会合、约会、下棋、互通、平分、谈判、相约等。

(28) 有配偶而重婚的，或者明知他人有配偶而与之结婚的，处二以下有期徒刑或者拘役。(CCL/当代) (*与之互相/相互结婚)

(29) 他曾和同事打赌，上车专抓认识他的贼，而且是掏他兜的贼，同事不相信。(人民日报) (*他曾和同事互相/相互打赌)

1.2.2 “相互/互相”与非相互动词共现

本文考察的非相互动词包括动作动词和心理动词两种。动作动词只表示动作的行为，心理动词表示个人心理活动行为。由于我们考察的这两类动词所表达的动作行为和心理行为本身不具有相互性，语义上也没有相互义。因此，这两类动词用于一个相互情景中，就需要加上相互副词“互相/相互”，表达动作和心理行为的相互性，即相互情景中的事件参与者之间互相进行某种相同动作，或互相表达某种相同的心理行为。例如：

(30) 当你消失在人群中，我方想起，原来我们是如此**互相喜欢**，却没有机会表达。(CCL) (心理动词)

(31) 处理好教育工作内部德、智、体诸方面的关系，使它们**相互促进**、协调发展，这是培养全面发展的人的核心所在。(CCL 当代) (动作动词)

例(30)中的“喜欢”是心理动词，本身只表示施事者对受事者的“喜欢”，但“相互喜欢”则表示相互事件中的两个参与者“我”和“你”之间互相针对对方表达“喜欢”这个心理行为。即表示“我喜欢你，同时你也喜欢我”。例(31)中的“促进”是动作动词，本身只表示施事者对受事者进行“促进”这个行为，

但“互相促进”则表示相互事件中的参与者“德、智、体”之间互相针对对方进行“促进”这个行为。也就是整个相互事件包含了多个类似的子事件，德促进智 \Rightarrow 智促进德，德促进体 \Rightarrow 体促进德，以此类推。

1.3 通过相互代词表达：对方

相互代词(reciprocal pronoun)又称相互回指词(reciprocal anaphor)，在整个相互事件中占据相互对象的位置，在句法上充当宾语。英语用“each other”或“one another”作相互代词，由于英语的相互结构属于无标记的相互结构，因此，相互代词就成为英语表达相互义的主要手段(郭锐，2013)。例如：

(32) John and Mary love **each other**.

(33) Jack and Jill marry **one another**.

英语的相互代词既可用于相互动词，又可用于非相互动词，例如“A and B hate one another.”里的“hate 讨厌”本身就不具有相互性，即A有可能讨厌B，但B不一定讨厌A，但如果B也同时讨厌A的话，就同样可以用“A and B hate one another”的形式表达出来。

《现代汉语词典》：“对方”指“跟行为的主体处于相对地位的一方”。

(34) 男女老少，人人都有自己的发音特点，正因为这样，我们接到熟人打来的电话，往往能听得出对方是谁。(CCL/当代) (“我们”是一方，“熟人”是另一方)

(35) 陈述句是客观地叙述一件事情，祈使句是向**对方**发出请求或命令，疑问句是对所述的事情表示疑问，感叹句表达强烈的感情。（CCL/当代）
（请求或命令的“发出者”是一方，“接受者”是另一方）

根据初步考察，我们发现在100个包含“对方”的例句中，有53例或53%不能表达相互的意思，能表达相互意思的也达到38例或38%。说明动词指非相互动词和代词“对方”共现也可以作为表达相互事件的其中一种手段，即表示行为动作是双方互相针对进行的，而不是只针对行为主体之外的另一方。但是这种表达手段或格式也有限制，由于非动词本身不带相互义，而“对方”本身指的是行为动作之外的另一方。因此，动词和“对方”出现在相互情景中就需要依靠语境的支撑来体现相互义，光看包含动词和“对方”的小句或短语不一定就能表达相互义。

考察发现包含“对方”的表示相互义的句子有两种形式，一种是动词与“对方”共现或“动词+对方”的格式，另一种是相互副词、动词和“对方”共现或“互相/相互 + 动词 + 对方”的格式。这两种格式中的动词一般为非相互动词，而且必须是及物动词。

下面是动词与“对方”共现或动词+“对方”的格式：

(36) 以前他以为，恋爱而成的婚姻是不会改变的，只要**爱对方**，**体贴对方**，两人即使有问题，也不会分开。（人民日报）（结婚的两个人互相爱对方，互相体贴对方）

(37) 来自不同背景的话语双方通常会按自己的文化观来**评判对方的行为**，那么话语双方就极有可能在跨文化交际中遭遇语用失误。(CCL/当代) (来自不同背景话语的一方和另一放互相批判对方的行为)

例(36)语境中提到“恋爱”和“婚姻”，这两个动词都属于相互动词，虽然与“对方”不在同一个小句中，但根据整个语境所表达的意思，“恋爱”和“婚姻”都给这个情景中的相互结构提供了表达相互义的支撑。因此，“爱对方，体贴对方”就可以理解为“婚姻中 d 两个人互相爱对方，互相体贴对方”，“对方”作宾语。例(37)提到“双方”，提示了这个事件中的参与者是复数，因此，第一个小句中的“批判对方的行为”就能判断为“来自不同背景话语的一方和另一放互相批判对方的行为”，“对方”作宾语中的定语。

下面是相互副词、动词和“对方”共现或“互相/相互 + 动词 + 对方”的格式：

(38) 她们大部分时间是安安静静的，就是心里有怨也只是生一生气，小声地骂一骂别人或**相互骂对方**。(CCL)

(39) 既然在爱或停止爱方面决不是自由的，情人们就没有权利**相互抱怨对方**的变心和轻浮。(CCL)

相互结构中，在主语位置上的相互参与者称为交互者，在宾语位置上的相互参与者称为交互对象，交互对象一般由相互代词充当，如英语中的“each other”，但也有一些语言采取空代词的策略。郭锐(2013)认为汉语的相互结构一般采取代词空缺策略，并且这一限制不是普遍的，而是汉语的类型特点。

比较“小王和小李互相骂”和“小王和小李互相骂对方”，前者采取宾语空缺策略，后者采取相互代词策略。参照郭锐（2013）的分析，根据“互相”的语义，这两句都可以分解为两个具有对称关系的子事件，“小王骂小李，小李骂小王”。但由于子事件中相互参与者分别是动词“骂”的主语和宾语，因此，交互对象一般要空缺，不能再以有形的宾语出现。也就是说，相互副词“相互/互相”和代词“对方”共现的情况，主要体现相互义的是副词“相互/互相”，“对方”只是作为交互对象出现。

1.4 代词“彼此”

《现汉》对代词“彼此”释义是“那个和这个，双方”。语法功能可表现为定语，如“彼此的观点”；主语，如“彼此知道”；宾语，如“说服彼此”。考察发现“彼此”表达相互义有四种情况。

1.4.1 “彼此”与非相互动词共现

(40) 他们以[彼此]的评价标准相似、兴趣爱好相同、彼此知心等为标准，结成友伴。

(41) 无线电班的教室里济济一堂，学生们都用好奇的眼光打量彼此。（吴晓波 激荡三十年——中国企业史1978）

1.4.2 “彼此”与相互动词共现

(42) 不同的学科都有一定的排列顺序，彼此有一定的联系。（主语）（CCL）

(43) 然而，在复合问题的对立里，当事人有机会彼此交换妥协、互助协助对方实现种种不同的目标。（主语）（哈佛经理谈判能力与技巧）

1.4.3 “彼此”与“互相/相互”共现

(44) 历史的必然性与历史的偶然性之间的关系，是一种**彼此互相联系**的辩证关系。(CCL)

(45) 假如我们不采取一些隔离措施，那么，从开天辟地到如今，我们**互相彼此连一句正经话也不会说**。(王朔)

(46) 在一个生态系统中，许多食物链**彼此相互交错连接**的复杂营养关系，叫做食物网。

1.4.4 常用搭配

(47) 根据该相对指标，多种不同种类的粮食**彼此之间**就都形成了相对应的比例关系，从而可以进行相互的兑换。(CCL)

(48) 因此，当时的训练班学员中，男女同学**彼此间**都称兄道弟。(蒋氏家族全传)

从上文的考察结果来看，我们可以通过动词与相互标记“互相/相互”和相互代词“对方”的搭配情况看到汉语相互结构所采取的这几种手段，可总结为三种方式。

第一种，用相互动词表达相互义，相互动词一般不需要附加其他标记或成分，但也有部分相互动词可与相互副词搭配使用，共同表达相互义。

第二种，用相互标记表达相互义，主要用于非相互动词，包括动作动词和心理动词。由于非相互动词本身不具有相互语义，需要通过“互相/相互”来体现相互参与者在行为动作上的相互性。

第三种，用相互代词“对方”和“彼此”表达相互义，主要用于非相互动词，而且是及物动词。“对方”

进入相互结构的格式有两种，一种是“动词+对方”的格式，另一种是“互相/相互+动词+对方”的格式。“彼此”用于表达相互义发现有三种格式：一是，与非相互动词共现；二是，与相互动词共现；三是，与副词“相互/互相”共现。

第四种，用相互标记加相互代词共现的形式来表达相互义。包括“相互/互相+动词+对方”、“彼此+互相/相互+动词”和“互相+彼此+动词”三种格式。能进入“相互/互相+动词+对方”的动词一般是非相互动词的及物动词。“彼此”和“互相/相互”共现的格式中，相互动词和非相互动词都能进入。

2. 泰语相互结构的表达方式

泰语的相互结构主要表达手段包括相互动词，相互代词“kan1 互相”、相互副词“tɔ:lkan1 互相”，以及复合式相互代词“kan1læ4kan1 彼此”和“səŋ3kan1læ4kan1 彼此”。从类型学的角度来看，泰语相互结构也可分为无标记和有标记的结构，无标记的结构包括相互名词、相互动词、相互形容词和句式相互结构，本文只讨论相互动词；有标记的相互结构包括相互副词和相互代词，例如：

(49) 无标记：相互动词

Səm5chai:l taeng2ŋa:n1 kap1 Phɔ:lcaj1
Səm5chai:l 结婚 与 Phɔ:lcaj1
'Səm5chai:l 和 Phɔ:lcaj1 结婚'

(50) 有标记：相互代词

Chai:l kap1 Tɔ:l ti:l kan1

Chai:1 和 Tɔ:1 打 REC

‘Chai:1 和 Tɔ:1 互相打’

根据我们的考察，泰语相互结构可表现为以下几种形式：

2.1 通过相互动词表达：A+相互动词+ kap2 + B

这种形式涉及到三个构成要素：相互参与者、介词 **kap2**、相互动词。其中的两个相互参与者作为动词的两个论元分别占据两个不同的位置，一个占据主语位置作交互者，一个占据宾语位置作交互对象，这种形式有学者称之为非连续性相互结构 (Haspelmath, 2007a)。

(51) Chai1 tæŋg2ŋa:n1 kap2 Na:1

Chai1 结婚 与 Na:1

‘Chai1 和 Na:1 结婚’

介词 **kap2** 在词典的释义是：1. 作介词表示“同、与、对”，如“paj1kap2kaw5 与他同去”，“tɔ:2su:3kap2sad2tru:1 对敌人作斗争” 2. 作连词表示“和、与”，如“thɛə1kap2chan5 你和我”。由于介词的功能主要是引出与动作行为相关的对象，因此，在“A+相互动词+ kap2+B”格式里，**kap2** 起到了引出交互对象的作用。例(42)里 Chai1 是交互者，Na:1 是交互对象，通过 **kap2** 引出。

2.2 通过相互代词 Kan1 的表达

《泰汉词典》以下称《泰汉》里认为 Kan1 是代词，表示“相、互、互相”的意思，如 mɛəŋŋ5kan1 相同、rak4kan1 相爱、chuej3kan1 互助。但也有其他观点认为由于 kan1 可以用于修饰动词，修饰动词时应作为副

词来看 (Gumchai, 2013; 裴晓睿, 2001)。本文按照词典的定义, 把 kan1 看作代词。

通过考察, 我们发现 Kan1 作为泰语的相互代词, 是泰语相互结构中最典型的表达手段, 也是泰语最主要的相互标记, 主要有两种表达形式。

2.2.1 A—kap2—B—动词—kan1

这种格式的主语位置包含两个相互参与者 A 和 B, 用 kap2 作连词把参与者 A 和参与者 B 并列一起成为整个相互结构的主语。例如:

(52) 相互动词

rɛəng3 ni:4 kap2 rɛəng3 nan4
事情 这 与 事情 那

ki:eaw2phan1 kan1

关联 REC

‘这件事和那件事互相关联’

(53) 非相互动词

Som5cha:i1 kap2 Som5ma:i5 chok4 kan1

Som5chai1 与 Som5ma:i5 打 REC

‘Som5chai1 和 Som5ma:i5 互相打’

主语位置也可以是名词或代词复数, 即“名词复数 + 动词 + Kan1”, 例如:

(54) phuak3khaw5 tha4lok4 kan1

他们 吵架 REC

‘他们互相吵架’

2.2.2 A—动词—Kan1—kap2—B

这种格式其实是把上一种格式 A—kap2—B—动词—Kan1 里主语位置的两个相互参与者 A 和 B 分别放到

主语位置和宾语位置上,不同的是,将 *kap2* 作介词用,引出作为宾语的 *B*。但 *A-动词-Kan1-kap2-B* 格式并不是常用格式,在我们考察的 1000 个例句中只发现 4 例。如:

- (55) *Pha2thai1 pen1 phɛn3ba:n3 ju:2 tid2*
Phathai 是 邻居 在 挨
kan1 kap2 thɛ1 bonldɔ:il duei3
REC 与 她 山上 也
‘Phathai 也是山上与她挨着住的邻居’

2.2.3 包含 *kan1* 的复杂形式

N. J. Enfield (2011) 谈到老挝语复杂变体 *sùng1 kan3 lèq1 kan3* 的用法,认为当中的 *sùng1* 接近“与”,两个相互标记 *kan3* 用 *lèq1* 表示“和”来连接,是老挝语中更高级更书面的表示相互义的叙述形式。

泰语里也类似的形式,并且不只一个,包括 *kan1læ4kan1*、*səŋ3kan1læ4kan1*、*tɔ:2kan1*。我们认为这些包含相互标记 *kan1* 的形式其实是以 *kan1* 为基式扩展的复杂形式,语义上都能表达相互性。虽然从构词形式上看,都是以 *kan1* 为词根扩展来的,但《泰汉》里都有收录,因此,本文把这三种形式分别看作相互副词和相互代词。是泰语主要相互标记 *kan1* 之外的一种标记。

2.3.1 *kan1 læ4 kan1* 和 *səŋ3 kan1 læ4 kan1*

《泰汉》把 *kan1læ4kan1* 标注为代词,表达“互相/相互”的意思。还可以用关系代词“*səŋ3*的”加在前面构成固定搭配 *səŋ3kan1læ4kan1*。其中的

kan1 还有另外一层意思，用于表示男性第一人称，多用于口语，这种形式上的扩展类似于Nedjalkof(2007)提到的多种语言采取的双成分代词策略，如俄语“drug druga” (other other)、Malayalam 语的“oraaL...oraaL” (one person...one person)、West Futunan 语的“tasi ma tasi” (one and one) 等。因此，kan1læ4kan1 和 səŋŋ3kan1læ4kan1 也应该属于双成分代词，或复合相互代词，语义上则接近英语的 each other，在相互结构里充当交互对象。kan1læ4kan1 和 səŋŋ3kan1læ4kan1 一般多用于非相互动词。而且一般多见于带文学色彩的语句中，以及较为正式或书面的表达，例如：

(56) raul mi:l kan1læ4kan1 ta2load2pai1

我们 有 彼此 永远

‘我们将永远有彼此’（我们将把彼此永远放在心里）

(57) raul ca2 ri:ænlru:4 səŋŋ3kan1læ4kan1

我们 将 学习 彼此

phæ:3 pralsit1thi4pha:b2 ka:n1lthamŋa:n1 thi:3

为 效率 工作 的

di:l yinŋ3 kən3

好 更 上

‘向彼此学习，为了更好的工作效率’

此外，还发现带贬义色彩的动词一般不能与 kan1læ4kan1 和 səŋŋ3kan1læ4kan1 搭配使用。例如：

(58) เราควรให้อภัย(ซึ่ง)กันและกัน (褒义动词)

raul khuan1 haj3a2phaj1 (səŋŋ3)

我们 应该 原谅

kan1læ4kan1

彼此

‘我们应该原谅彼此’

(59) *เขาสองคนทะเลาะกันและกัน (贬义动词)

Khao5 so:ŋ5 khon1 tha4lɔk4 (səŋŋ3)

他们 两 人 吵架

kan1læ4kan1

彼此

‘他们两个人互相吵架’

一些不带褒贬义色彩的相互动词则这两种形式都能搭配使用，例如：cap2mə:1(səŋŋ3)kan1 læ4kan1 相互握手、pra2sa:n5 (səŋŋ3)kan1læ4kan1 彼此协调、læk3pli:ean12(səŋŋ3)kan1læ4kan1 彼此交换等。

2.3.2 tɔ:2 kan1 相互/互相

tɔ:2kan1《泰汉》的释义是 1. 作动词，表示相连，相接；2. 作副词，表示相互，互相，因此，tɔ:2kan1 可作副词用于相互结构表达相互义。可用 tɔ:2kan1 表达相互义的动词一般为非相互动词，例如：

(60) เราปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง

rao1 pad2ti2bad2 tɔ:2 kan1 chan5

我们 对待 REC 如

phi:3no:ŋ4

兄弟

‘我们以兄弟相待’

3. 汉泰语表达形式的异同

汉语和泰语的相互结构都能通过名词、动词、形容词以及句式相互结构来表达，属于无标记的相互结构。有标记的相互结构都是通过相互代词和相互副词表达，汉语的相互代词主要是“对方”，有时“彼此”也能表达相互义；泰语的相互代词主要是 kan1，kan1læ4kan1 和 səŋŋ3 kan1læ4kan1 是以 kan1 为基式扩展来的复杂形式或双成分相互代词。汉语的相互副词用“相互”或“互相”，泰语的相互副词用 tɔ:2kan1。下面就汉泰语在相互结构表达方式上的异同点作总结说明。

3.1 词汇相互结构

汉语的相互名词、相互动词和相互形容词，三种词汇主要以动词为主要的表达手段，即相互动词或固有相互义动词。由于相互词汇或相互动词本身具有相互义，可不带任何标记或相互副词就能进入相互结构的格式。但也有部分相互动词能与相互副词搭配使用，共同表达相互义，如“商量”、“见面”等。泰语的相互词汇即相互名词、相互动词和相互形容词在一个相互结构里都必须要与副词 kan1 或介词 kap2 搭配使用才能形成完整的相互结构。

3.2 句式相互结构

句式相互结构并不是相互结构的主要表达手段，但在一些语言里包括汉语和泰语也能通过句式排列的方式表达相互义。汉语和泰语的句式相互结构都是以反方向互指的形式来表达，也就是“x V y, y V x”的格式，形式上两种语言没有区别，例如：

(61) 他们俩，我看你，你看我。

(62) Chan5 jim4 haj3 thue:1 thue:1 jim4
haj3 Chan5 (我对你微笑，你对我微笑。)

3.3 相互代词

汉语用代词“对方”表达，和“彼此”作相互代词。“对方”主要用于非相互动词并且是及物动词，但需要有一定的语境支撑才能表达相互事件。泰语的相互代词有三个，kan1、kan1læ4kan1 以及复杂形式 səŋŋ3kan1læ4kan1。与汉语不同的是，kan1 作为相互代词是泰语最典型的表达手段，也是最主要的相互标记。kan1læ4kan1 和 səŋŋ3kan1læ4 kan1 是复合代词，属于一种双成分策略，多用于较正式的情景或书面表达。

3.4 相互副词

汉语的副词“互相/相互”主要适用于非相互动词，包括动作动词和心理动词，但也有部分相互动词能与副词“互相/相互”搭配使用共同表达相互义。泰语的相互副词主要是 kan1，此外，还可以用 kan1 的扩展式 tɔ:2kan1 来表达，但是 tɔ:2kan1 只能与非相互义的动词搭配。汉语的相互副词“相互/互相”和泰语的相互副词 tɔ:2kan1 在相互结构里的语序也有区别。汉语的相互副词在动词或形容词前，泰语的相互副词则在名词、动词或形容词后。

3.5 多种手段的形式

汉语用相互标记加代词“对方”共现的形式来表达，一般用于非相互动词，但共现情况并不是必然的，只有部分动作动词和心理动词采取这种形式。而相互

动词则不能采取这种形式，起码在本文考察的范围内没有发现相应的例句。可能的解释是相互动词本身语义上已足够表达相互义，可以不需要其他附加成分，相互标记加相互代词反而成为不必要的复杂形式，不利于语义理解，也不符合经济原则。泰语的相互结构除了典型的表达手段外，还有另外的非连续性相互结构的格式，即需要通过介词“kap2 与”引出交互对象，此种格式对动词没有限制，也就是一般动词和相互义动词都能进入。泰语的非连续性相互结构同时带有伴随义和突出交互对象在整个相互事件中的参与。

四、汉泰语相互标记的语义扩展

相互标记除了能表达相互义之外，还可以解读为其他语义，世界语言中有不少语言存在相互标记的多义现象。初步考察，我们发现汉语的“相互/互相”和泰语的“kan1”除了表达相互的语义外，还可扩展为共同、传递、都、各自等语义。

1. 相互义扩展为共同义

由于相互小句的主语要求是名词复数，而一个共同行为的参与者也必须是复数才能实现共同义，因此，就导致相互和共同在形态句法结构上的相似 (Talmy, 2001)。许多语言里都存在相互标记用于共同义表达的现象，其中一种是 Swahili 语。Swahili 语的相互标记是“-na”，又称为相互词缀 (reciprocal suffix)，有相互义的及物动词带相互词缀既能表达相互又能表达共同。

(63) 相互动词 (Talmy, 2001)

a. 及物动词 (P1)

wa-li-mu-ona motto

they-PAST-him/her-see child

‘They saw the child’ (不一定在一起)

b. 共同行为

wa-li-mu-ona-na motto

they-PAST-him/her-see-REC child

‘They saw the child together’

c. 相互

wa-li-ona-na

they-PAST-see-REC

‘They saw each other’

汉语也有类似的现象，如：

(64) 双方会谈的主要内容包括俄土关系现状和发展前景以及**相互感兴趣**的国际问题。(新华社)(=共同感兴趣)

(65) **相互参与**的对象是，日本的产业科学技术研究开发制度外的开发计划、美国商务部国家标准及技术研究所的开发尖端技术计划、欧洲联盟的框架计划等。(人民日报)(=共同参与)

泰语的相互标记 kan1 由于本身就有两种语义，即“一起、一道”和“相互、互相”，如：

(66) raul pajl kan1 theuk2

我们走 REC 吧

‘我们一起走吧’

(67) raul hen5 na:3 kan1

我们 看见 脸 REC

‘我们互相看得见’

因此，带 kan1 的句子或事件在很多情况下都包含“一起、一道”的共同义。可分为以下两种情况：

(68) เครื่องสูบน้ำทั้ง 2 เครื่องช่วยกันทำการจ่ายน้ำ (共同义)

khrɛŋ3su:b1na:m4 thanŋ4 sɔ:nŋ5
抽水机 都 两

khrɛŋ3 chuəj3 kan1 tham1ka:n1
台 帮助 REC 进行

ca: j1na:m4
排水

‘两台抽水机一起进行排水’

2. 相互扩展为其他语义

汉泰语的相互标记还可以扩展为传递或接续义。如：

(69) 汉语

后来，听说家乡民主改革，要成立人民政权，流落在外的古荣人**相互转告**，许多人立刻赶回了家乡。（《人民日报》199511月份）

(70) 泰语（传递+扩散）

mi:l khon1 paj1 lə:l kan1 wa:3 kɔ4
有 人 去 传 REC 说 Ko

da:j3 thi:lwi:l yi:3sib1 niu4 ma:l
得到 电视 二十 寸 来

du:l (朱大)

看

‘有人去传开说 Ko 得到一台 20 寸的电视’
相互义扩展为“各自、分别、都、普遍”等义的，
例如：

(71) 汉语（各自义）

回来后大家小聚一下，各自看看**相互买**的书，颇为感谢那位不坚持原则的老人。（当代）（“相互买”表示“各自买各自的”）

(72) 泰语（朱大）（普遍义或表示“都”）

a. ka:nlthamlthæŋŋ⁴ nan⁴ penl thi:3

堕胎 TOP 是 的

jo:mlrab⁴ **kanl** wa:3 maj³ thu:klto:ŋ³

接受 REC 说 不 正确

ta:ml calri⁴ja⁴thaml

按照 道德

‘堕胎这件事按照道德来讲是不被接受的’
（jo:mlrab⁴ Kanl 表示“接受”这个行为是普遍的，
或可理解为大家或多数人都接受）

b. wi⁴thi:1 chen³ni:4 penl lak⁴salnal

方法 这种 是 类型

khɔ:nŋ⁵ ŋa:nlkhɪ:ən⁵ lan⁵salmaj⁵maj¹

的 著作 后现代

thi:3 ri:ək³ **kanl** wa:3

的 称 REC 说

metafiction/selfreflexive

metafiction/selfreflexive

‘这种方法就是被普遍称为 metafiction/

selfreflexive 的后现代著作类型’ (ri:ək3 kan1 wa:3 表示“称为”这个行为是普遍的, 或可理解为“metafiction/selfreflexive”这个名称是被多数人接受的)

关于相互标记之所以能产生表示传递, 以及“各自、分别、一起、都、同时、共同”等意思, 郭锐(2017)认为根本的原因是相互结构表达的是一个复数事件, 与传递关系以及“各自、分别、一起、共同”等副词表达事件的复数性相同。本文同意此观点, 因为从相互结构的概念形成来看, 一个相互小句涉及到两个重叠的角色, 也就是一个相互事件中必须或至少有两个参与者, 即相互参与者必须是复数。正因为相互结构所表达的事件有复数性的要求, 因此就更容易扩展为表示共同、各自、分别、传递等语义。虽然汉语和泰语的相互标记都能扩展为这些不同的语义, 但是相互义仍然是最核心的语义, 不能把相互义从共同、分别、各自、传递等语义中完全抽离开来, 而是在相互的语义基础上扩展开不同的语义, 换言之, 其实在这些扩展开的语义中, 在一定程度上也隐含了参与者之间动作行为的相互性。。

五、结语

相互结构是一种用于表达相互事件的语言形式, 在这个相互事件中必须包含至少两个相互参与者, 参与者之间针对对方进行相同行为, 因此, 相互参与者之间的行为动作是互指的, 即具有行为动作的对称性。本文将汉语和泰语的相互结构从类型学的角度观察,

首先把两种语言中具有相互结构类型在跨语言框架里作了大致的类型划分，作为后面研究和分析的一个起点以及汉泰语相互范畴的定位。发现汉语和泰语都存在有标记和无标记的结构，无标记的结构主要用相互动词表达。有标记的结构，汉语包括相互副词“互相/相互”和相互代词“对方”、“彼此”。“互相/相互”是汉语最典型的表达手段，也是汉语的相互标记。泰语有标记的相互结构也包括相互代词和相互副词。相互代词用 *kan1*、*kan1læ4kan1* 和 *səŋ3kan1læ4kan1* 来表示，*kan1* 是泰语最典型的表达手段，是泰语的相互标记。通过相互动词表达，泰语和汉语略有却别，汉语不需在动词上加标记，但泰语需要加上 *kan1* 或介词 *kap2* 语义才能完整。汉语的副词“相互/互相”一般只能与非相互义动词搭配使用，但考察发现部分相互义动词也能带副词“互相/相互”。泰语除了用 *kan1* 作主要相互标记外，还可以用 *tɔ:2 kan1*，是 *kan1* 的扩展式。汉语用相互标记加代词“对方”共现的形式来表达，一般用于非相互动词，但共现情况并不是必然的。泰语的相互代词 *kan1læ4kan1* 和 *səŋ3kan1læ4kan1* 一般多与非贬义动词搭配使用，不带褒贬义的动词这两个代词都能搭配使用，并且多用于较正式的情景或书面表达，以及带文学色彩的语句。泰语的相互结构除了典型的格式外，还有另外的非连续性相互结构的格式，即需要通过介词“*kap2* 与”引出交互对象，同时带有突出交互对象在整个相互事件中的参与，此种格式对动词没有限制，一般动词和相互义动词都能进入。关于汉泰语相互标记的语义扩展，

考察发现汉语相互标记语义扩展主要有共同、各自和传递等；泰语的相互标记能扩展为共同、传递、都、普遍等语义。相互标记能扩展为其他语义的根本原因是相互结构表达的是一个复数事件，与共同、传递、分别等语义对事件的复数性要求相同，在扩展开的语义当中，相互义仍然是最核心的语义。

参考文献：

- Chinese Academy of Social Sciences (2012). *Modern Chinese Dictionary* (6th ed.). Beijing: The Commercial Press.
- Enfield, N. J. (2011). Description of reciprocal situations in Lao. In Evans, N., Gaby, A., Levinso, S. C., & Majid, A. (Eds.), *Reciprocals and Semantic Typology* (pp.129-148). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Evans, N. (2008). Reciprocal constructions: Towards a structural typology. In König, Ekkehard & Gast, Volker (Eds.), *Reciprocals and Reflexives: Theoretical and Typological Explorations* (pp.). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Givon, Talmy. (2001). *Syntax: An Introduction V.2* (pp.95-116). John Benjamins B.V..
- Guangzhou University of Foreign Languages. (2014). *Thai And Chinese Dictionary*. Beijing: The

Commercial Press.

- Guo, R. (2013). Adverb "Huxiang/Xianghu": Semantic and Syntactic Interaction. In Kimura, E. (Ed.). *A Review of Chinese Language Law* (pp. 22-37). Tokyo: Bai Di She.
- Guo, R. (2017). Plural Events and Function Word Semantics. *World Chinese Teaching*, 2017(4), 31.
- Haspelmath, M. (2007, November 30-December 2). Four kinds of concepts that we(might)need for comparing reciprocal constructions. *the Reciprocals Cross-linguistically* [Symposium]. Freie University, Berlin, Germany.
- Haspelmath, M. (2007). Further remarks on reciprocal constructions. In Nedjalkov, V. P. (Ed.). *Reciprocal Constructions* (pp.2087-2115). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Hiranas, J. (2017, October 26). *Reciprocal in Thai: A Corpus-based Analysis*. [Symposium]. PhD Seminar, ANU College of Asia & the Pacific, Australian National University, Australia.
- Iwasaki, S. & Ingkaphirom, P. (2005). *A reference grammar of Thai*. Cambridge University Press.

- Jespersen, O. (2008). *Yufa Zhexue* [The Philosophy of Grammar]. Beijing: World Book Publishing Company.
- König, E. & Kokutani, S. (2006). Towards a typology of reciprocal constructions: focus on German and Japanese. *Linguistics*, 2, 271-302.
- Liu, D. (1983). A comprehensive study of kinship nouns. *Chinese Studies*, 4(9), 16-22.
- Liu, D. (2000). Valency and Its Teaching of Chinese Reciprocal Content Words. In Shen, yang. (Ed.). *Valency Theory and Chinese Grammar research* (pp. 209-240). Beijing: Chinese Language Press.
- Maslova, E. & Nedjalkov, V. P. (2008 April). *Reciprocal Constructions*. The World Atlas of Language Structures Online. <http://wals.info/chapter/106>
- Monique, H., Nedjalkov, V. P., & Nikitina, T. N. (2011). Reciprocal constructions in Modern Chinese. In Nedjalkov, V. P. (Ed.), *Reciprocal Constructions* (pp. 1985-2083). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Nedjalkov, V.P. (2007). *Reciprocal Constructions*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pei, X. R. (2001). *A New Edition of Thai Grammar*. Beijing: Peking University Press.

- Reinhart, T. & Siloni, T. (2005). The Lexicon-Syntax Parameter: Reflexivization and Other Arity Operations. *Linguistic Inquiry*, 36(3), 389-436.
- Tao, H. Y. (1987). Mutual Verbs and Mutual Verbs. In Tao, H. Y. (Ed.), *Sentence Patterns and Verbs* (pp. 344-382). Chinese and Language Press.
- Thongloh, G. (2013). *Principle of Thai Language*. Ruarmsarn (1977).
- Zhang, Y. S. (1998). Study on Valence of Interactive Verbs. In Yuan, Y. L. & Guo, R. (Eds.), *Studies on Valence Grammar of Modern Chinese* (2nd ed.), (pp. 104-131). Beijing: Peking University Press.
- Zhu, D. X. (1982). *Lecture Notes on Grammar*. Beijing: The Commercial Press.

The Current Situation and Challenges of Sino-Japanese Cooperation in the Greater Mekong Sub-region under the RCEP Background

**Zijing Gao¹; Ning Che; Siyi Li;
Caiyun Luo; Siyi Qin; Yuan Zhao**

Institute of International Studies, Shandong University,
Weihai, P.R.China 264200 E-mail:gaozijing518@163.com

(received 24 March,2022) (revised 9 June,2022)
(accepted 21 June, 2022)

Abstract

China and Japan have long been in a general competitive relationship in the Greater Mekong Sub-region, which is mainly manifested in disputes over infrastructure, regional cooperation systems, and regional influence. Since 2018, with the advancement of China's "Belt and Road" initiative, China and Japan have seen new trends in third-party market cooperation in the Greater Mekong Subregion. However, as the strategic competition between the United States and China intensifies, Japan, as a traditional ally of the United States, has gradually changed its basic line of "depending on the United States for politics and relying on

¹ Corresponding author

China for the economy", and has become more cautious in its economic and trade cooperation with China. The cooperation between China and Japan in the Greater Mekong Sub-region has fallen into a bottleneck period. In January 2022, the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) officially came into effect, marking the official landing of the world's most populous, largest economic and trade scale, and most potential free trade zone. The entry into force of RCEP has brought new development opportunities for improving China-Japan economic and trade relations, especially cooperation in the Greater Mekong Sub-region. By sorting out the evolution stages of China-Japan cooperation in the Greater Mekong Subregion, combined with the macro background of the signing of RCEP, this paper finds out the possibilities and limitations of the two countries to carry out the cooperation in the Greater Mekong Subregion in the new era, so as to achieve healthy competition between China and Japan in the region.

Keywords: RCEP; Greater Mekong Sub-regional Cooperation; Sub-regional cooperation; Sino-Japanese Relations

RCEP 背景下中日在大湄公河次区域合作的 现状与挑战

高梓菁²、车宁、李斯怡、罗彩云、覃思仪、赵媛³

中国山东省威海市文化西路山东大学国际问题研究院

180 号邮编 264200 电话: +8615021358961

邮箱: gaozijing518@163.com

收稿日期 2022. 3. 24 修回日期 2022. 6. 9 接收日期 2022. 6. 21

摘要

中日两国在大湄公河次区域长期存在着普遍竞争关系,主要表现在基础设施之争、地区合作制度之争、地区影响力之争等。2018 年以来,随着中国“一带一路”倡议的推进,中日两国在大湄公河次区域出现了开展第三方市场合作的新动向。但随着美国对华战略竞争愈演愈烈,作为美国传统盟友的日本,开始逐渐改变“政治靠美国,经济靠中国”的基本路线,在与中国经贸合作方面态度趋于谨慎。中日双方在大湄公河次区域的合作陷入瓶颈期。2022 年 1 月,《区域全面经济伙伴关系协定》(Regional Comprehensive Economic Partnership, 简称“RCEP”)正式生效,标志着全球人口最多、经贸

² 高梓菁,女(1990-),山东大学国际问题研究院,博士,专任研究员,从事日本区域合作政策,中日关系研究。邮箱: gaozijing518@163.com

³ 山东大学东北亚学院课题组,从事国际政治与国际经济研究,排名不分先后,按姓氏音序排列。

规模最大、最具发展潜力的自由贸易区正式落地。RCEP的生效为改善中日经贸关系，特别是在大湄公河次区域下的合作带来新的发展机遇。本文通过梳理中日在大湄公河次区域合作的演变阶段，结合 RCEP 签署的宏观背景，找到两国在新时期开展大湄公河次区域合作的可能性与局限性，为中日在地区内实现良性竞争提供启示。

关键词：RCEP、大湄公河次区域合作、次区域合作、中日关系

○ 引言

自 20 世纪 90 年代初由亚洲开发银行牵头建立起大湄公河次区域经济合作机制以来，湄公河次区域合作逐渐展开，合作范围日趋扩大，机制也越来越多样复杂且出现多层次性。这种多种形式的合作机制并存的复杂状况在当代世界的次区域合作中都是少见的。在大湄公河次区域合作中，中日两国存在普遍竞争的现象。2022 年 1 月 RCEP 正式生效，这将为亚洲经济增长提供新动力，加强亚洲区域一体化，为亚洲带来全新的历史性机遇。在此背景下，中日围绕大湄公河次区域框架下的合作能否出现新的变化与转机，是本文重点探讨的核心问题。在此之前，首先要对文中出现的“次区域合作”进行概念界定。由于正在发展中或已见成效的几个次区域合作地区特点各异，使得学界对次区域这一概念的认识也不

尽相同。但大家都认同无论是泛区域、区域还是次区域经济合作组织，实质上都是经济集团化的一种表现，除了合作程度不一外，最突出的就是合作地区范围或规模不同。从这个视角出发，区域合作的形式大致分为两种，第一种是全部由多个国家的临近地区组成，如图们江跨国自由贸易区，这种次区域合作的形式不需要贸易集团那样全国范围的制度安排，减少了政治和经济安排；第二种是由主权国家和邻国部分地区参加，如大湄公河次区域经济合作。这种次区域合作开放程度较高，它积极并主要依赖于非成员国对次区域进行贸易和投资，但这种形式也比较松散。鉴于此，本文将“次区域合作”的概念理解为，是区域一体化的一种形式，指一些国家（或地区）以地理上临近的地方经济体为主体，为实现经济互补和取得比较优势而形成的小范围跨国（地区）多边经济合作（谢璇，2010）。

关于这一议题，目前国内外学界已有不少的探讨，如有学者认为，在 GMS 经济合作中，中日两国存在普遍竞争的态势。例如毕世鸿的《试析冷战后日本的大湄公河次区域政策及其影响》，（毕世鸿，2009）还有王庆忠的《日本介入大湄公河次区域合作及中国的战略应对》。（王庆忠，2014）随着中国“一带一路”倡议的深入发展，有不少学者开始探讨在该框架下，中日在大湄公河等第三方市场合作的可能性。诸如白如纯的《“一带一路”背景下日本对大湄公河次区域的经济外交》，

（白如纯，2016）周永生的《“一带一路”倡议与中日两国的竞争合作》，（周永生，2019）还有徐梅的《从“一带一路”看中日第三方市场合作的机遇与前景》，（徐梅，2020）田继阳和卢光盛的《从“竞争”到“协调”：中日在湄公河地区的第三方市场》。（田继阳、卢光盛，2022）随着 RCEP 的签署和生效，不少学者也看到了 RCEP 背景下中日经贸合作的新机遇，如张继风的《RCEP 生效后的中日经贸关系：机遇、挑战与趋势》，（张继风 2021）宋志勇和蔡桂全的《RCEP 签署对中日经贸关系的影响》。（宋志勇、蔡桂全，2021）在日本的研究圈中，日本学者主要关注对大湄公河流域的政府开发援助（Official Development Assistance，简称“ODA 援助”）以及水资源开发、环境保护、航行安全等非传统安全问题。如野本啓启的《对大湄公河地区的我国开发合作政策：日本-东盟经济产业合作委员会（AMEICC）》，（野本啓启，2003）还有青木（岡部）まきの《围绕湄公河广域合作的国际关系的多重展开》，（青木（岡部）まき，2015）。也有学者都关注到了中日在第三方市场的合作。如酒向浩二的《日本企业与中国如何在第三方市场开展合作》。（酒向浩二，2019）经分析可知，国内学界已有不少学者就中日在大湄公河次区域合作，或“一带一路”倡议、RCEP 框架下的第三方市场合作展开研究，但日本目前对中日第三方合作的研究较少，也鲜有在 RCEP 背景下讨论中日第三方合作

的相关主题。

为此，本文将重点梳理冷战结束后中日两国围绕大湄公河次区域合作进程中的互动历史与现状，结合新形势下中日在大湄公河次区域合作框架下面临的问题与挑战，为 RCEP 新形势下中日在该区域开展合作寻找新的可能性与机遇。

一、中日在大湄公河次区域互动的演变进程

20 世纪 90 年代以来，澜沧江—湄公河流域区域合作引起了国际社会的广泛关注。日本、欧美、东盟及其它发达国家和国际组织也先后介入该地区，建立了多个较为有影响力的合作机制，例如自 1992 年由亚洲开发银行（Asian Development Bank，简称“ADB”）倡导成立大湄公河次区域经济合作项目（Greater Mekong Sun-Region Cooperation，简称“GMS”），1996 年 6 月成立的东盟—湄公河流域开发合作机制（ASEAN-Mekong Basin Development Cooperation，简称“AMBDC”），1995 年 4 月老挝、泰国、柬埔寨、越南四国在泰国的清莱签订了《湄公河流域可持续发展协定》，依据协定各方建立了新湄公河委员会（Mekong River Commission，简称“MRC”），还有“柬老越发展三角区”（CLV-Development Triangle，简称 CLV-DT）“伊洛瓦底江、湄公河及湄公经济合作战略”（Ayeyawaddy-Chao Phraya-Mekong Economic

Cooperation Strategy, 简称 ACMECS) “黄金四角合作” (Golden Quadripartite Economic Cooperation, 简称 QEC) “环孟加拉湾经济合作组织” (Bay of Bengal) 等地区性组织。

在此背景下,中日作为域外国家也参与到了湄公河次区域合作进程中。两国围绕着大湄公河区域合作的互动经历了以下几个发展阶段。

(一) 平缓期: 1991-2010 年

冷战后的二十年间,中日两国都非常重视大湄公河区域的发展合作,并取得了一定的成果。在该时期,两国并没有形成明显的竞争与合作关系。

在此阶段,中国积极参与到大湄公河的次区域合作中。1992年,由日本主导的亚洲开发银行发起的大湄公河次区域合作机制(GMS)正式建立,涉及中国云南省、老挝、缅甸、泰国、柬埔寨和越南六个流域内国家或地区,合作的领域包括交通基础设施、资源、环境、旅游、经济等领域。亚开行作为协调者和主要筹资方,主要负责为具体项目提供资金支持。日本作为亚开行最大股东以及该行主导的“亚洲开发基金”“日本特别基金”的最大出资国,对GMS持积极态度。随后,中国还积极参与了由东盟主导的“东盟—湄公河流域开发合作机制”及中国、老挝、缅甸、泰国四国的“黄金四角经济合作机制”等多个机制。1994年,中国成立了20多个政府部门组成的“澜沧江—湄公河流域开发前期研究

协调组”负责调研工作，而后又由国家计委组织完成了《中国参与澜沧江—湄公河次区域开发合作总体研究报告》。重要的是，2000年，中国推出的西部大开发战略成为湄公河次区域合作的另一个发动机。西部大开发战略的提出将中国国内战略的政策措施与国际区域合作相结合，推动中国西部地区与相邻国家间的相互合作，把“云南建设成为中国连接东南亚、南亚的国际大通道”，此举间接把湄公河次区域合作提高到加快西部开发、推动中国扩大对外开放的重要战略高度。2002年11月，首次领导人会议在柬埔寨召开，会议批准了《次区域发展未来十年战略框架》，使次区域合作进入了一个新阶段。2005年中国广西壮族自治区也加入了湄公河次区域合作的范围，进一步充实了该机制的参与主体。

冷战后，日本逐渐意识到湄公河次区域对其东亚战略的重要性。为在湄公河地区发挥更大的影响力，日本从1991年开始，便在其官方发展援助计划中单列了“湄公河区域项目”，大大加强了对湄公河次区域的支持力度。但值得注意的是，这个项目里面没有中国，只包括柬、越、泰、缅、老五国。进入2000年后，日本对湄公河次区域合作的政策逐渐明晰。尽管日本的ODA援助总体预算在减少，但对柬、老、越等国的ODA援助却在逐年增加。截止2007年底，日本对柬埔寨援助金额累计达14.4亿美元，老挝为13.8亿美元，缅甸为29.9亿美元，越南为68.7亿美元，泰国为72.2亿美元，日

本已成为柬老缅越四国最大的援助国。(毕世鸿, 2009) 为了进一步巩固在湄公河五国的影响力, 日本先后于 2003 年发布《湄公河区域开发新概念》, 于 2007 年又发布了《日本—湄公河次区域合作计划》, 这两份文件成为日本开展对大湄公河次区域合作的纲领性文件, 其内容为注重加大对湄公河次区域的贸易与投资, 加强双边经贸关系往来。此外, 日本还同老挝、缅甸、柬埔寨和越南四个东盟国家建立起合作机制, 即柬老缅越四国峰会机制 (CLMV)。通过 CLMV 合作机制, 日本根据四国不同的经济发展状况制定符合当地国情的援助计划, 同湄公河区域国家加深了东西经济走廊建设。(王硕, 2017) 2007 年, 在日本的主导下建立了“日本与湄公河区域合作伙伴机制”, 并于 2009 年起每年举办“日本与湄公河国家领导人峰会”。(张继业, 钮荀生, 2016) 2008 年, 日本首次召开了“日本—湄公河地区外长会议”。2009 年 9 月民主党鸠山由纪夫内阁开启日本·湄公首脑会议, 以一系列新援助计划为主要内容的配套政策相继出台。

概言之, 在这一阶段, 日本在湄公河次区域合作中保持着传统的影响力, 中国作为新兴发展的大国, 其配套政策与机制框架远不如日本成熟。

(二) 摩擦期: 2010-2016 年

2010 年, 中国的国内生产总值 (GDP) 超过日本, 成为世界第二大经济体。中日经济实力地位的逆转引起

了日本政府的警惕。

在这一时期，中国与大湄公河区域国家的合作迎来了新的发展阶段。2012 年第十八次 GMS 部长级会议讨论成立区域电力协调中心 (RPCC)、成立 GMS 铁路联盟、制定区域投资框架等议题，并审议《GMS 人力资源战略框架及行动计划(2013—2017 年)》《实施降低 GMS 地区流动人口感染艾滋病风险备忘录的行动计划》等成果文件。2013 年，中国国家主席习近平在出访中亚和东南亚国家期间，先后提出共建“丝绸之路经济带”和“21 世纪海上丝绸之路”的重大倡议，即“一带一路”倡议，获得湄公河国家的大力支持。2014 年 12 月，在 GMS 第五次领导人曼谷会议上，李克强总理表示，“中国将坚定不移继续走和平发展道路，坚定不移维护地区和平稳定，坚定不移支持东盟一体化进程，始终把东盟作为中国外交的优先方向。继续秉承‘亲、诚、惠、容’理念，坚持与邻为善、以邻为伴的周边外交方针，同中南半岛五国一道弘扬睦邻友好传统，促进区域经济发展和民生改善。”（李克强，2014）2014 年，中国与 GMS 五国间的贸易总额达到了 1889.11 亿美元。在非传统安全领域，截止 2014 年底，中老缅泰四国在湄公河流域联合巡逻和执法达 29 次，有效打击了各类跨国犯罪。2016 年 3 月，澜湄合作首次领导人会议召开，李克强总理在会上表示，“这一合作是对中国—东盟合作框架的有益补充，有利于促进成员国经济社会发展、缩小发展差距，

构建中国—东盟全方位合作升级版。澜湄合作的三大支柱机制与东盟共同体建设的三大支柱高度契合，将为东盟一体化和中国与东盟合作进程提供新的助力。”（卢光盛，雷著宁，2016）

在该阶段，日本倾向于通过合作机制拉拢五国共同对抗中国。2012年，野田佳彦内阁时期，日本第二期援助额为6000亿日元，计划动工57个基础设施建设项目。官方声明称，日本支援硬件和软件基础设施建设，尤其是开发“东西经济走廊”和“南部经济走廊”项目，从而加强连通性和贸易往来的便利。2012年底，安倍晋三第二次上台，其针对湄公河次区域合作的经济外交势头依然强劲。2013年1月，由自民党副总裁、财务大臣麻生太郎率先访问缅甸等东盟国家做先导，安倍首相随后亲自出访包括湄公河流域在内的东盟国家，并于2013年1月至2013年11月完成了对东盟十国的全部访问，重申提供经济或政策援助的承诺。（白如纯，2016）2015年，日本与湄公河五国达成了《新东京战略2015》，旨在提供援助并实现湄公河区域的“高质量增长”。该文件指出，湄公河地区连接着中国与印度等巨大的新兴市场，日本与湄公河地区国家通过合作，实现该地区高质量经济发展。为此，有必要建设地区内需求庞大的基础设施，加强该地区与外部的连接性以及总体投资环境。自2012年至2015年日本给湄公河流域援助金额高达74亿美元，借此大力向该地区推销日本高速公路、铁路

以及电力设施。

简言之，在这一时期，随着中国综合实力的增强，特别是“一带一路”倡议提出后，其在湄公河次区域合作中的影响力逐渐提升。这给传统域外大国日本带来了不安与焦虑，围绕着基础设施建设和影响力之争，中日进入了摩擦期。

（三）曲折期：2017 年至今

2017 年美国特朗普上台后，宣扬“美国第一”，高举贸易保护主义大旗，在全球范围内实施收缩战略，加速了逆全球化进程。为共同应对美国的单边主义，维护世界自由贸易体制，在前期中日存在共同的目标与利益。但随着美国对华战略竞争愈演愈烈，身为美国坚实盟友的日本，其维持行动自由的战略空间逐渐被压缩，中日在地区层面的经济合作进入瓶颈期。

就中日合作而言，为应对“特朗普”冲击，两国开启了新时代。2017 年，日本对中国“一带一路”倡议的态度发生了实质性的转变。自 2017 年 5 月开始，日本政府内部人士对“一带一路”的积极言论明显增多。同年 7 月，在二十国集团峰会上，安倍首相首次向中国领导人表达了日本愿意参与“一带一路”合作倡议。湄公河区域作为“一带一路”倡议的重要区域，为中日的第三方市场合作提供了平台。2018 年 10 月，时任日本首相的安倍晋三时隔七年访华，并与中国国家主席习近平举行首脑会谈。会谈期间，安倍表示，“希望通过此访，

双方能够开启化竞争为协调的日中关系新时代”“‘一带一路’是有潜力的构想，日方愿同中方在广泛领域加强合作，包括共同开拓第三方市场”。（安倍晋三，2018）此外，在安倍此次访华期间，第一届中日第三方市场合作论坛在北京举办，李克强总理在论坛致辞中表示：“我们今天举行第三方市场论坛，就是要表明一个意愿：中日双方在第三方市场不搞‘恶性竞争’，而要更大发挥互补优势，更大拓展合作空间，在第三方市场实现三方共赢。”（李克强，2018）其中，泰国的东部经济走廊项目（Eastern Economic Corridor，简称EEC）也受到重点关注。早在2015年，中国中信集团、日本伊藤忠商社与泰国正大集团达成战略合作协议，三方表示要实现104亿美元的共同投资，为发挥各方优势，共享资源，促进地区间经济合作创造了机会。2017年，三家企业就共同投资EEC项目达成共识，并有意将该合作模式推广复制到大湄公河地区的其他国家。截至2018年年底，已有超过1000多名中国投资者投资EEC，中泰罗勇工业园也带动中国对泰投资超过35亿美元，入园企业超过119家，累计工业总值超过120亿美元。2019年1月，据日本媒体报道可知，2019年日本有超过5000家企业将开启对泰国EEC项目的投资。

但随着近年来中美战略博弈愈演愈烈，加之2020年新冠疫情在全球范围内爆发，中日在湄公河次区域的经济合作陷入瓶颈期。自“一带一路”倡议提出后，湄

公河次区域被定位为“丝绸之路经济带”和“21世纪海上丝绸之路”有机衔接的重要区域，也是中国-中南半岛经济走廊建设的核心区域。中国在这一区域的基础设施投资十分重要，希望通过加大投入来加强与湄公河次区域国家的联系，打通国内和东南亚国家的交通网络，一方面为中国西南地区发展提供机遇，另一方面也为次区域国家融入中国市场提供途径。（贺嘉洁，2019）与此同时，日本也持续加大竞争力度，压制中国在东南亚地区的影响力。自安倍第二次执政后半期至后续的菅义伟、岸田文雄内阁时期，日本政府均将对湄公河地区的基础设施建设居于战略位置，高举“高质量的基础设施建设”的理念，突出日本的技术能力和援助东南亚地区的长期经验等优势，与中国开展竞争。日本政府还特别重视将日本的湄公河次区域合作战略与“自由开放的印度洋-太平洋”构想（Free and Open Indo-Pacific，简称“FOIP”）相结合，提升日本在该地区的影响力，对冲中国的“一带一路”倡议。如2020年菅义伟上台后便将首访地定为东南亚地区，强调加深与东南亚友好国之间信赖关系的重要性，并积极宣扬自由开放的印太构想，暗指“中国威胁”。2020年11月，时任首相菅义伟参加第十二次日本-湄公河地区诸国首脑会议。期间，菅义伟表示将在“民间融资、无偿资金合作、法治合作、海洋合作、强化供应链合作”五个方面与湄公河诸国加强联系。菅义伟还强调，“湄公河流域是印度太

平洋的核心。希望让牢固的纽带进一步加固。”2021年岸田文雄上台后，坚持安倍政府的基本路线，在东南亚地区高调宣传印太战略，对冲中国地区经济影响力。此外，2022年俄乌冲突爆发，给国际秩序的稳定带来巨大冲击，其带来的涟漪效益不可忽视，一方面，国际安全领域，日本配合美国趁机渲染“印太形势”危机论，强调欧洲局势与印太局势不可分割，进一步渲染中国威胁，促使两国外交关系趋于敏感；另一方面，随着俄乌冲突的持续，本已不堪重负的全球供应链遭到新的冲击。由于严重依赖进口，日本经济复苏进一步承压，其发展前景面临更大不确定性，为中日在第三方的经济合作带来新的挑战。

概言之，中日两国就湄公河次区域的合作依然面临着诸多现实困难，更多合作的达成仍需要中日与湄公河国家三方的共同努力。

二、中日在大湄公河次区域合作的问题与挑战

目前，中日在大湄公河次区域框架下的合作依然存在诸多问题与挑战。这种挑战来源于国际形势、中日两国以及域内国家三个层面。

（一）国际形势的日益严峻

首先新冠疫情的爆发为中日两国在大湄公河次区域的合作带来挑战。一是全球供应链安全问题突出。2020年初以来，新冠疫情在全球范围内迅速蔓延，对全

球生产秩序与经济运行带来了持续性的负面影响。供应链安全问题极大地影响着中日在大湄公河次区域的经济往来。在疫情常态化的背景下，复工复产也充满着不确定性，不能保证产品的稳定供给。从产业角度来说，产业链条长、布局高度全球化的产业受影响尤甚。二是全球各地物流受阻现象频出。物流是全球供应链得以运转的核心依托，疫情大规模爆发后，世界各国普遍采取了限制人员及货物流通的措施。而物流流通，客观上又会带来防疫工作的压力。在疫情逐渐常态化的背景下，物流很难恢复到疫情之前的状态。三是贸易保护主义抬头。后疫情时代，贸易保护主义抬头的根本原因，是各国加强了对本国产业以及价值链的保护，贸易保护措施多以保障产业及价值链安全为目的，全球化进程放缓。各个国家多打着维护“公平贸易”的旗号，实则实施贸易保护主义。

在此背景下，日本开始选择构建以东南亚为重点的多元化供应链网络，改变部分产业对中国供应链网络的高度依赖，助力核心科技产业与关键生活必需品物资的生产基地回归本土，成为后疫情时代的重要政策取向。具体而言，日本供应链重组政策的核心就是调整在华供应链，无论是重点产业供应链的多元化、分散化，抑或是核心科技与医药卫生产业的重新布局，其针对的所谓“特定国家”就是中国。日本政府担心其生产供应链过度集中到中国会产生过激风险，希冀以泰国、印尼、越

南等东盟国家为基点，推进“中国+1”的供应链分散战略。（陈友骏，赵磊，2021）全球范围内，后疫情时代下贸易保护主义抬头的倾向，将会为中日在大湄公河次区域的经济往来中提出新的挑战。

其次，随着 2022 年俄乌冲突的持续，全球供应链面临新的冲击。俄罗斯和乌克兰之间的冲突使全球食品、能源、运输业、制造业等多个行业的严重短缺进一步加剧。在资源匮乏，且严重依赖进口的日本，受俄乌冲突外溢的影响，其经济前景面临更大不确定性。日本经济研究中心预测，受俄乌冲突影响，本财年能源、矿产、粮食等大宗商品价格将大幅上涨，进一步推升物价，挤压企业利润空间，并可能抑制企业投资欲望，设备投资或进一步减速。此外，由于供应链受阻，设备投资需求的实现也将受到阻碍，这也成为经济复苏的利空因素。如果俄乌冲突进一步升级，2024 到 2027 年日本经济或陷入负增长。据日本财务省贸易统计的公开数据可知，2022 年 1-4 月日本对东南亚经济圈的进出口贸易总额为 72137 亿日元，而 2021 年 1-4 月数据为 79442 亿日元，同期下降了 9.2%。

因此，受疫情以及俄乌冲突的双重叠加影响，日本对东南亚国家的贸易发展势必受到冲击。当前复杂多变的国际形势，为中日开展在大湄公河次区域的经济合作带来现实阻碍。

（二）中日两国为地区影响力之争

地区合作涉及到制定规则与合理配置资源等多方面，这就往往带有一种政治权力的色彩：因为权力占优的一方，即主导方，可以通过自身主导地位促使地区合作方向更多地朝向自身的意愿发展，从而能够获得更多的经济资源与议程便利，以便于谋求并巩固自身利益。

（黄大慧，孙忆，2017）由此，大国间对地区合作主导权的争夺成为一种自然的现象。

具体而言，中日地区影响力之争主要涉及三个方面，基础设施、合作机制和规则制定。首先是基础设施之争。目前，中日在大湄公河次区域内经济合作领域呈现出对立竞争的态势。从内容上看，中日发展援助都与基础设施建设及其投融资、国际产能合作有关，因此双方在扩大第三国市场份额时存在明显的竞争关系。其次是合作制度之争；其次，从合作机制上来看，中国自 2013 年提出“一带一路”倡议，该倡议把大湄公河次区域合作作为重中之重。2016 年 3 月，首次澜沧江-湄公河合作领导人会议在三亚举行，该机制的搭建是“一带一路”倡议在湄公河次区域的延伸，其包含着政治、经济和人文合作等各个方面，是新时期中国对 GMS 合作的重要补充，也是新的合作模式。而日本，作为中国在该区域强有力的竞争者，也逐渐搭建和完善了相关的合作平台，例如日本于 2009 年创办的“日本-湄公河国家领导人对话”机制，把东西经济走廊和南部经济走廊建设、域内

工业园区建设以及软基础设施、工业人力资源发展等内容作为重点，在推动大湄公河次区域一体化进程的同时，助力日本企业在该地获取更多资源，与中国展开竞争；最后，中日两国就开展第三方市场合作的项目与规则存在分歧。在推进合作项目进程中，因国际统一技术标准缺失，主导规则标准制定权的一方就占据了合作的规则以及技术话语权。基于此，围绕合作项目标准和规则的分歧是两国加强在大湄公河次区域合作的主要问题。例如，在湄公河地区的铁路建设中，日本在该领域拥有长期的研发技术优势和更为成熟的管理理念。而中国则拥有规模化建设和市场管理优势，相较于此，日本更注重合作实践层面的知识产权保护权保护规则（田继阳，卢光盛，2021）。因此，中日若要加强对大湄公河次区域的经济合作，在具体合作项目推进的过程中，就相关规则制定和海外市场开发标准体系等内容，仍需要相当长的磨合期。

简言之，随着当前中国实力的不断增强，中日对地区影响力之争将很大程度上左右大湄公河次区域合作的不稳定性。

（三）域内国家的担忧

除了当前国际形势严峻以及中日在该地区原有的影响力之争外，大湄公河次区域内国家对中日两国的参与也存在担忧。

一是域内国家对自身独立性和中心地位的担忧。随

着上文所述的中日关于地区主导权之争愈演愈烈，再加之早年间“中国威胁论”的大肆宣扬，这使得域内国家恐惧于中日两国日益强盛的综合国力，担心自身的主权、独立性以及处于区域内的中心地位被中日两国威胁，也惧怕被卷入大国竞争的漩涡之中。因此，部分域内国家在合作开展过程中会产生抗拒和不完全信任心理，致使合作没有办法顺利进行。

二是大湄公河次区域涉及国家层次广泛，既有发达国家，也有许多欠发达国家，国家间综合国力的差异使得区域内合作水平不高，一体化进程难以开展。中国和日本作为世界第二和第三大经济体，经济实力雄厚，科技发达、手段先进；相比之下，域内如越南和老挝等一些发展中国家，缺乏资金和技术支持，也恐惧于中国强大制造业可能带来的竞争，因此在次区域合作方面显得心有余而力不足。同时，次区域中的“公用地悲剧”现象也很大程度上由于各国间实力参差所导致，造成大国不愿多付出、小国没有能力付出的现象。这就极大地影响了合作的制度化水平以及实际操作的有效性。

三是次区域内可持续发展问题和社会问题突出，涉及到航运安全问题、恐怖主义问题、跨境毒品与武器走私问题、拐卖妇女儿童问题、非法移民问题、公共卫生问题等等。近年来，中国与湄公河流域五国在毒品替代种植、打击跨国贩毒、环境与生态保护、湄公河流域安全执法、疾病防控等非传统安全领域的合作取得了一定

的进展,但这与大湄公河次区域日益突出安全形势相比仍是杯水车薪。(邓涵,2017)日本也同样加强对大湄公河次区域的非传统安全合作。长期以来,日本以 ODA 援助为主要工具,通过搭建多层次地区性对话机制,来推动各项议程落地,如 2019 年 11 月在泰国举行的第 11 届日本-湄公河地区诸国首脑会议中,各方通过了“面向 2030 年的日本-湄公河 SDGs (Sustainable Development Goals,; 联合国可持续发展目标)倡议”,该倡议旨在推动湄公河地区的持续可能的发展,其涉及环境保护和都市开发,湄公河水资源管理等资源可持续开发与利用,人才培养等多个方面。但总体而言,诸多域内可持续发展、环境治理等非传统安全问题是中日参与该地区区域经济合作的制约因素之一。

简言之,中日若加强对大湄公河次区域的合作,面临着各方面的阻碍与挑战,既有全球层面的形势变化,也有中日两国存在的各方竞争,也涉及到域内国家的系列担忧与矛盾。

三、RCEP 落实后对中日在大湄公河次区域合作的可能性

区域全面经济伙伴关系协定(RCEP)由东盟于 2012 年发起,历经 8 年谈判,15 个成员国总人口、经济体量、贸易总额均占全球总量约 30%。协定的签署意味着全球三分之一的经济体量形成一体化大市场,货物贸易

零关税产品整体上超过 90%，服务贸易和投资开放水平显著高于原有的“10+1”自由贸易协定。中国商务部副部长兼任国际贸易谈判副代表王受文表示，“现在在东亚之间形成了一个 15 国的区域经济一体化整体，15 国在货物贸易方面相互减少关税，贸易服务、投资方面减少壁垒，这将使得区域内贸易投资自由化、便利化程度大大提高，将促进区域内经济一体化水平。”（王受文，2020）同时，从 RCEP 所推崇的理念来看，其是对单边主义和贸易保护主义的有力回应，反映出全球对更加自由便利的贸易投资环境的渴求。值得注意的是，在此次区域合作协定中新增了中日之间的自贸关系，这也是中国与日本首次达成的自有贸易协定，为双方在自由贸易协定下相互开放市场，降低关税和非关税壁垒，加强第三方市场合作提供新的动力与历史机遇。

（一）为经济增长提供新动力，加强区域一体化

从宏观层面来看，RCEP 的签署有利于推动该区域疫情后经济复苏，促进长期繁荣发展。在新冠肺炎疫情的冲击下，国际形势发生着深刻复杂的变化，世界各国经济都受到了严重影响。RCEP 的顺利签署，无疑给疫情笼罩下的亚太注入了新的动力，有利于应对疫情冲击下的经济衰退等情况。疫情期间，世界的经济增长疲软，而 RCEP 将延长全球产业链。商务部研究院国际市场研究所副所长白明指出，“RCEP 签署之前，亚太经济中心就好比是一只手，手掌是东盟，而 5 根指头指的是中国、

日本、韩国、澳大利亚和新西兰，并没有形成一个紧密的、统一的框架。协定签署后，关税和投资壁垒进一步被打破，域外贸易转向域内贸易（白明，2020），中国的主要贸易伙伴也有可能进一步向东盟和中日韩之间相互转移，以此推动产业链分工的延长，给发展中国家，以及欠发达国家经贸发展带来更多机会。（李春顶，2020）

从 RCEP 与 GMS 的关联来看，首先，加入二者的成员有重合，GMS 的成员有中国、缅甸、老挝、泰国、柬埔寨和越南，而 RCEP 成员有中国、日本、韩国、澳大利亚、新西兰和东盟十国；其次，两个协定的辐射范围有重合，RCEP 的辐射范围远超过了 GMS 合作区域。因此，RCEP 签署生效后，15 个国家将遵守共同的关税、原产地原则、投资准入、知识产权、竞争政策和电子商务方面的内容，势必会为 GMS 成员间的合作提供政策方面的利好环境。此外，在诸多要素重合的条件下，成员国可利用 GMS 现有机制或平台，主动对接 RCEP，加快协议落地，例如云南省政府于 2022 年 2 月 7 日发布的《云南省加快对接 RCEP 行动计划》中指出，“为加快对接 RCEP，政府应利用好现有机制和会展平台，依托 GMS 经济走廊省长论坛举办 RCEP 促进澜沧江—湄公河区域跨境经济发展论坛。”

（二）扩大区域内的进出口贸易，促进投资自由化

RCEP 落实后，协定区域内的国家从出口行业的角度来说，中国向 RCEP 成员国出口电气设备、机械、纺

服等规模占比较高。落实 RCEP 自贸区，将进一步扩大出口规模。从进口贸易的角度来说，落实 RCEP 自贸区，有利于降低制造成本（如铁矿石）并扩大市场空间，制造产业链或将受益。日本拥有相对丰厚的资本和高端科技技术，而中国则是制造大国，两国经济产业存在互补空间，产业链高度融合，这些优势在大湄公河次区域的合作协定下可以实现多方共赢（洪卫，2020）。短期来讲，有望提高市场情绪，让资本更加倾向投入港口航运、制造产业链等方面建设。长期来说，也有利于该区域内的贸易与投资的稳定发展，保证其内部市场的平衡，促进投资与贸易自由化。

（三）促进湄公河次区域紧密产业链供应链

对于中日在湄公河次区域的经济合作来说，RCEP 能够延伸和重构区域产业链和价值链。并且协定关税减让甚至零关税，也是促进该区域贸易的重要因素。根据 RCEP 的规定，各缔约国承诺将逐年降低原产货物的进口关税，在关税削减期满后，区域内货物贸易零关税产品占比最终将超过 90%。RCEP 的实施将大幅提升区域内的贸易活动，港口航运、跨境电商这类提供平台工具的企业将直接受益。由于 RCEP 内部关税降低甚至减免，一方面会加大中国优势产业比如消费电子的出口需求，另一方面，进口的上游资源价格大幅降低，利好纺服、有色冶炼加工等产业链。对于日本而言，中国对日本进口产品的零关税覆盖率从目前的 8.4% 将大幅上升至

86.0%。尤其是日本对华出口规模的第一、二大类产品——电子电器和机械产品出口迎来利好。其中,扩声器、数码影碟、内存条等电子电器产品将在协定生效后立刻实现零关税,逆变器、电饭锅等商品也将在协定生效后的第11年和第21年分别实现零关税。(张季风,2021)据国际知名智库测算,到2025年,RCEP有望带动成员国出口、对外投资存量、GDP分别比基线多增长10.4%、2.6%、1.8%。RCEP的成功签署,打破了中日投资和关税壁垒,促进了区域内贸易,有利于延长区域产业链,降低企业参与国际产业链分工的成本;另一方面,以中日合作为新态势的区域价值链,会进一步向成员国之间进行延伸和重构,从而给发展中国家以及欠发达国家经贸发展带来更多的机遇。(洪卫,2020)

(四) 促进产业升级, 激发市场活力

RCEP使用区域累积原则,深化区域内产业链、价值链。同时,进一步丰富了原产地证书类型,在传统原产地证书之外,还将允许经核准的出口商声明以及出口商的自主声明,可大大节省企业的经营成本。海关程序通关方面,RCEP简化了海关通关手续,在可能情况下,对快运货物、易腐货物等争取实现货物抵达后6小时内放行,促进了新型跨境物流发展,推动果蔬和肉、蛋、奶制品等生鲜产品快速通关和贸易增长。RCEP框架下的中日经贸往来将重构区域内供应链和价值链,对人员、技术、资本、市场进行优化配置,优化生产布局,升级

产业结构。RCEP 有助于中国日本优势企业尽快享受关税减让红利。这有利于扩大先进技术、设备和零部件进口以及区域各国对有需求的资源性商品进口，促进进出口多元化，优化进出口结构。这也有助于各产业更充分地参与市场竞争，不断实现产业转型升级与激发市场活力。（陈智国，2021）

（五）有助于整合规则标准，降低贸易风险

RCEP 落实后，中日之间的合作无疑将为湄公河次区域注入了新的经济血液，也将整合成员间规则与标准，促进彼此间贸易投资、深化产业链合作，打造亚洲经济新引擎，助力全球经贸发展。RCEP 的基础是 4 个“10+1”协定，即此前东盟和中、日、韩、“澳 + 新”这 4 个团体分别签署的双边协定，但其中以“原产地规则”为代表的诸多条款都有不同程度上的差异。RCEP 在规则标准上实现了“10+5”的统一，降低了区域各国的贸易成本和风险。此外，原产地规则经常作为一些国家实施贸易保护的武器与手段。规则统一后，类似贸易保护行为的成本将更大，也在一定程度上消除了以往的贸易壁垒，降低贸易风险，而各国贸易规则有望更加公平、合理、透明，从而提升区域一体化水平。（张晓君，曹云松，2021）

（六）增强政治互信，促进深度合作

虽然中日双方签署了 RCEP 协议，但是由于受到历史遗留问题、国际政治环境、产业竞争等因素的影响，

在中美竞争和百年变局大背景下，未来双方的贸易合作战略仍将有较大阻碍，存在合作的不确定性。日本政府和中国之间在历史问题上存在再起摩擦的悬念。（郎丽华，褚婷婷，2021）但从 RCEP 谈判阶段开始，中国就积极推动协定的签署，日本贸易振兴机构也就积极应对企业的问题，推动 RCEP 的正式生效。另外，在海外投资方面，日本企业对于原产地累积规则的关注度也很高。虽然效果暂未体现，但这无疑将加快日企在中日韩及东盟地区之间产业链格局调整的步伐。据调查，日本企业最大的关注点是关税减免的进程，其次是包括原产地证明在内的两国制度及相关手续等细节上的差异问题。

（袁源，2022）对于中国企业而言，他们更关心 RCEP 的关税优惠、原产地准则以及这些成员国的负面清单进展。此外，中国企业更关注区域内其他缔约国的生活习惯、法律法规和技术标准等，如中国企业通常执行中国的 CCC、CQC 等认证标准，但出口至 RCEP 缔约国就要符合当地认可的标准，如 CE、FDA、UL 等欧美国家认证，产品技术、规格尺寸也要符合进口国的要求。（雷瑛，2022）

总之，RCEP 落实后已逐渐落实各国间的关税减让，这为中日两国在该区域的合作提供了基础。RCEP 落实后的中日合作为亚太自贸区（FTAAP）的建设提供了实现路径。RCEP 的协定中涉及的服务贸易、争端解决、知识产权、数字贸易等议题，在此框架下，中日经贸合作相关服务业领域可能会产生新的突破。

四、RCEP 落实后中日在大湄公河次区域合作的挑战

但在 RCEP 背景下，中日在大湄公河次区域合作中也面临着一定的挑战。

一是在于现有地区协定的规则主导之争。在亚太地区，目前存在 CPTPP 和 RCEP 两个协定。作为跨太平洋伙伴关系（TPP）的缩减版，CPTPP 保留了 TPP 超过 95% 的内容。在其框架下，签约国 95% 的货物实行零关税。该协定还致力于取消成员国之间投资、服务和数据障碍，为成员国开展零售、银行和电子商务带来更大的机遇。日本、新加坡等 6 个国家同时是 CPTPP 和 RCEP 的成员国。如果 RCEP 的约束力太弱，将会在规则竞争中落后，进而会出现被边缘化的风险。（徐杰，2019）当前，中国虽然已申请加入 CPTPP，但祝岛国日本仍以高水平的规则要求为由婉拒，实则担心中国的加入可能会淡化其在 CPTPP 中的主导作用，这也意味着中日在亚太地区的影响力之争依然会影响到双方在 RCEP 下大湄公河次区域的合作。

二是 RCEP 区域投资中的风险不可忽视。由于经济、社会、政治环境的差异，企业在境外投资中面临比国内更大的风险。例如，RCEP 区域内部分国家的极端宗教主义和分裂势力升温，以及 RCEP 区域内宗教信仰差异化、法律法规、办事流程有别等因素，都会给投资者带来运营成本增加的风险。

三是 RCEP 背景下中日在第三方市场合作机制本身

仍存在诸多问题。首先，总体上中日第三方市场合作仍处于起步阶段，合作机制仍不健全，前期签署的各项协议也并未完全落实。第二，两国的合作目前在产业布局上还缺乏整合意识，合作未形成规模化。中日第三方市场合作在区域分布上较为零散，虽涉及国别较多，但仍是以单个项目为主。第三，日方态度摇摆，合作协议存在中断或无法落实的问题。而影响日方态度的因素主要包括，一是受新冠疫情及俄乌冲突的影响，世界各国出现“国家安全泛化”的现象，引发日本开展第三方市场合作的担忧。日本一方面加快立法，全面推进其“经济安全保障战略”，另一方面担心对中国经济的过度依赖，在高科技等尖端领域主张“去中国化”的态势明显，因此，在与中国开展第三方市场合作时将更为谨慎。二是美国政策的“外溢效应”对中日第三方市场合作的不良影响。拜登上台后，美国回归传统外交，不仅在政治军事方面渲染中国威胁，并且在经济领域加快与中国开展竞争，例如近期拜登宣布启动“印太经济框架”（Indo-Pacific Economic Framework, IPEF），以意识形态为划分工具极力拉拢东南亚国家在中美之间“站队”，不仅破坏了 RCEP 推崇的自由开放贸易规则，也为中日在大湄公河次区域等第三方市场合作带来阻力。

五、结语

中日两国都是大湄公河次区域合作的重要参与者，自冷战结束后至今，双方围绕着大湄公河次区域的合作框架经历了漫长的互动，形成了三个主要发展阶段，当前处于合作的瓶颈期。RCEP 的签署将为亚洲经济增长提供新动力，加强亚洲区域一体化，为亚洲带来全新的历史性机遇。顺应贸易自由化的时代潮流，加强中日两国与大湄公河次区域国家的经贸合作，实现三方供应符合地区各国的核心利益。但同时我们也应看到 RCEP 生效后，中日及其他成员国面临的规则、法律、制度等风险因素，为中日开展在大湄公河流域的次区域合作带来挑战。

参考文献：

- Bai R.C. (2016). Yidai yilu beijing xia Riben dui da meigonghe ciquyu de jingji waijiao[Japan's Economic Diplomacy in the Greater Mekong Subregion in the Context of the Belt and Road Initiative]. *Northeast Asia Journal*, 3, 32-38.
- Bi, S.H. (2009). Shixi lengzhan hou Riben de da meigonghe ciquyu zhengce jiqi yingxiang[An Analysis of Japan's Policy in the Greater Mekong Subregion and its Impact after the Cold War].

Foreign Policy Review, 6, 112-123.

- Bi,S.H. (2013). Jizhi yongdu haishi daguo xietiao quyuwai daguo yu meigonhe diqu kaifa hezuo[Institutional congestion or Major Power Coordination: Development cooperation between non-regional Major Powers and Mekong Region]. *International Security Studies*, 2, 63.
- Chen,Y.J. & Zhao Lei. (2021). Yiqing beijing xia riben gongying lian de chongsu ji qianjing fenxi [The reshaping of Japan's supply chain in the context of COVID-19 and its prospects]. *Japan Journal*, 5,119.
- Chen, Z.G. (2021). RCEP dui zhongri maoyi de yingxiang ji xiangguan jianyi. [The Impact of RCEP on Sino-Japanese Trade and Relevant Suggestions]. *China Economic and Trade Guide*, 7, 1-3.
- Feng,G.Z. & Sun,Y.Y. (2020). Gongying lian shijiao xia xinguan feiyan yiqing dui jingji shehui de yingxiang [The Impact of COVID-19 on economy and Society from the perspective of Supply Chain]. *Xi 'an Jiaotong University (Social Science Edition)*, 4, 45.
- He,S.D. (2005). Dameigonghe ciquyu hezuo fuza de hezuo jizhi he zhongguo de canyu[Cooperation in the Greater Mekong Sub-region: complex cooperation mechanisms and China's participation].

Journal of Southeast Asian Studies, 1, 9.

Hong,Wei. (2020). Yiqing chongji dui zhizaoye gongying
lian de yingxiang fenxi ji hou yiqing shidai de
zhengce quxiang [Analysis of the impact of
COVID-19 on manufacturing Supply chain and
policy orientation in the post-epidemic era].
Southwest Finance, 6,6,9-10,10-11

Huang,D.H.&Sun,Yi. (2017). Dongya diqu hezuo
zhudaoquan yu zhongri zhidu jingzheng[The
Dominance of Cooperation in East Asia and sino-
Japanese Institutional Competition].*Teaching and
Research*,6,36,37,39-40.

Japan Trade Agency 日本贸易机构. (2021, August 11).
*JETRO World Trade and Investment Report 2021
Version General Introduction*. Retrieved
2022.02.13, from [https://www.Jetro.Go.
Jp/ext_images/world/gtir/PDF/outline_2021.PDF](https://www.Jetro.Go.Jp/ext_images/world/gtir/PDF/outline_2021.PDF).

Japanese Ministry of Foreign Affairs. (2015). *New Tokyo
strategy 2015 for cooperation between Japan and
Mekong*. Retrieved 2022.2.12, from
[https://www.mofa.go.jp/mofaj/s_sa/sea1/page1_000
117.html](https://www.mofa.go.jp/mofaj/s_sa/sea1/page1_000117.html).

Jin,Zhen. (2020). Dameigonghe ciqiyu jingji hezuo yu
lancangjiang meigonghe hezuo bijiao yanjiu[A

- Comparative study on economic Cooperation in the Greater Mekong Sub-region and Lancang-Mekong Cooperation]. Doctoral dissertation of Yunnan University, 2020.4, 85.
- Lang, L.H. & Chu, T.T. (2021). Zhongguo dui Riben chukou eryuan bianji de guanshui mingandu yanjiu—zhongrihan FTA kuangjia xia Zhongguo dui Riben chukoude qianjing yuce. [A Study on the Tariff Sensitivity of China's Export to Japan under the Framework of China-Japan-ROK FTA]. *Journal of Social Sciences of Jilin University*, 2, 150-159.
- Liu, C.Y. (2010). Kuataipingyang zhanlue jingji huoban xieding fazhan ji yingxiang de zhengzhi jingji fenxi [Political and economic Analysis of the development and Impact of the Trans-Pacific Strategic Economic Partnership agreement]. *Asia-pacific Economics*, 3, 11.
- Lu, G.H. & Lei, Z.N. (2016). Lanmei jizhi shi Zhongguo —Dongmeng hezuo xin niudai [Lancang-mekong Mechanism as a New bond of China-Asean Cooperation]. *World Knowledge*, 16, 20-21.
- Tang, Y.H. & Zhang, P.Y. (2020). Hou yiqing shidai quanqiu maoyi baohu zhuyi fazhan qushi ji

zhongguo yingdui celue [The development trend of global trade protectionism and China's countermeasures in the post-EPIDEMIC era]. *International Trade*, 11, 5.

- Wang, Q.Z. (2011). Dameigonghe ciquyu hezuo yuwai daguo jieru ji zhongguo de zhanlue yingdui [Cooperation in the Greater Mekong Sub-region: The Involvement of Major Powers outside the Region and China's Strategic Response]. *Pacific Journal*, 11, 45.
- Wang Shuo. (2017). Erzhan hou Riben dui meigonghe quyu guojia jingji waijiao zhanlue [Japan's Economic and Diplomatic Strategy towards Mekong Countries after World War II]. Master thesis of Beijing Foreign Studies University.
- Xie Xuan. (2010). Riben yu meigonghe ciquyu hezuo — jianlun zhongri zai gai q uyu de boyi [The Cooperation between Japan and The Mekong Sub-region -- Also on the Game between China and Japan in the Region]. Master thesis of Jinnan University.
- Xinhua wang 新华网. (2014). *Likeqiang zai dameigonghe ciquyu jingji hezuo diwuci lingdaoren huiyi kaimushi shang de jianghua* [Li for the fifth time in

the greater Mekong sub-regional economic cooperation leaders' meeting at the opening ceremony of the speech]. Retrieved 2022.2.20, from http://www.xinhuanet.com//politics/2014-12/20/c_1113717408.html.

Xinhua wang 新华网. (2018,October 26). *Xi Jinping huijian riben shouxiang Anbei jinsan* [Xi Jinping meets with Japanese Prime Minister Shinzo Abe]. Retrieved 2022.02.09,from http://www.xinhuanet.com/politics/2018-10/26/c_1123620183.htm.

Xinhua wang 新华网. (2018,October 27). *Shoujie zhongri disan fang Shichang hezuo luntan shang ,Li Keqiang he Anbei dou shuole shenme* [What did Li Keqiang and Abe say at the first China-Japan Forum on Third-party Market Cooperation]. Retrieved 2022.01.09,from http://www.gov.cn/xinwen/2018-10/27/content_5335045.htm.

Xu, Mei. (2021). RCEP qianshu yu yatai quyue jingji yitihua qianjing. [RCEP Signing and Prospects of Asia-pacific Regional Economic Integration]. *Northeast Asia Forum*, 5, 2-6.

Zhang, J.Y. & Niu, X.S. (2016). Shixi anbei zhengfu de meigonghe ciqiyue kaifa yuanzhu zhanlue [An

Analysis of the Abe Government's Development Aid Strategy in the Mekong Sub-region]. *Modern International Relations*, 3, 31-39, quote from Luo S.R. (2017) Current Issues and Reflections on International Poverty Reduction Cooperation in Lancang-Mekong Sub-region. *Journal of Shenzhen University (Humanities and Social Sciences edition)*, 3, 106-112.

Zhang, X.J. & Cao, Y.S. (2021). RCEP quyū touzī jīyú xià de fēngxiān yú yīngduì. [Risks and Countermeasures under RCEP Regional Investment Opportunities]. *Journal of International Business Studies*, 5, 16-21.

Zhongri disan fang Shichang hezuo luntan shang ,Li Keqiang he Abei dou shuole shenme [What did Li Keqiang and Abe say at the first China-Japan Forum on Third-party Market Cooperation]. Retrieved 2022.01.09, from http://www.gov.cn/xinwen/2018-10/27/content_5335045.htm.

Study on the Security for Smart City: A Perspective of Taking Shanghai for Example

Peng Lu

School of International Relations and Public Affairs,
Shanghai International Studies University,
Shanghai 200083. E-mail: winstonlulanto@sina.com

(received 24 April,2022) (revised 11 June,2022)

(accepted 21 June, 2022)

Abstract

As the crystallization of modern civilization, the city is closely combined with all aspects of people's modern life. The development of smart city is the symbol of modern urban civilization. The smart city security includes, as a standard for the government, organizations and individuals to measure the safety of urban environment, and has also become an important tool to measure the status of urban public security and evaluate the effectiveness of the government's governance of urban public security. Based on the interaction of strategic system, platform system and social system, this

paper verifies the important role of smart city security model in smart city construction by verifying the application of smart city construction model in Shanghai.

Keywords: Smart city; Security for Smart city; Smart city system

智慧城市安全实践路径—以上海为例

Peng Lu¹

中国上海市大连西路上海外国语大学 550 号邮编 200083

邮箱: winstonlulandto@sina.com

收稿日期2022. 4. 24 修回日期2022. 6. 11 接收日期2022. 6. 21

摘要

智慧城市作为现代文明的结晶, 与人们现代生活的方方面面结合非常紧密。智慧城市安全发展, 是城市现代文明的标志。而智慧城市安全指标作为政府、组织、个人对城市环境安全衡量标准, 也成为衡量城市公共安全状况、评价政府对城市公共安全治理成效的重要工具。本文通过对上海智慧城市建设模型应用的验证, 基于相互作用的战略系统、平台系统和社会系统, 验证了智慧城市安全模型在上海智慧城市建设中的重要作用。

关键词: 智慧城市、智慧城市安全、智慧城市系统

¹ Peng Lu (1989 —), 男, 博士, 从事公共外交, 智慧城市安全研究。

一、引言

智慧城市系统展现了城市系统如何发展成为有“智慧”特性的城市系统。其中，各类具有数字化和智能化以及智慧特征的城市系统与政府、企业、市民的智慧有机联系与协作是关键。城市安全更是关乎公民个人安全，城市安全承载着国家安全并且维护公民个人安全，也是智慧城市建设的重要组成部分。完善智慧城市系统主要是由智慧城市战略系统、智慧城市平台系统、智慧城市社会系统组成。对于智慧城市系统这一复杂且巨大的工程而言，它们具有什么样的相互联系，并在相互联系中如何形成智慧城市系统功能实现和运用。

随着全球城市建设进程发展，中国的智慧城市建设已经成为国家发展的重要战略，城市发展的越智能、越安全、越便捷，越满足居民的幸福感和获得感。智慧城市的出现也带来了巨大的机遇和挑战。学者托普特认为人口的增长趋势不可能在短时间被遏制，同样不能遏制的是人们为了追求美好生活而不断向更大的城市搬迁的发展趋势。因此，从解决办法的角度提出将信息技术与城市公共服务职能相融合，减少城市服务流程化，提高城市服务办事效率，以创新的方法解决复杂的城市服务，达到城市可持续发展和市民幸福的生活目的。智慧城市的建设在中国不断深入引

起众多专家、企业及政府的关注。智慧城市学者王辉提出关于“智慧城市”概念侧重于技术方面推动为主，通过对城市在运行过程中的关键信息全面感知、智能分析、系统整合和应用，以便为市民提供便捷的高质量生活服务；为企业提供广阔的创新空间，为政府管理部门提供有效的城市管理工具。李德仁院士在2011年提出“智慧城市是物联网和数据城市技术的结合，是以城市数字化为基础，通过建立分析模型实现城市运营状态的可度量和可视化”。通过上述研究可以看出这些学者对智慧城市发展是基于信息技术发展来实现的。

在此背景下，上海作为中国城市中的代表性城市，它在建设方面值得关注，更在智慧建设方面引起诸多思考。通过对上海建设智慧城市的特征梳理，利用政府、企业、民众在智慧城市建设过程的战略统筹向智慧城市演变、智慧城市安全平台建设的逻辑支持和服务人民生活、以及智慧城市社会系统融合战略与平台网络基础之上，实现人与人、人与社会之间的链接。围绕这一系列重要问题，本文重点分析智慧城市安全系统的要素组成，并对此部分智慧城市安全系统的要素进行系统分析。以及总结城市安全与智慧城市系统要素结合对城市发展的重要性。

二、智慧城市建设的系统要素

(一) 智慧城市要素在城市建设中的作用

从城市发展可持续角度看，智慧城市是未来城市在资源配置设置方面以最优化的形式，通过最大程度减少并消除城市中存在的“城市病”，从而实现城市健康和发展；从城市管理角度看，智慧城市各种新兴技术的高度集成、全面融合，未来城市将实现万物互联、及时感应，智能协同、城市管理服务精准化、科学化、智能化；从城市服务人性化角度看，智慧城市的发展宗旨是为民、惠民、便民，让城市生活更安全、更有序、更智能、更美好。智慧城市的兴起已经成为全球城市发展的共同目的，以提升城市能及、提升城市综合竞争力的驱动。

(二) 智慧城市战略系统要素

智慧城市战略是智慧城市能够实现“智慧”发展的重要前提，它以战略的思维，统筹和引导城市不断向智慧城市演变。但从战略的角度看，智慧城市战略作为能够实施并规划城市运行的“大脑”，它主要由战略愿景、战略目标、战略路径组成。

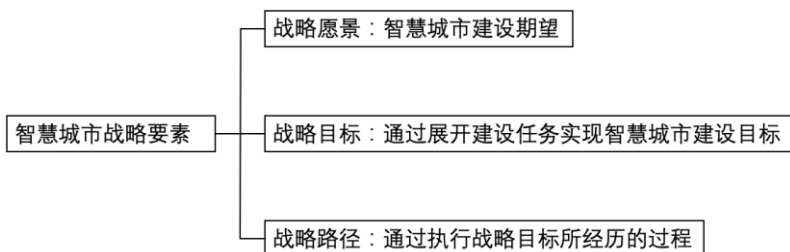

图 1：智慧城市战略系统要素

战略愿景

智慧城市的战略愿景是基于智慧城市发展相关的多重概念集合而来，它反映了城市的未来性质、定位、功能等内容。城市的性质是城市在一定的地区担负起更大范围的政治、经济和社会发展所处地位。城市的定位是对城市性质及其未来城市发展的选择，城市功能也是基于城市所在的位置和城市的定位设计一贯传承，三者是城市建设的重要因素，也是实现智慧城市建设的战略愿景的重要依据和组成部分。

战略目标

智慧城市战略系统是通过其系统在城市建设中发挥重要作用和引导实现的，在战略系统中战略目标实现智慧城市系统发展的最终目的，同时战略目标的制定是基于智慧城市战略愿景确定而沿着正确的制定方向发展。

战略路径

战略路径是对战略目标所做的进一步细化，战略

路径将智慧城市目标可实现进行周密部署和一系列实施，其主要体现在战略执行通过实现智慧城市愿景和目标为方向，并且通过多种战略路径完善智慧城市系统。

综上所述，智慧城市战略以城市发展为重要前提，通过其要素在城市建设中发挥重要作用和引导实现的，并打造安全的城市为保持城市的正常运转，以需求为导向，相应社会（民众与企业）诉求，建设便民智慧城市服务体系；聚焦服务、交通、环境、医疗、居民健康等重点领域。以大数据与机器学习技术的“智慧服务”为核心实现智慧城市服务能力突破。

（三）智慧城市安全平台系统要素

城市属于人工环境，在这种人工环境中所承担城市的经济、政治、文化、社会等职能，并且满足公民的各项需求。智慧城市的平台系统主要以支持和服务智慧城市的人民生活、环境保护等功能发挥重要作用，它是智慧城市中的一切活动范畴的载体。“信息化的基础建设”是智慧城市建设与运行的基础，智慧城市的平台系统主要反映城市平台技术、信息基础和城市建设逻辑。

智慧城市平台系统为智慧城市提供运行技术，是智慧城市从愿景变为现实的重要途径。如图 2 所示，智慧城市平台系统依托于三个部分组成，分别是：服

务平台技术、网络平台技术和智能平台技术，每一部分分别包含了相应的组成内容。

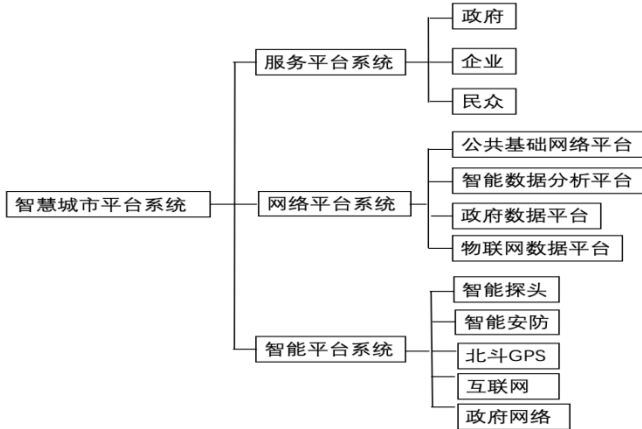

图2: 智慧城市平台系统要素

服务平台系统

服务平台系统是实现对智慧城市系统运转支撑链接各类智能应用，为城市各类人群、各部门、各企业运行提供技术支持。主要实现让市民更具获得感和幸福感。一是更感安全。安防设施全覆盖，街面、楼宇、社区、单位、卡口层层防护，可防性事件大幅减少，市民安全感和满意度显著提升。二是更感敏捷。服务事项“全部在线、全程在线”，服务的个性化、即时性程度大幅提高，办事足不出户。三是更感尊严。在机场、地铁等部署具备非接触、不停留、无感知的智能安检设备，配合智能图像识别系统等，能够精准识别好人、坏人，好人不会被无故怀疑为坏人，盘查从随

机盲抽变为指向明确。为政府管理城市更有把控实力，为城市管理更有底气。

网络平台系统

网络平台系统是能够将地理上分散的系统和设备按不同形式连接起来。为政府、企业和民众提供职责明晰、分工负责、数据共享、联勤联动的协同治理模式。职责明晰，是指明确不同政府部门、政府不同层级承担的职责，明确相互之间的工作界面，职责划分一定要科学。

智能平台系统

以国家治理体系和治理能力现代化为方向，从四个方面着手，一是变经验治理为数据治理，经验很重要，但经验从本质上是主观的，难以即时感知所有风险，数据治理更科学，用机器替代人进行感知、研判和指挥，让数据提示风险，让数据辅助决策。二是变应急处置为风险管控，让公民幸福感、获得感、安全感更加充实、更有保障、更可持续的角度考虑问题。三是变条块分割为条块融合，以部门是条、区是块，条块融合需要每一名公务员牢记自己是政府的一员、代表政府，通过建立机制确保事情落地，实现政府高效运转。四是变单打独斗为共建共治，人民群众是服务对象，也是依靠对象，必须坚持人机结合和专群结合找到一种组织群众的有效方式，服务于一个共同目

标，即平安家园、平安社区、平安城市。

综上所述，智慧城市平台以支持和服务智慧城市的人民生活发挥重要作用，从信息技术建设方面看，智慧城市以无线网络媒介接入，对城市网络构建提高效率、起到更安全、更可靠的作用，通过先进的技术，以快速、安全和融合为特征为智慧城市建设提供有力保障与支撑。

（四）智慧城市社会系统要素

智慧城市社会系统的发展是促进城市经济、社会、环境可持续发展，为城市人类打造理想的生活场所。因此，智慧城市贯穿“以人为本”的理念，全面发展智慧城市宗旨。智慧城市社会系统主要基于个人、人与人、人与社会之间的关系打造，为人类全面生活创造良好的社会环境考虑。

二十一世纪初，美国奇点大学的创始人库兹韦尔在《奇点临近》一书中阐释了人类与技术结合的观点，并把智慧城市中的人工智能超过人类的那一时刻叫作“智慧奇点”。雷·兹韦尔不仅是这一观点的提出者而且也是智慧城市中人工智能的重要实践者。

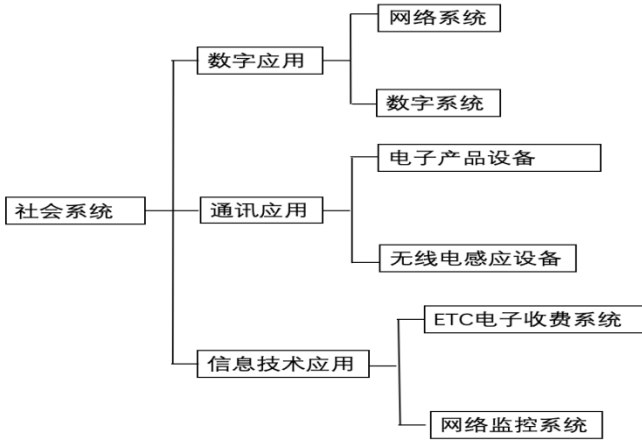

图 3: 智慧城市社会系统要素

改革开放以来中国城市的建设与发展取得了巨大成就，尤其中国在城市软、硬实力建设方面一直处于高质量快速发展的阶段和地位。长期的经济发展、社会发展扩张也导致了城市病的出现，医疗、教育、文化和服务等方面相对发展滞后和不足。政府通过建设智慧城市社会系统，以物联网、云计算为代表的新型技术，通过构建政府、企业和民众三大主体交互、共享的平台，为社会和城市治理提供更加高效、便捷和安全的城市服务工具。为市民、企业提供更丰富、更高质量的公共服务系统，打造城市是发展全球经济、全球信息、全球商品和人员流动的重要引擎。

综上所述，中国自古传承的社会是以“个体”为中心，向石子投入水中，水波纹层层叠叠向四周散去，由远及近，这种社会结构体现的是从“个人”向“群

体”映射的社会结构，是由内向外垂直联系的纽带。智慧城市社会系统的出现是新型网络社会系统更加符合当代人的追求和实用意义，为人的生活创造全面良好的社会条件。为了更加明确分析智慧城市中新一代应用技术如何影响和帮助人们展开社会活动所呈现出的新趋势和新特色主要通过公共行政方面提升行政办事效率，促进社会稳定、和平、公正、和谐的发展，同时创造良好的社会环境。

三、上海智慧城市安全建设背景分析

（一）中国智慧城市发展情况

全球城市建设进程猛烈发展，中国的智慧城市建设已经成为国家发展的重要战略。为实现智慧城市安全建设的目标，在实施过程中基于城市功能的创新与发展，一部分是城市各个组成部分有型且实体，反应城市的真实空间要素，通常以城市街道、建筑等真实存在的建筑类型和物质；另一部分是城市发展在无形的、虚拟的空间，通常以互联网社区形式建设存在。

城市的虚拟与现实世界的融合基于数据和信息化的链接，随着通讯技术和互联网络科技在城市中的应用程度加强，城市的实体空间流动性和虚拟网络能够无缝连接，则为智慧城市“智慧化”的表现。利用数字技术与信息技术将物联网、互联网等讯息技术

与网络连接又称之为信息网络。

通过建设全国的智能探头、智能安检、智能门禁、智能消防、无人机等感知设备、系统和部署的各类型“围栏”系统作为信息采集主要渠道，辅以互联网、公安网、政府网等多种网络数据为重要信息来源，充分利用标签、二维码、芯片等数字化信息载体作为标识基础，构建全国数字系统以互联、高速、移动、安全等智能系统和网络。城市发展的越智能、越便捷，越满足居民的幸福感、安全感和获得感。

（二）上海智慧城市战略系统建设的基础条件

上海作为智慧城市建设的先行者，需要提升智慧城市建设水平，成为影响中国智慧城市发展的重要城市。智慧引领城市为提供良好经济发展环境、投资环境和就业环境，为劳动力、资本领域和科技生产要素集聚聚集，也同时为建设智慧城市奠定了重要的基础。随着物联网与云计算科技的发展和衍生，上海作为引领智慧城市建设的领跑者通过运用智慧技术基础从互联网时代迈向物联网时代，将其逐渐渗入到城市管理系统和城市功能系统之中。因此在建设和提升上海智慧城市发展道路上稳步发展从智能技术基础设施升级入手，加强大数据分析运算能力，以加强智慧城市相关的制度建设，树立上海智慧城市建设的典范，也为中国其他城市升级智慧城市建设做出有效参考作用。

在打造智慧城市的目标基于传统城市安全特征和建设体系，并在此基础上进一步加强城市智能技术的优化。传统全球城市安全主要体现在九个指标维度，分别是自然安全、生态安全、医疗卫生安全、食品安全、公共交通安全、公共场所设施安全、治安安全、社会保障安全和信息安全。

城市安全项目	相同点
生产安全	1、完善的法律法规体系基础支撑 2、政府、企业积极参与
交通安全	1、智能化交通体系管理 2、以人为本的交通系统
能源设施安全	1、注重能源建设、能源安全管理 2、提倡节能减排
社会治理	1、群防群治、协同治理 2、应急机制快速响应
网络安全	1、网络安全立法 2、培养全民网络安全意识
食品安全	1、完善食品法律法规制度 2、政府、企业、民众共同合作监管
防灾防控	1、建设防灾防控社区、有能力抵抗灾害带来的影响 2、宣传防灾防控专业知识 3、定期培养民众防灾技术
生态安全	1、健康的法律和严格的环境标准 2、普及环保教育
应急管理	1、建设安全社区 2、社会共同参与

表 1：传统全球城市安全指标维度

上海在城市安全建设方面，无论在传统城市安全角度或是智慧城市安全角度来看，始终坚持着力打造城市安全需要做到突出面向全球、面向未来，坚持对国际最高标准、最高水平，为提升经济发展动能、文化品质、城市治理水平等提供借鉴和帮助。致力于打造城市居民高品质生活，通过提升民众教育质量、卫

生保健、就业、养老、住房和文化产业等公共服务，让所有生活在上海的人都能感受到这座城市所带来的幸福感、安全感和满足感。

（三）上海智慧城市平台系统环境搭建特征

智慧城市作为城市发展的全新形态，在充分利用大数据、云计算、互联网等科技创新成果基础之上，与以往各类型城市相比较，对于智慧城市安全平台系统环境搭建要求主要集中在以下几个方面：

智慧城市建设通过互联网、物联网的应用作为智慧城市搭建基础，智慧城市之所以能够实现实体社会与网络虚拟社会相融合，主要在于实现物联网与互联网的相互融合，这使得城市的网络应用和网络规模不断增大，通过无线宽带传输进一步减少市民使用网络等待的时间，平台网络系统的发达使得市民不再成为信息的接收者，大批的网民通过万物物联形式主动的参与信息的创造和发布过程。

政府通过“一网通办”数据总枢纽，实现跨部门、跨业务、跨层级的数据壁垒，实现政府服务标准化，通过统一身份认证、统一电子印章系统，有力支撑上海市各部门便捷高效的网上政务办理服务。

企业通过“一网通办”业务实现网上办事，服务在上海本地的外地创业者网上平台漫游服务，彻底解决企业以往办事材料多、业务跑腿大的问题。

在疫情防控期间，民众通过“一网通办”业务中的“健康码”有效的发挥其安全、便捷、有序的功能，政府通过健康码数据掌握各地区防疫情况，获取各地区人员卫生安全信息。

（四）上海智慧城市社会系统应用目标

上海智慧城市的概念涵盖社会和生活几乎所有范畴，智慧城市建设越成熟，使得上海智慧城市社会系统应用更安全、更方便，百姓获得幸福感、满足感更加强烈。上海智慧城市社会系统应用主要体现在智慧安防、智慧交通、智慧环保、智慧医疗、智慧教育等多领域应用。通过数字化应用、电子产品应用、通讯系统应用为百姓生活创造便捷服务，给城市带来巨大的经济效益和社会效益。

在智慧交通的应用方面，智能公交车运用先进的GPS定位技术、3G通信技术、GIS信息地理定位技术，结合公交车辆运行环境、运行方式特点，加强智能公交调度系统完善，对缓解目前城市交通拥堵问题有着重要意义。

智慧安防是城市安全保障的刚需，没有智慧安防智慧城市无从谈起。通过整合城市安全管理服务平台，政府各部门综合性信息领域平台共享、共建、共治业务，丰富安防技术应用手段，提升市民生活品质，在城市公共安防涉及城市治安管理、城市安全生产管理、

应急指挥等多个业务部门对数据资源采集、充分共享、深度挖掘、创新应用，从而实现城市战略规划、平台系统应用，以及社会系统运营现代化的智慧城市发展新路径。

（五）上海智慧城市安全面临的挑战

目前上海智慧城市建设在各地火热开展，“凡事发展到火热大干的地步，发热与发烧的界限往往会趋于模糊，需要在热潮中的冷思考显得极为重要”。鉴于智慧城市在建设过程中存在建设风险，以及在某些方面的研究明显不足，主要体现在**1. 感知方面不足**。尤其在各类要素高度聚集、高速流动的超大城市，凭借现有的感知能力不能满足精准管控的要求。首先是视频监控覆盖不全，对出入城市道口、机场、长途客运枢纽、码头等重要部位没有实现全面覆盖；其次是智能化程度不够高。虽然大部分城市采用摄像头技术辅助城市有序运行，但还主要依靠人力巡查视频监控，视频数据结构化程度较低；最后是感知手段不丰富。视频监控探测是目前最主要的智慧城市感知手段，高层建筑烟感装置、社区门禁系统、城市危化品监管装置、出入城市监控车辆识别系统等装置设备覆盖面不足，且尚未形成有效的互联网及物联网感知体系。**2. 应用方面不足**。政府部门在服务民众、服务一线、服务基层的导向未得到有效落实，部分智能系统、智能装备、网络使政府一线人员感觉

“不好用”和“不管用”。在感受方面，绝大部分政府人员需要手动输入或操作系统，市民用户界面不够友善，操作繁琐且复杂。其次，政府部门服务效能差，导致智慧城市安全防范僵化，使得所有业务应用无差别的采用了隔断是安全措施，造成应用软件与实战需求不贴合，系统迭代效率低。

3. 互联功能不足。 互联存在应用不足首先是网络不互联。再用网络包括政府网、公安网、视频网等政府专项网络之间互相隔离、互不联通；其次是在政府部门系统不互联。主要表现在各地各城市系统不匹配，有些城市在建设智慧城市平台热衷建设“小而全”的系统平台，导致系统平台涵盖繁多的平台与系统，不仅在功能方面简单重复，而且标准不统一，在汇集整合信息资源等方面困难重重。最后是政府业务不互联。主要表现在网络和系统各行其道，政府各部门业务之间难以真正融合贯通。

4. 共享共建共治推行力度不足。 首先在数据方面政府各部门之间数据不共享，在建设智慧城市过程中认为“数据为王”霸占数据，导致迄今尚未形成城市数据的资源库共享。其次是设施不共享。智慧城市建设科技信息化建设普遍追求独享软件，堆积硬件储备，导致城市设施重复建设、重复投入情况严重，难以发挥全部效能。最后是智慧城市服务不共享。主要体现在人为将系统服务对象限制于本部门、本地区，从而导致科技信息化建设成果只为少数人服务。

5. 智慧

城市创新不足。尤其在智慧城市安全方面，政府在建设智慧城市没有主动把“互联网+”与“大数据”等数据创新思路与理念方法贯穿于智慧城市安全建设工作中。以上海为例，从2010年的“世博会”到2018年与2019年的“进博会”，以及花样滑冰世界锦标赛、F1中国大赛等体育赛事，都是具有重大国际影响力的政治、经济和体育盛会，这些重大活动的安全保障工作集中体现在城市安全综合科技保障能力，为城市安全保障工作提供包括图像资源整合、无线电台联网、基础数据支持等强有力的技术支持与支撑，也为上海承担大型国际会议等安全保障工作积累了丰富的实战经验。面对上海在公共安全领域存在的大量风险与挑战，面对人民群众对法制、公平、安全等各个方面日益增长的新期待。

大多数风险研究多是来自于信息技术风险，包括国内一些技术性企业在智慧城市建设中争取利益的角度分析，虽然在建设智慧城市提供解决方案环节提出防范风险的保障策略，但是对智慧城市建设的安全风险有效分析的成果却并不多见，本文大部分智慧城市建设中出现的安全风险问题研究，皆在对上海智慧城市建设的潜在风险进行科学化和系统化的预警，使上海及中国其他城市在智慧城市建设的道路上更加安全和稳定。

四、上海智慧城市系统建设与应用

针对上海智慧城市系统可以从三个层面梳理，一是政府层面、二是企业层面、三是个人层面。主要反映不同类型的社会主体。个人的社会智慧化衡量标准一般偏向生活方面，以智能交通出行卡、社保卡信息等惠民系统的应用。政府的社会智慧化衡量体现在公共行政服务系统中，基于上海的一网通办平台系统、上海的智慧政府、以及智慧公共服务平台建设都取得了较好的进展。通过其智慧政务、网上办公等多项业务，将上海政府进入信息化深入的应用中。

（一）构建传统+智慧模式的政府安全框架

基于传统+智慧模式的城市安全治理模式是城市迈向现代化政府治理体系的重要组成部分。传统+智慧模式的城市安全以数字化为基础，通过人人互联、物物互联、人物互联实现生产创新、生活创新、教育创新、医疗创新和治理创新。政府以城市数字化和政务数字化为基础，通过政府部门之间、政府与企业之间、政府与群众之间的广泛联结实现，实现智慧政府决策、智慧政府监管和智慧政府服务功能。以涉及国家安全、社会稳定、社会治安相关要素为基础，通过对传统+智慧模式的各政务机关之间与社会公众之间广泛链接，实现智能防范、智能打击、智能管理和智能服务。通过对传统+智慧模式下的城市安全治理，智慧政府、智

慧公安机关内涵的阐释，不难发现，智慧政府侧重解决决策、监管、服务和办公的智慧化。智慧公安机关侧重解决的是防范、打击、管理和服务的智慧化。公安机关是城市管理和社会治理的重要主体部分，法定职责宽泛、数据资源丰富，有利于推动城市管理精细化和精准化标准的实施，从而实现城市发展智慧模式的建设目标。

（二） 构建传统+智慧模式的企业安全框架

智慧城市发展过程中，企业的发展是引领智慧城市的智能技术基础要素，经济水平是建设智慧城市设施的重要财力物力的保障条件。虽然引领智慧城市的智能网落构建全市已经做到覆盖水平（2018 智慧公安总体方案），但是智能技术基础设施与城市功能系统的互联互通仍需要进一步完善。

引领智慧城市建设的良好经济环境、投资环境和就业境给城市带来资本和科技等生产要素加强和聚集。因此，建设提升企业层面智慧安全模式的路径也同时应该稳步发展，从而实现中国智慧城市建设各层级安全稳定因素。

在传统产业发展方面，随着工业化和信息化逐渐融合，上海在制造业信息化升级取得重要突破，在商贸流通和物流等服务业也实现信息化和智能化改善。除上述安全机制外，企业在传统城市安全有序展开工

作应适当结合智慧安全系统的功能，注重“互联网+企业功能”的发展，加强智慧企业等企业平台管理系统建设。

（三） 构建传统+智慧模式的个人安全框架

随着城镇化的发展，城市交通、城市环境等城市问题越来越明显，如何加强城市的宜居性是提升城市管理和城市服务的重要条件。如何增强人民的幸福感是智慧城市发展的核心理念。李德仁院士指出，对于智慧城市建设应该侧重于智能项目建设，通过对物联网相关技术开发和应用，提升人（people）、商业（business）和交通（traffic）、能源（energy）等城市功能系统，为市民创造更高效、更便捷、更美好、更安全的城市生活。

基于传统+智慧模式的个人安全框架，网格化的出现是推动社会治理和服务重心向基层下移，把更多资源、服务、管理下沉到基层，健全基层社会治理新格局的有效手段。所谓的网格化管理，是近年来中国在基层治理的一个理念的创新。“网格化”，就是将管理辖区划分为单位网格，以城市社区或者农村两委成员、居民组长、党员、辖区民警等为工作主体，充分整合网格内的信息资源和服务资源，更全面地了解掌握社区居民的诉求或者农村村民的需求，更好地为群众提供优质、便捷、高效的服务，从而增强基层治理能力。

以 2020 年新型冠状病毒为例，网格化管理将疫情有效控制，基层的网格化管理发挥了重要作用。在实践中，网格化的管理方法，可以让工作人员根据“网格”来定位和确定出入网格的人员，确保对于管辖内的所有人员都能无死角的进行管理。如果发现了疫情或者疑似病例，真能够做到早发现、早报告、早隔离、早治疗。甚至在城市外围的农村，网格化管理也做到了“镇不漏村、村不漏户、户不漏人”这样的管理目标。

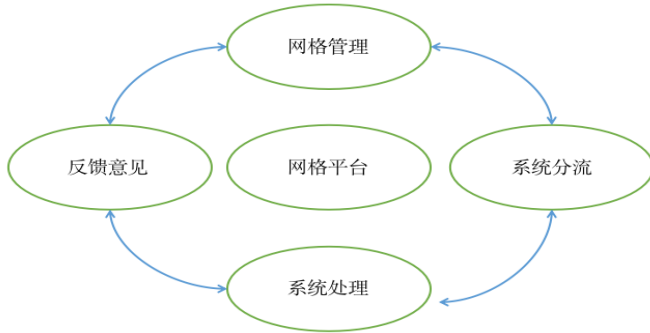

图 4：城市网格化平台结构

因此可以总结，网格化管理不仅是中国推进社会治理体系和治理能力现代化的基础性工程，是服务群众的重要民生工程。社区基层承担着按照国家最高行政机关的决策部署，推动社会发展、管理社会事务等重要职责，这也是中国共产党治国理政和中国公民参与国家治理的基本结合点，不仅直接决定着涉及到社会治理的整体效果，也涉及到国家重大决策和建设目标是否能够彻底的执行到位的关键问题。网格化管理，

是推动社会治理和服务重心向基层下移，把更多资源、服务、管理下沉到基层，健全基层社会治理新格局的有效手段。

五、 结语

近年来，随着数字化、信息化等高科技手段的运用，智慧化的城市治理模式也有了新的创新和发展。借助管理的高技术已经实现了全方位动态化的管理模式。同时，依托于智慧城市安全要素的设定，从创新视角将智慧城市安全保障基于战略、平台和社会应用三个层面构建智慧城市安全系统模型，实现从及时解决问题到及时发现问题，高效处理问题的管理方面工作的价值和作用。

智慧城市安全研究是城市发展阶段面临的重要课题，研究智慧城市安全是智慧城市建设中是必不可少的发展方向，也是中国（上海）建设智慧城市的重要内容。智慧城市建设周期性长，随着国家城市化进程加快，城市在发展过程中面临着人口快速增长、环境、交通、公共安全等一系列城市病挑战，其安全因素对社会建设与发展影响显著。伴随着数字化、信息化等高科技手段的运用，借助管理的高技术手段，通过搭建智慧城市战略系统、平台系统、应用系统，对完善

上海智慧城市安全建设的研究工作具有现实意义与学
理意义。

参考文献：

- Kurzweil, Ray. (2011). Singularity approaching.
translated by Li Qingcheng, Dong Zhenhua, Tian
Yuan. Beijing: China machine press.
- Li Deren. (2012). The Concept of smart city. *Engineering
Research*, 2012(04), 313-323.
- Toppeta, Donato. (2010). The Smart City Vision: How
Innovation and ICT Can Build Smart, “Livable”,
Sustainable Cities. *The Innovation Knowledge
Foundation*, Vol.5, 1-9.
- Wang Hui. (2010). *Smart City*. Beijing: Tsinghua
University Press.
- Wu Zhengfeng. (2013). Research on smart city
construction model. *Journal of Surveying and
Mapping Science and Technology*, 2013(03),
320-324.
- Yang Jie. (2019). *Bansongyuan Police Station: Protect
Residents' Safe Life with Smart Public Security*.
Shanghai Comprehensive Political and Legal
Governance Network.

Zhen Bo. (2015). Multi-pronged Construction of Safe City. *Liaoning Daily*.

Zhou Zhiren. (2004). *Building virtual Government: Information technology and Institutional Innovation*. Beijing: China Renmin University Press.

《国际中文教育中文水平等级标准》评介

Book Review: Chinese Proficiency Grading Standards for International Chinese Language Education

Caijun Lin¹

School of Sinology, Mae Fah Luang University
333 Moo 1, Thasud, Muang, Chiang Rai 57100
E-mail: caijun.lin@mfu.ac.th Tel: 0-5391-7781

教育部中外语言交流合作中心. (2021). 国际中文教育中文水平等级标准. 北京: 北京语言大学出版社.

¹ 林才均, 男, 硕士, 皇太后大学汉学院助理教授, 主要研究方向为汉语作为第二语言的习得与教学。

众所周知，语言能力标准是语言学习、教学及测试评估的整体指导方针与行动纲领，对于语言教育意义重大。为了顺应全球国际中文教育日益大众化与普及化的新形势、满足国际中文教育的多样化与本土化需求、破解所谓“汉语难学”的瓶颈问题、符合当前汉语教育要面向世界、未来与现代化的指导方针，中国教育部与国家语言文字工作委员会（以下简称“国家语委”）于2021年3月31日联合发布了面向外国中文学习者的首个国家级汉语能力标准，即《国际中文教育中文水平等级标准》（以下简称《等级标准》），并于当年7月1日正式实施。该等级标准及其应用解读本都交由北京语言大学出版社出版。

《等级标准》一书包括前言、范围、术语和定义、等级描述、音节表、汉字表、词汇表、附录A(规范性)语法等级大纲八个部分。其中，“前言”部分列举了提出、审定、起草本标准的国家部门或单位以及本标准的起草专家。“范围”部分指出了本标准规定了中文作为第二语言的学习者在生活、学习、工作等领域运用中文完成交际的语言水平等级。同时说明了该标准的适用范围为国际中文教育的学习、教学、测试与评估，并能为其提供参考。“术语与定义”部分明确界定了国际中文教育、中文水平、三等九级、四维基准、言语交际能力、话题任务内容、语言量化指标的定义，同时给出了详细的《等级标准》语言量化指标总表。该总表列出了各等级应掌握的音节、汉字、词汇、语法的数目及各级级间的增幅量（高等不按级细分）。“等级描述”详细地说明了各等各级在言语交际能力、话题任务内容、语言量化指标三个评级维度

与听、说、读、写、译五种基本语言技能应具备的能力(初等无“译”这项语言技能的要求)。“音节表、汉字表、词汇表、语法等级大纲”部分详细地列出了各级应掌握的具体的音节、汉字、词汇与语法点条目。其中,汉字表还专门列出了初中高三等应掌握的手写汉字表,语法大纲列举了各语法点的用法并配有各用法的典型例句。

该标准在研制理念与原则方面与时俱进,构建了汉语能力标准的新模式与新体系,为国际中文教育提供了新理念与新路径,有利于加速中文教育的国际化、大众化与规范化进程。其鲜明的特色主要体现在以下几个方面:

(一) 明显的继承性。

《等级标准》源自于1988年出版的汉语能力标准《汉语水平等级标准和等级大纲(试行)》,总结与吸取了之后陆续研制与出版的《汉语水平词汇与汉字等级大纲》(1992)、《对外汉语教学语法大纲》(1995)、《汉语水平等级标准与语法等级大纲》(1996)、《国际汉语能力标准》(2007)、《国际汉语通用课程大纲》(2008)、《汉语国际教育用音节汉字词汇等级划分》(2010)(以下简称《等级划分》)等前人三十余年的汉语能力标准研制的经验与智慧。先贤几代人的摸索与积累无疑为《等级标准》的研制奠定了坚实的基础。尤其是《等级划分》,可以堪称为《等级标准》的“前身”。其无论是在研制理念、原则、模式、体系还是方法等方面都为《等级标准》的研制提供了实践性的经验与参照。

（二）突出的创新性

《等级标准》与之前的汉语能力标准相比具有明显的创新性。主要表现在：它制定了“三等九级”的新框架与新范式。对等级划分、等级水平与等级测试的完整性与均衡性以及未来的长远发展做了通盘考虑；它呈现出了“三维度，五技能”的规范化新路径，凸显了语言的交际性原则以及“译”这一语言技能的重要性，从而能更准确地标定学习者的中文水平；它创建了契合与突出汉语自身特点的以音节、汉字、词汇、语法这一“四维基准”作为等级量化指标体系的新模式，且四者之间相互联通对接，即各等级音节涵盖同等级的汉字与词汇读音，各等级词汇由同等级汉字组成，各等级语法点取自同等级词表。这是对《汉语水平词汇与汉字等级大纲》中汉字跟着词汇走的“二维基准”和《等级划分》中音节、汉字、词汇的“三维基准”的发展与延伸；首次规范与规定了认读汉字与手写汉字的配比，有利于落实了“认写分流，多认少写”的汉字教学模式与解决中文国际化、普及化、多样化教学中的汉字难写这一大难题；开创了语法测试与教学“数量减半定律”，即每一级都有一组与音节、汉字、词汇精选对接的最低量的语法点。该标准将《汉语水平等级标准与语法等级大纲》中的 1168 个语法点精简提炼为 572 个语法点，这是从追求全面到强调精要管用的精密性与实用性改革；提出了两个 5% 概念，即在每一等每一级里都允许教师根据本土汉语教学需要对音节、汉字、词汇与语法内容进行 5% 的替换与 5% 的加减的灵活调整。灵活的掌握区间充分体现了该标准的针对性与灵活性。

（三）坚实的科学性

《等级标准》的科学性主要体现在科学的研制流程与研制方法、专业的研制团队、可靠的研制依据等。该标准是由中国教育部中外语言交流合作中心与教育部语言文字信息管理司提出、国家语委语言文字标准审定委员会反复审定通过的国际级汉语能力标准。在近四年的正式研制与反复论证修改的过程中，直接参与该标准研制的国内外院校与科研机构达到了三十多所，各学科老中青专家学者高达一百余位，二十多个国家四万余名师生在大规模样本统计数据采集与实证研究方面给予了大力支持。同时在对国内外大中小学以及各类教育机构开展国际中文教育教学实际情况进行广泛调研的基础上，借鉴与参考了数十种较有影响的国内外语言能力标准研制的经验与智慧以及汲取了多学科研究成果，以数十亿多字的多类有代表性的当代大型动态语料库与多种有针对性和代表性的字词典或字词表作为研制依据，借助现代计算机技术进行自动分词、频率统计等进行科学化的研制。可见，前人的经验积累、专业的科研团队与科学的研制流程与方法为该标准的制定提供了可靠的质量保证。当然，《等级标准》的科学性也会具体体现在创新性方面。

（四）普遍的实用性

《等级标准》作为国际中文教育学科与事业的顶层设计，是首个面向外国中文学习者且全面评价学习者中文语言技能与水平的语言文字规范。这无疑能在教学、学习、测试与评估这四个关键性环节为国际中文教育提供最权威的参考与指导，为开展国际中文教育的各类学校、机构和企事业单位提供规范性参考，

为国际中文教育事业的发展提供有力的支撑而推动国际中文教育的教学质量和效果的提升。出版社与研制团队在介绍该书时都明确指出：“《标准》是国际中文教育进行总体设计、教材编写、课堂教学和课程测试的重要参考；是中国国家级中文水平考试的主要命题依据；是编制国际中文教育常用字典、词典及计算机音节库、字库、词库和语法库的重要参照；是各种中文教学与学习创新型评价的基础性依据；是‘互联网+’时代国际中文教育的各种新模式、新平台构建的重要依据。”可见，《等级标准》普遍的实用性是不言而喻的。当前，《等级标准》一书已提供了全球线上查询与下载系统，也已出现了多语译本，这有利于该标准快速高效地全球化推广与实践检验。诚然，该标准才刚出台与实施，其具体应用还需要进一步深入认真地研究与挖掘。

总之，《等级标准》是因应国际中文教育发展新时期的需要与根植于国际中文教育的特点而产生的首个国家级汉语能力标准，是国际中文教育转型升级与提高质量、从立足国内转变为走向世界、由强调发展广度进入重视深度与本土化的必然结果，也是国内开展对外汉语教育七十多年教学经验及其相关研究成果的总结，必定会给国际中文教育带来重大而深远的意义与影响。值得注意的是，语法等级大纲尚以“附录”的形式出现在等级标准中，且该大纲只是列举了各语法点的用法，未对用法作详细的解读或延伸。这表明语法等级大纲要摆脱“规范性”身份成为标准性大纲尚需进一步研究与完善。更遗憾的是，该标准并未制定中国文化等级大纲，而是适度地将优选的中国文化

嵌入各等级的话题任务内容中。在中国文化等级大纲这一艰深复杂的研究课题现阶段尚未形成共识之际，这当然是一种务实理性变通的做法。然而，语言是文化的载体，语言与文化及其教学密不可分，文化等级标准可以说是语言能力标准的重要组成部分，文化等级大纲的研制现状告知我们其研制工作依然任重而道远。

